Analītisks pārskats par vietējiem augu izcelsmes primāro pārtikas produktu ražotājiem un pārstrādātājiem sadarbības projekta “Ceļā uz Zaļo reģionu” ietvaros

Autores: Liene Klišāne, Agnese Hauka, Maija Ušča

2024

Saturs

Analītiskajā pārskatā izmantotie saīsinājumi 7
Analītiskajā pārskatā izmantotās definīcijas 8
Ievads 9
Izpētes teritorija 9
Pārskata sagatavošanā izmantotie dati un metodes 11
Pētījuma ierobežojumi 13
1. Vietējie pārtikas ražotāji un pārstrādātāji 14
1.1. Pārtikas ražotāji un pārstrādātāji 14
1.2. Bioloģiski sertificēti pārtikas ražotāji un pārstrādātāji 25
1.3. Augu izcelsmes produktu bioloģiskā pārstrāde izpētes teritorijā 30
1.4. Pārtikas ražotāju gatavība iesaistīties ZPI 31
2. Lauksaimniecībā izmantotās platības un saražotās produkcijas apjomi 33
2.1. Apsaimniekotās lauksaimniecības zemes platības 33
2.2 Kultūraugu platības 39
2.2.1. Kultūraugu platības Cēsu rajona lauku partnerībā 42
2.2.2. Kultūraugu platības partnerībā “No Salacas līdz Rūjai” 45
2.2.3. Kultūraugu platības Vidzemes lauku partnerībā “Brasla” 48
2.3. Kultūraugu ražas apjomi 52
3. Vietējo pārtikas ražotāju un pārstrādātāju sadarbība 62
3.1. Saimniecību un pārtikas pārstrādes uzņēmumu kooperatīvi 62
3.2. Saimniecību un pārtikas pārstrādes uzņēmumu sadarbības pieredze 64
3.3. Saimniecību un pārtikas pārstrādes uzņēmumu vēlme iesaistīties kooperācijā 68
Secinājumi un ieteikumi 74
Secinājumi 74
Par vietējiem pārtikas ražotājiem un pārstrādātājiem 74
Par lauksaimniecībā izmantotajām platībām un saražoto produkciju 74
Par vietējo pārtikas ražotāju un pārstrādātāju sadarbības aspektiem 75
Ieteikumi 76
Par vietējiem pārtikas ražotājiem un pārstrādātājiem 76
Par lauksaimniecībā izmantotajām platībām un saražoto produkciju 77
Par vietējo pārtikas ražotāju un pārstrādātāju sadarbības aspektiem 77
Izmantotie informācijas avoti 78
Pielikumi 79

Attēlu saraksts

1. attēls	VRG darbības teritorijas 2023.-2027. gadā
2. attēls.	Aptaujas respondentu sadalījums pa partnerībām (n=133).
3. attēls.	Respondentu pārstāvēto saimniecību / pārtikas pārstrādes uzņēmumu nodarbošanās
1.1. attēls.	Platībmaksājumu atbalstam pieteikto saimniecību skaits un dalījums pa uzņēmējdarbības formām izpētes teritorijā 2023. gadā.
1.2. attēls.	Augu un dzīvnieku pārtikas produktu primāro ražotāju un pārstrādātāju skaits un dalījums pa uzņēmējdarbības formām izpētes teritorijā 2024. gadā
1.3. attēls	Augu un dzīvnieku izcelsmes pārtikas produktu primārie ražotāji un pārstrādātāji Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā 2024. gadā
1.4. attēls	Augu un dzīvnieku izcelsmes pārtikas produktu primārie ražotāji un pārstrādātāji partnerības “No Salacas līdz Rūjai" teritorijā 2024. gadā
1.5.attēls	Cēsu novada bioloģisko saimniecību skaits, kas vēlas iesaistīties ZPI dalījumā pa pagastiem
2.1. attēls	Bioloģiskās LIZ platības (ha) izpētes teritorijā 2019. – 2023. gadā
2.2. attēls	Integrētās LIZ platības (ha) izpētes teritorijā 2019. – 2023. gadā
2.3. attēls	Izpētes teritorijā esošās lauksaimniecības zemes dalījums (%) pēc to lauksaimnieciskās apsaimniekošanas metodēm 2019. – 2023. gadā
2.4. attēls	Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā apsaimniekotā LIZ (ha) dalījumā pēc lauksaimnieciskās saimniekošanas metodēm.
2.5. attēls	Partnerības “No Salacas līdz Rūjai” teritorijā apsaimniekotā LIZ (ha) dalījumā pēc lauksaimnieciskās saimniekošanas metodēm.
2.6. attēls	Vidzemes lauku partnerības “Brasla” teritorijā apsaimniekotā LIZ (ha) dalījumā pēc lauksaimnieciskās saimniekošanas metodēm.
2.7. attēls	Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā apsaimniekotā LIZ dalījumā pēc graudaugu un proteīnaugu kultūraugiem un saimniekošanas veida 2022. gadā
2.8. attēls	Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā apsaimniekotā LIZ dalījumā pēc dārzeņu kultūraugiem un saimniekošanas veida 2022. gadā
2.9. attēls	Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā apsaimniekotā LIZ dalījumā pēc augļu un ogu kultūraugiem un saimniekošanas veida 2022. gadā
2.10. attēls	Partnerības "No Salacas līdz Rūjai" teritorijā apsaimniekotā LIZ dalījumā pēc graudaugu un proteīnaugu kultūraugiem un saimniekošanas veida 2022. gadā
2.11. attēls	Partnerības "No Salacas līdz Rūjai" teritorijā apsaimniekotā LIZ dalījumā pēc dārzeņu kultūraugiem un saimniekošanas veida 2022. gadā
2.12. attēls	Partnerības "No Salacas līdz Rūjai" teritorijā apsaimniekotā LIZ dalījumā pēc augļu un ogu kultūraugiem un saimniekošanas veida 2022. gadā
2.13. attēls	Vidzemes lauku partnerības "Brasla" teritorijā apsaimniekotā LIZ dalījumā pēc graudaugu un proteīnaugu kultūraugiem un saimniekošanas veida 2022. gadā
2.14. attēls	Vidzemes lauku partnerības "Brasla" teritorijā apsaimniekotā LIZ dalījumā pēc dārzeņu kultūraugiem un saimniekošanas veida 2022. gadā

3.1.A attēls	Respondentu pieredze dalībā kooperatīvos
3.1.B attēls	Respondentu pieredze kooperācijā ārpus kooperatīviem
3.2. attēls	Jautājumi / problēmas, ko respondenti risinājuši ar sadarbības palīdzību
3.3. attēls	Respondentu vēlme sadarboties kooperatīvos vai citās sadarbības formās
3.4. attēls	Respondentu nevēlēšanās iemesli sadarboties ar citām saimniecībām / uzņēmumiem
3.5. attēls	Jautājumi / problēmas, ko respondenti vēlētos risināt ar sadarbības palīdzību
3.6. attēls	Respondentu vēlme iesaistīties pieredzes apmaiņas pasākumos Vidzemes reģionā

Tabulu saraksts

1.1. tabula	Ar pārtikas ražošanu un pārstrādi saistītu uzņēmumu skaits izpētes teritorijā
1.2. tabula	Augu izcelsmes pārtikas produktu primāro ražotāju un pārstrādātāju skaits dalījumā pēc ražotās pārtikas produktu grupas veida izpētes teritorijā 2024. gadā
1.3. tabula	Cēsu rajona lauku partnerības teritorijas pilsētas un pagastos esošo augu izcelsmes pārtikas produktu primāro ražotāju un pārstrādātāju skaits dalījumā pēc ražotās pārtikas grupām 2024. gadā
1.4. tabula	Vidzemes lauku partnerības "Brasla" teritorijas pilsētas un pagastos esošo augu izcelsmes pārtikas produktu primāro ražotāju un pārstrādātāju skaits dalījumā pēc ražotās pārtikas grupām 2024. gadā
1.5. tabula	Partnerības “No Salacas līdz Rūjai” teritorijas pilsētas un pagastos esošo augu izcelsmes pārtikas produktu primāro ražotāju un pārstrādātāju skaits dalījumā pēc ražotās pārtikas grupām 2024. gadā
1.6. tabula	Bioloģisko sertificēto augu izcelsmes produktu ražotāju skaits un īpatsvars (%) kopējā bioloģiski sertificēto saimniecību un ražotāju skaitā izpētes teritorijā 2023. gadā
1.7. tabula	Augu izcelsmes pārtikas produktu ražošanā iesaistīto bioloģiskās lauksaimniecības operatoru skaits Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā dalījumā pēc pārtikas produktu grupas
1.8. tabula	Augu izcelsmes pārtikas produktu ražošanā iesaistīto bioloģiskās lauksaimniecības operatoru skaits partnerības “No Salacas līdz Rūjai” teritorijā dalījumā pēc pārtikas produktu grupas
1.9. tabula	Augu izcelsmes pārtikas produktu ražošanā iesaistīto bioloģiskās lauksaimniecības operatoru skaits partnerības “Brasla” teritorijā dalījumā pēc pārtikas produktu grupas
2.1. tabula	Apsaimniekotā LIZ platība izpētes teritorijā dalījumā pēc kultūraugu grupām, partnerībām un lauksaimniecības praksēm 2022. gadā
2.2. tabula	Kultūraugu vidējā ražība (t) pēdējā piecgadē bioloģiskās lauksaimniecības praksē (2018.-2022.gads) un integrētās lauksaimniecības praksē (2019.-2023.gads)
2.3. tabula	Izpētes teritorijā saražojami kultūraugu apjomi dalījumā pa kultūraugiem un lauksaimniecības praksēm
2.4. tabula	Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā saražojami kultūraugu apjomi dalījumā pa kultūraugiem un lauksaimniecības praksēm
2.5. tabula	Partnerības "No Salacas līdz Rūjai" teritorijā saražojami kultūraugu apjomi dalījumā pa kultūraugiem un lauksaimniecības praksēm
2.6. tabula	Partnerības "Brasla" teritorijā saražojami kultūraugu apjomi dalījumā pa kultūraugiem un lauksaimniecības praksēm

3.1. tabula	Izpētes teritorijā reģistrētie atzītie kooperatīvi, kuru darbība saistīta ar pārtikas ražošanu un pārstrādi
3.2. tabula	Intervēto kooperatīvu darbības ilgums un biedru skaits
3.3. tabula	Jautājumi, kādos sadarbojas / kurus risina intervētie kooperatīvi
3.4. tabula	Kooperācijas pozitīvie aspekti un izaicinājumi

Analītiskajā pārskatā izmantotie saīsinājumi

AAL	Augu aizsardzības līdzekļi
AREI	Agroresursu un ekonomikas institūts
BL	Bioloģiskā lauksaimniecība
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
ES	Eiropas Savienība
KLP	Kopējā lauksaimniecība politika
KLP SP 2023-2027	KLP Stratēģiskais plāns 2023. - 2027. gadam
KS	Kooperatīvā sabiedrība
LAD	Lauku atbalsta dienests
LDC	Lauksaimniecības datu centrs
LIZ	Lauksaimniecībā izmantojamā zeme
LLKA	Latvijas Lauku kooperatīvu asociācija
LLKC	Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs
LLF	Latvijas Lauku forums
LPKS	Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība
MK	Ministru kabinets
PVD	Pārtikas un veterinārais dienests
VRG	Vietējā rīcības grupa
ZM	Zemkopības ministrija
ZPI	Zaļais publiskais iepirkums
ZS	Zemnieku saimniecība
VRG	Vietējā rīcības grupa

“Brasla”	Vidzemes lauku partnerību “Brasla”
“No Salacas līdz Rūjai”	partnerība “No Salacas līdz Rūjai”
Cēsu rajona lauku partnerība	partnerība “Cēsu rajona lauku partnerība”

Analītiskajā pārskatā izmantotās definīcijas

Bioreģions – teritorija, kurā tiek virzīta bioloģiskās lauksaimniecības attīstība, bioloģiski sertificētu produktu ražošana un vides, ekonomiski un sociāli ilgtspējīga resursu apsaimniekošana. Latvijā bioreģiona veidošanas iniciatīva tiek īstenota Gaujas Nacionālā parka teritorijā, kas iekļaujas arī šī pētījuma izpētes teritorijā.

Atzīts kooperatīvs – kooperatīvs, kas atbilst Ministru kabineta noteikumi Nr. 357 "Kooperatīvo sabiedrību atbilstības noteikumi" atbilstības kritērijiem un ir saņēmis atbilstības statusu.

Bioloģiskā lauksaimniecības prakse – lauksaimniecības prakse, kurā netiek lietotas ķīmiski sintezētas vielas, piemēram, pesticīdi, minerālmēsli u.tml. Saimniekošanas priekšnoteikums ir veselīga augsne, kas pati spēj pretoties kaitēkļiem un slimībām.

Integrētā lauksaimniecības prakse – lauksaimniecības prakse, kurā augu aizsardzība tiek nodrošināta, kombinējot bioloģiskus, agrotehniskus, ķīmiskus un augu selekcijas (izturīgas šķirnes) pasākumus. Integrētajā lauksaimniecībā šie pasākumi tiek racionāli kombinēti un izmantoti, lai maksimāli samazinātu augu aizsardzības līdzekļu (AAL) lietošanu un kaitīgo organismu populāciju uzturētu tādā līmenī, kas nerada ekonomiski būtiskus ražas bojājumus vai zudumus.

Izpētes teritorija – trīs vietējo rīcības grupu: Vidzemes lauku partnerības "Brasla", Cēsu rajona lauku partnerības un partnerības "No Salacas līdz Rūjai" darbības teritorijā ietilpstošie pagasti un pilsētas.

Pārtikas produktu primārais ražotājs – lauksaimnieks, lauksaimniecības pārtikas produktu audzētājs.

Pārtikas produktu pārstrādātājs – mājražotājs vai lielāks uzņēmums, kurš iegūtos primāros lauksaimniecības produktus (dārzeņus, augļus, ogas u.c.) apstrādā un pārstrādā citos produktos (piem., sulas, sīrupi, kaltēti augļi, konservējumi, ievārījumi, milti, graudaugu pārslas, maize u.tml.).

Ievads

Analītiskā pārskata mērķis ir veikt uz datiem, anketām un intervijām balstītu analītisku pārskatu par biedrību "Vidzemes lauku partnerība "Brasla"", "Cēsu rajona lauku partnerība" un "No Salacas līdz Rūjai" darbības teritorijās esošajiem vietējās pārtikas ražotājiem.

Lai sasniegtu šo mērķi analītiskajā pārskatā:

- apkopoti un analizēti dati par vietējiem pārtikas ražotājiem (atsevišķi izdalot pārtikas ražotājus un pārstrādātājus, bioloģiski sertificētās un integrētās lauksaimniecības prakses saimniecības, kā arī šo saimniecību atrašanās vietas un to juridisko formu);
- apkopoti dati par audzēto kultūraugu platībām un veikti aprēķini par saražotās pārtikas apjomiem un sadalījumu pa pārtikas grupām (iekļaujot svaigus dārzeņus, augļus, ogas, graudaugus un citus pārtikas produktus) izpētes reģionā;
- veikta izpēte par vietējo pārtikas ražotāju un pārstrādātāju dalību kooperatīvos un citās sadarbības formās, kas saistās ar saražotās produkcijas uzglabāšanu, loģistiku, pārdošanu un dalību Zaļajā publiskajā iepirkumā (ZPI);
- analizēta vietējo pārtikas ražotāju un pārstrādātāju līdzšinējā pieredze un nepieciešamība, kā arī vēlme un gatavība iesaistīties kooperācijā un citās sadarbības formās, kas saistītas ar saražotās produkcijas uzglabāšanu, loģistiku, pārdošanu un dalību Zaļajā publiskajā iepirkumā (ZPI);
- sagatavoti ieteikumi un rekomendācijas turpmākai pārtikas nozares attīstībai reģionā.

Analītiskais pārskats ir veikts Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai Latvijas Lauku attīstības programmas 2014.-2020. gadam apakšpasākuma 19.3 "Starpteritoriālā un starpvalstu sadarbība", projekta nr. 23-00A019.332-000007 "Ceļā uz Zaļo reģionu" ietvaros.

Izpētes teritorija

Analītiskais pārskats ietver trīs vietējo rīcības grupu (VRG) teritorijas - Vidzemes lauku partnerības "Brasla", "Cēsu rajona lauku partnerības" un partnerības "No Salacas līdz Rūjai" (1.attēls).

Vietējās rīcības grupas ir lauku iedzīvotāju, organizāciju, uzņēmēju un pašvaldību apvienības, kas darbojas noteiktā lauku teritorijā, pārstāvot iedzīvotāju intereses un rūpējoties par lauku attīstības jautājumiem vietējā līmenī, kā arī ieviešot LEADER pieeju, kas dod iespēju iedzīvotājiem pašiem noteikt savas teritorijas attīstības vajadzības, izvirzot uz vietējām vajadzībām balstītus mērķus un tiem atbilstošus rīcības plānus (LLF, 2023).

1. attēls. VRG darbības teritorijas 2023.-2027. gadā
Avots: autoru veidots, izmantojot LAD datus

Visas trīs rīcības grupas, kuru teritorijas iekļautas šī analītiskā pārskata sagatavošanā atrodas Vidzemes Ziemeļu daļā.

Cēsu rajona lauku partnerība VRG teritorijā iekļaujas 21 pagasti un divas pilsētas, t.sk., Cēsu novadā - Mārsnēnu, Jaunpiebalgas, Zosēnu, Amatas, Priekuļu, Drabešu, Veselavas, Līgatnes, Vecpiebalgas, Liepas, Nītaures, Zaubes, Skujenes, Vaives, Kaives, Inešu, Taurenes, Dzērbenes un Raiskuma pagasts, Līgatnes un Cēsu pilsēta, bet Smiltenes novadā - Raunas pagasts un Drustu pagasts.

"No Salacas līdz Rūja" pārstāvētajā VRG teritorijā iekļaujas 18 pagasti un divas pilsētas, t.sk., Valmieras novadā - Bērzaines, Burtnieku, Ipiķu, Jeru, Kocēnu, Ķoņu, Lodes, Matīšu, Mazsalacas, Naukšēnu, Ramatas, Rencēnu, Sēļu, Skaņkalnes, Valmieras, Vecates un Vilpulkas pagasts, kā arī Rūjienas un Mazsalacas pilsēta, bet Valkas novadā - Kārķu pagasts.

"**Brasla"** VRG teritorijā iekļaujas 14 pagasti un trīs pilsētas, t.sk., Limbažu novadā - Alojas, Braslavas, Brīvzemnieku, Katvaru, Limbažu, Staiceles, Umurgas un Vidrižu pagasts, kā arī Alojas, Limbažu un Staiceles pilsēta, Valmieras novadā - Dikļu, Vaidavas un Zilākalna pagasts, Siguldas novadā - Lēdurgas pagasts, bet Cēsu novadā - Stalbes un Straupes pagasts.

Izpētes teritorija ietver bioreģiona veidošanas iniciatīvu (Labas gribas memorands..., 2023) un aktīvu rīcību vietējās produkcijas sekmēšanai Zaļajos publiskajos iepirkumus (ZPI) (VPR, 2024).

Pārskata sagatavošanā izmantotie dati un metodes

Pārskata sagatavošanā izmantoti dati no Lauku atbalsta dienesta (LAD), Centrālās statistikas pārvaldes (CSP), Pārtikas un veterinārā dienesta (PVD), Lauksaimniecības datu centra (LDC) un ES kopējās datu bāzes TRACES. Pārskata sagatavošanā izmantoti dati par izpētes teritorijā reģistrēto lauku saimniecību un pārtikas pārstrādes uzņēmumu skaitu, apsaimniekotajām lauksaimniecības platībām, sertificētajām bioloģiskajām platībām un audzētajiem kultūraugiem.

Izpētes teritorijā esošo pārtikas produktu primāro ražotāju un pārstrādātāju skaits un to saimnieciskās darbības īstenošanai izvēlētās juridiskās formas tika noteiktas katram izpētes teritorijas pagastam un pilsētai, kā arī katras partnerības teritorijai, izmantojot LAD un PVD datus.

Apsaimniekotās lauksaimniecības zemju audzēto kultūraugu platības tika aprēķinātas katrā izpētes teritorijas pagastā, nodalot bioloģiskās lauksaimniecības praksē un integrētās lauksaimniecības praksē apsaimniekotās platības. Šo datu avots ir LAD reģistrētās platības platībmaksājumu atbalstam 2019. – 2023. gadā.

Kultūraugu platību aprēķins tika veikts par 2022. gada deklarētām atbalsttiesīgajām platībām, jo šajā gadā tika pieteikta vislielākā lauksaimniecība izmantojamās zemes (LIZ) platība platībmaksājumu saņemšanai – tas ir izpētes teritorijā esošais zemes resurss, kas ir piemērots pārtikas produktu ražošanai, un iegūtie dati tika izmantoti izpētes teritorijā iegūstamās ražas aprēķināšanai.

Katra kultūrauga ražības aprēķināšanai tika izmantoti vidējie ražības rādītāji pēdējā piecgadē. Bioloģiskās lauksaimniecības prakses kultūraugiem tika aprēķināta vidējā raža (tonnas) par pēdējiem pieciem gadiem, balstoties uz pieejamajiem datiem 2018. – 2022. gadā LDC reģistros, kuros apkopotas bioloģiski apsaimniekotās platības un iegūtā kopraža. Dalot attiecīgā gada katra kultūrauga kopražu ar apsaimniekoto platību, tika iegūta vidējā gada raža katram kultūraugam, un tālāk, ņemot vērā, cik svārstīga ir ražības rādītāji dažādās lauksaimniecības sezonās, izpētes teritorijā iegūstamās ražas aprēķināšanai tika izmantots vidējais rādītājs no šo piecu gadu vidējiem ražas rādītājiem. Integrētās lauksaimniecības prakses kultūraugiem tika izmantota CSP reģistra dati par pēdējo piecu gadu (2019. – 2023. gads) vidējo ražību un tālāk izpētes teritorijā iegūstamās ražas aprēķināšanai tika izmantots vidējais rādītājs no šo piecu gadu vidējiem ražas rādītājiem.

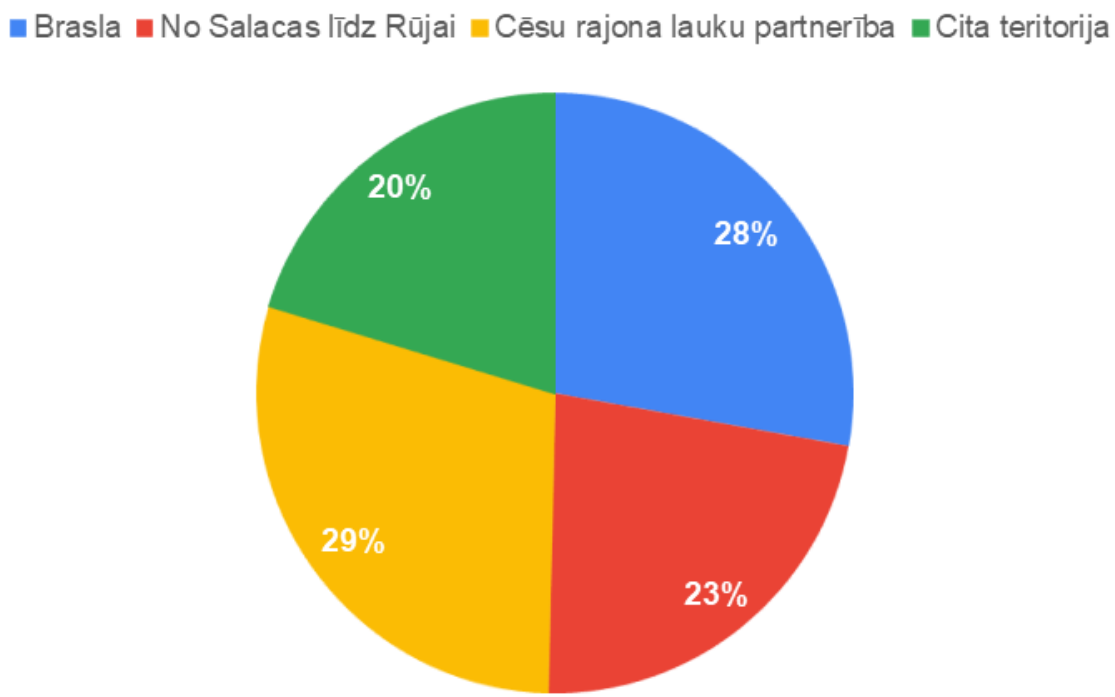
Lai analizētu vietējo pārtikas ražotāju un pārstrādātāju dalību kooperatīvos un citās sadarbības formās, kas saistās ar saražotās produkcijas uzglabāšanu, loģistiku, pārdošanu un dalību Zaļajā publiskajā iepirkumā (ZPI), kā arī viņu līdzšinējo pieredzi, nepieciešamību, vēlmi un gatavību iesaistīties kooperācijā un citās sadarbības formās, tika veiktas 16 padziļinātas intervijas ar dažādām iesaistītajām pusēm konkrētajā izpētes teritorijā un ārpus tā – trīs zemnieku saimniecības gan ar pozitīvu, gan negatīvu kooperācijas pieredzi, gan bez pieredzes sadarbībā

ar citām saimniecībām / kooperatīviem, 8 lauksaimnieku kooperatīvu pārstāvji, 4 lauku konsultanti un 1 nevalstiskā sektora pārstāvi.

Analītiskā pārskata sagatavošanas laikā tika aptaujāti 133 lauksaimnieki un pārtikas uzņēmumi. Aptaujas anketa tika izplatīta izpētes teritorijas saimniecībām un pārtikas pārstrādes uzņēmumiem, izmantojot dažādus izplatīšanas kanālus - LLKC reģionālās pārstāvniecības, izpētes teritorijas vietējo rīcības grupu kontaktus, biedrība "Latvijas Zemnieku federācija", kā arī tiešos personiskos kontaktus.

Aptaujas dalībnieku apraksts

Aptaujas anketa tika izplatīta un bija aizpildāma elektroniski trīs nedēļu periodā no 2024. gada 10. janvāra līdz 31. janvārim. Lai gan aptaujas anketas izplatīšanā fokuss tika likts uz izpētes teritoriju, to aizpildīja arī ārpus izpētes teritorijas esoši respondenti (2.attēls).

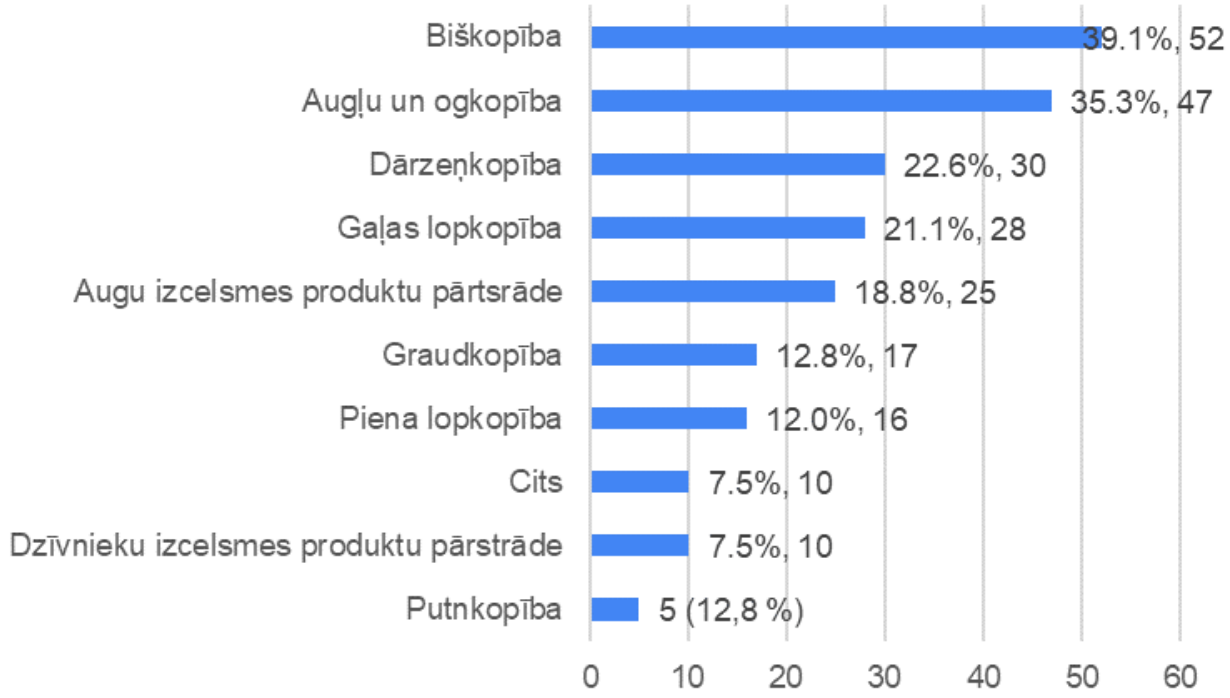

2. attēls. Aptaujas respondentu sadalījums pa partnerībām (n=133).

Visvairāk aptaujas respondentu (skatīt 2. attēlu) ir no Cēsu rajona lauku partnerības teritorijas (39 respondenti), tai seko "Braslas" teritorija (37 respondenti), "No Salacas līdz Rūjai" teritorija (30 respondenti) un citas teritorijas (27 respondenti). Tā kā analītiskā pārskata gatavošanas laikā nereti radās situācijas, kad, piemēram, saimniecība ir reģistrētā vienā VRG teritorijā, taču tās lauki atrodas ārpus šīs VRG teritorijas, vai arī ārpus izpētes teritorijā esošas saimniecības darbojas kooperatīvos, kas atrodas VRG teritorijā, tika pieņemts lēmums īpaši neizdalīt respondentus no izpētes teritorijas un analizēt visus iegūtos aptaujas datus kopā.

Lai izprastu respondentu profilu, viņiem tika uzdots jautājums par nodarbošanos ar iespēju atzīmēt vairākas atbildes (skatīt 3. attēlu). Respondentu vidū izplatītākā ir biškopība un augļkopība, kam seko dārzeņkopība un gaļas lopkopība. Gandrīz 19% respondentu minējuši, ka

nodarbojas ar augu izcelsmes produktu pārstrādi, bet 7,5% respondentu - ar dzīvnieku izcelsmes produktu pārstrādi.

3. attēls. Respondentu pārstāvēto saimniecību / pārtikas pārstrādes uzņēmumu nodarbošanās (n=133, iespējamas vairākas atbildes).

Nedaudz vairāk nekā puse no respondentiem (67 no 133) atzīmēja, ka viņu saimniecība / uzņēmums ir bioloģiski sertificēts.

Turpmākajās pārskata nodaļās tiks sīkāk analizēti ar aptaujas palīdzību iegūtie dati tieši par respondentu pieredzi, vēlmi un motivāciju kooperēties ar citām saimniecībām un / vai uzņēmumiem.

Pētījuma ierobežojumi

Pētījumā izmantoti LAD dati par platībmaksājumu saņēmējiem 2019. - 2023. gadā, bet jāņem vērā, ka var būt arī apsaimniekotas lauksaimniecības zemes, kuras lauksaimnieks kādu iemeslu dēļ nepiesaka platībmaksājumu atbalstam, tomēr izmanto šīs platības lauksaimnieciskajai ražošanai. Šādas platības nav daudz, tomēr var pieņemt, ka reāli izmantotā lauksaimniecības zemes platība var būt lielāka, nekā apkopots LAD datos.

1. Vietējie pārtikas ražotāji un pārstrādātāji

1.1. Pārtikas ražotāji un pārstrādātāji

Lai analizētu uzņēmēju skaitu un uzņēmējdarbības veidu izpētēs teritorijā, šī pārskata sagatavošanā tika izmantoti LAD platībmaksājumu saņēmēju dati par 2023. gadu un PVD reģistrēto pārtikas produktu primāro ražotāju un pārstrādātāju dati uz 2024. gada janvāri. 1.tabulā apkopoto uzņēmumu skaits ir informatīvs un jāņem vērā, ka var būt uzņēmumi, kuri ir reģistrēti divos un visos trīs datu reģistros. Piemēram, var būt bioloģiskā saimniecība, kura ir iekļauta PVD bioloģisko ražotāju reģistrā, kopējā pārtikas produktu ražotāju reģistrā, kā arī pieteikusies platībmaksājumiem LAD reģistrā.

1.1. tabula

Ar pārtikas ražošanu un pārstrādi saistītu uzņēmumu skaits izpētes teritorijā

Vietējā rīcības grupa	Lauksaimniecības produktu primārie ražotāji (LAD platībmaksājumu saņēmēju dati, 2023. gads)	Augu un dzīvnieku izcelsmes pārtikas produktu primārie ražotāji un pārstrādātāji (PVD dati, 2024. gads)		Bioloģiski sertificēti augu un dzīvnieku izcelsmes pārtikas produktu primārie ražotāji un pārstrādātāji (PVD dati, 2024. gads)	
		Kopējais skaits	no tiem augu izcelsmes pārtikas produktu primārie ražotāji un pārstrādātāji	Kopējais skaits	no tiem bioloģiski sertificēti augu izcelsmes pārstrādātāji
"No Salacas līdz Rūjai"	1230	224	159	126	10
Cēsu rajona lauku partnerība	2412	361	214	203	26
"Brasla"	1257	260	182	99	14
Izpētes teritorijā kopā	4899	851	558	428	50

Avots: autoru veidots, apkopojot LAD un PVD datus

Izpētes teritorijā 2023. gadā saimniekoja vismaz 4899 lauksaimnieki (lauksaimniecības uzņēmumi), kuri pieteikušies platībmaksājumu atbalstam, bet kopumā reģionā aktīvi lauksaimnieki var būt vairāk, jo ne visi dažādu iemeslu dēļ piesakās platībmaksājumiem. Visvairāk lauksaimnieki ir Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā (2412) un ļoti līdzīgs skaits lauksaimnieku saimnieko "Braslas" (1257) un "No Salacas līdz Rūjai" (1230) teritorijās.

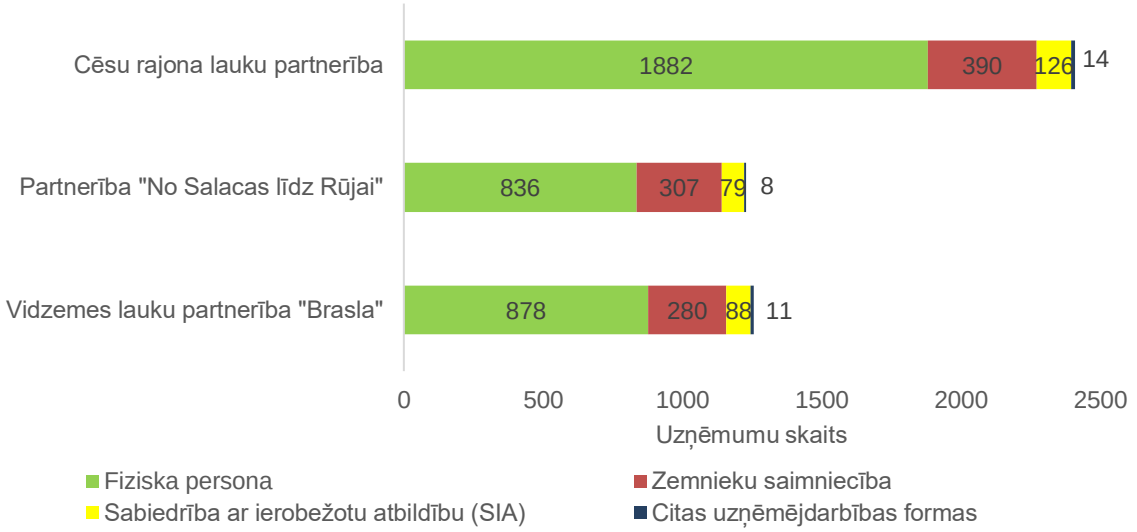
Cēsu LLKC nodaļas vadītāja Dace Kalniņa šī analītiskā pārskata ietvaros veiktās padziļinātās intervijas laikā atzina, ka LLKC Cēsu nodaļas reģionā pašlaik neveidojas jaunas uz tirgu vērstas saimniecības dārzeņu audzēšanā. Darbojas esošas saimniecības dārzeņu – vairāk tomātu, gurķu, dārzeņu stādu un puķu, dekoratīvo stādu audzētāji. Veidojas pa kādai jaunai saimniecībai augļkopībā (ogu audzēšana – upenes, smiltsērkšķi, aronijas, mellenes, avenes u.c.)

Tiek audzēti lauka dārzeņi, kartupeļi, tomēr ne daudz. Biškopība nodrošina bišu produktu pieprasījumu. Graudkopībā un gaļas lopkopībā situācija ir relatīvi stabila, ja neskaita pagājušo gadu- klimata kritiskos notikumus; piena lopkopībā vērojama saimniekojošo paaudžu nomaiņa. Būtisku loma ir arī demogrāfiskajai situācijai laukos, te ir maz jauni cilvēki, kas pievēršas lauksaimniecībai. Kopumā vērojama tendence, ka esošie lauksaimnieki noveco. Vidējais lauksaimnieks ir 50, 60 gadu vecs. Reģionā jūtamas izmaiņas, klienti pārtrauc saimniekošanu vai maina nozari. Pagājušajā gadā (2023) tas bija vērojams piena nozarē, vairākas piena lopkopības saimniecības mainīja profilu. Aizvien mazāk sastopami jauni cilvēki, kas vēlas iesaistīties primārās produkcijas ražošanā. Iemesli –trūkst izpratnes un zināšanu, it kā daudz roku darba, nav pieejamas investīcijas tehnoloģijās, ir alternatīvas nodarbes. Savukārt tā jaunākā paaudze, kas dzīvo laukos nereti vēlas attīstīt nelauksaimniecisku uzņēmējdarbību, kas saistīta ar pakalpojumu sniegšanu - tūrisma pakalpojumus, svinību apkalpošanu, remontu pakalpojumus, neliela ražošana- galdniecība, metālapstrāde u.c. Laukos ir iedzīvotāji, kas uztur savu lauksaimniecības zemi labā lauksaimniecības stāvoklī, reizēm audzē nedaudz dzīvnieku (piemēram, aitas, putnus), bet aktīvi neplāno un neattīsta lauksaimniecisko ražošanu.

Limbažu LLKC vadītājs Aigars Lazdiņš šī analītiskā pārskata ietvaros veiktās padziļinātās intervijas laikā atzina, ka dārzeņu jomā Limbažu novadā nav spēcīgi ražotāji, izņemot kartupeļu audzēšanu cietei. Gatavojot mazos lauksaimnieku projektus, redzams, ka pamatā darbojas mazā segmentā, platības ir nenozīmīgas.

Izpētes teritorijā uz 2024. gada sākumu darbojās 851 augu un dzīvnieku izcelsmes pārtikas produktu primārais ražotājs un pārstrādātājs, no kuriem 558 (66%) ražoja tieši augu izcelsmes produktus. Visvairāk PVD reģistrēti pārtikas ražotāji un pārstrādātāji strādā Cēsu rajona lauku partnerībā (361) un 214 (59%) ražo augu izcelsmes pārtiku, “Brasla” teritorijā strādā 260 pārtikas produktu ražotāji un pārstrādātāji un 182 (70%) ražo augu izcelsmes produktus un “No Salacas līdz Rūjai” teritorijā strādā 224 ražotāji un 159 (71%) ir augu izcelsmes pārtikas produktu ražotāji un pārstrādātāji.

Izpētes teritorijā uz 2024. gada sākumu bioloģiski sertificētus lauksaimniecības produktus ražoja 428 uzņēmumi (skatīt 1.1. tabulu), no kuriem 50 (12%) uzņēmumi pārstrādā augu izcelsmes produktus. Visvairāk bioloģiskie ražotāji ir Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā, kur 26 no visiem 203 uzņēmumiem pārstrādāja augu izcelsmes pārtikas produktus. No “Salacas līdz Rūjai” teritorijā strādā 126 bioloģiski sertificētas produkcijas ražotāji un pārstrādātāji un 10 uzņēmumi pārstrādā augu izcelsmes produktus. Vidzemes lauku partnerībā “Brasla” bioloģiski sertificētu produkciju ražo 99 uzņēmumi un to tiem 14 pārstrādā augu izcelsmes pārtikas produktus. Kā redzams pēc datiem (skatīt 1. tabulu), vairums bioloģiski sertificēto pārtikas produkcijas primāro ražotāju un pārstrādātāju ražo gan augu, gan dzīvnieku izcelsmes produktus, kamēr tikai augu izcelsmes produktus pārstrādā 12% no kopējā bioloģisko ražotāju skaita un attiecīgi Vidzemes lauku partnerībā “Brasla” 14%, Cēsu rajona lauku partnerībā 13% un partnerībā “No Salacas līdz Rūjai" 8% no visiem bioloģiskās pārtikas shēmas dalībniekiem bija bioloģiski sertificētu produktu pārstrādātāji.

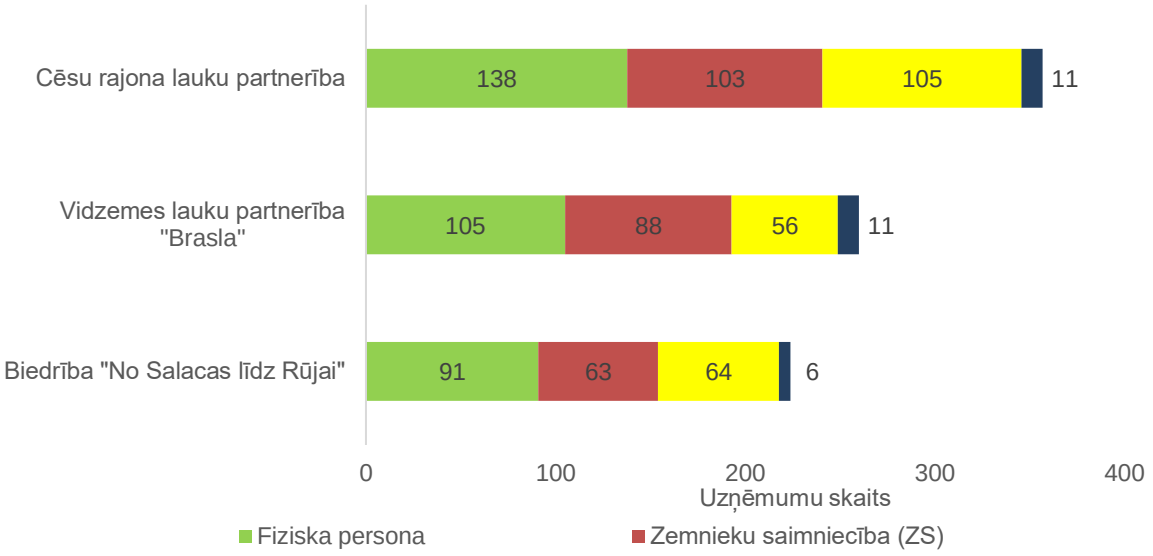

1.1. attēls. Platībmaksājumu atbalstam pieteikto saimniecību skaits un dalījums pa uzņēmējdarbības formām izpētes teritorijā 2023. gadā.

Avots: autoru veidots pēc LAD datiem

Izpētes teritorijā strādājošie lauksaimnieki, kuri pieteikušies platību maksājumiem 2023. gadā, kā saimnieciskās darbības juridisko formu 20% (977) gadījumu ir izvēlējušies zemnieku saimniecību (ZS), 6% (293) gadījumu sabiedrību ar ierobežotu atbildību (SIA) un 1% (33) gadījumu citas uzņēmējdarbības formas, piemēram, individuālais komersants, kooperatīvā sabiedrība, biedrība, nodibinājums. 73% jeb 3596 lauksaimnieki saimniecisko darbību organizē kā fiziskas personas. Līdzīgas tendences ir visu analizēto partnerību teritorijās - fiziska persona ir izplatītākais saimniecības pārvaldes veids - 78% gadījumu Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā, 70% gadījumu partnerības “Brasla” teritorijā un 68% gadījumu partnerības “No Salacas līdz Rūjai” teritorijā. Otra izplatītākā saimnieciskās darbības forma ir zemnieku saimniecība (ZS), kas izplatīta attiecīgi 16%, 22% un 25% gadījumos un trešais izplatītākais veids ir sabiedrība ar ierobežotu atbildību (SIA), attiecīgi 5%, 7% un 6%, bet citas uzņēmējdarbības formas visās partnerībās veido vien 1% no saimniecību skaita.

Uzņēmuma juridiskā forma ir uzņēmēja brīvprātīga izvēle, tomēr zināmā mērā to ietekmē uzņēmuma saimnieciskās darbības specifika un ražošanas apjomi, jo katrai juridiskai formai ir noteikta grāmatvedības uzskaite, pienākumi un atvieglojumi. Reizēm uzņēmējdarbības formai ir nozīme savstarpējā uzņēmumu sadarbībā, piemēram, PVN maksātāju reģistrā esošam uzņēmumam ir izdevīgāk sadarboties ar citu PVN maksātāju reģistrā esošu juridisko personu.

1.2. attēls. Augu un dzīvnieku pārtikas produktu primāro ražotāju un pārstrādātāju skaits un dalījums pa uzņēmējdarbības formām izpētes teritorijā 2024. gadā

Avots: autoru veidots pēc PVD datiem

PVD reģistros iekļautie pārtikas produktu primārie ražotāji un pārstrādātāji 40% gadījumu ir fiziskas personas (338), 30% gadījumu ir izvēlējušies zemnieku saimniecību (254) kā juridisko formu, 27% gadījumu sabiedrības ar ierobežotu atbildību (227) un 3% gadījumu izvēlējušies citas uzņēmējdarbības formas (28), piemēram, akciju sabiedrība, individuālais komersants, kooperatīvā sabiedrība, biedrība u.c. Līdzīgs uzņēmējdarbības formu īpatsvara dalījums ir novērojams visās izpētes teritorijas partnerībās (skatīt 1.2.attēlu), kur vienīgi partnerības "Brasla" teritorijā ir lielāks zemnieku saimniecību (34%) un līdz ar to mazāks SIA (22%) īpatsvars kopējā uzņēmumu skaitā.

Par pārtikas produktu ražotāju skaitu izpētes un katras konkrētās partnerības teritorijā precīzāk var spriest pēc LAD datiem, jo tie ir uzņēmīgie iedzīvotāji, kuriem pieder zemes platības, kas ir galvenais ražošanas resurss pārtikas nodrošināšanai. Ne visi platībmaksājumu atbalsta saņēmēji ir aktīvi saimnieciskās darbības veicēji, tomēr tie norāda uz teorētisku uzņēmējdarbības vai vismaz pārtikas pašnodrošinājuma potenciālu. PVD dati vairāk sniedz priekšstatu par uz tirgu vērstiem ražotājiem, tostarp lauksaimniekiem, kuru savās saimniecībās izaudzētās un realizētās produkcijas apjomi ir pārsnieguši MK noteikumos Nr.499 (01.06.2010) norādītos limitus.

1.2. tabula

Augu izcelsmes pārtikas produktu primāro ražotāju un pārstrādātāju skaits dalījumā pēc ražotās pārtikas produktu grupas veida izpētes teritorijā 2024. gadā

	Augu izcelsmes produktu primārās ražošana	Augu izcelsmes produktu pārstāde	Maizes un miltu izstrādājumu ražošana	Labības apstrādes un pārstrāde	Augu eļļu un taukvielu ražošana	Augu izcelsmes produktu noliktava-saldētava
"No Salacas līdz Rūjai"	78	51	24	2	3	1
Cēsu rajona lauku partnerība	84	82	42	3	2	
"Brasla"	102	58	16	3	2	1
Uzņēmumu kopējais skaits izpētes teritorijā	264	191	85	8	7	2

Avots: autoru veidots pēc PVD datiem

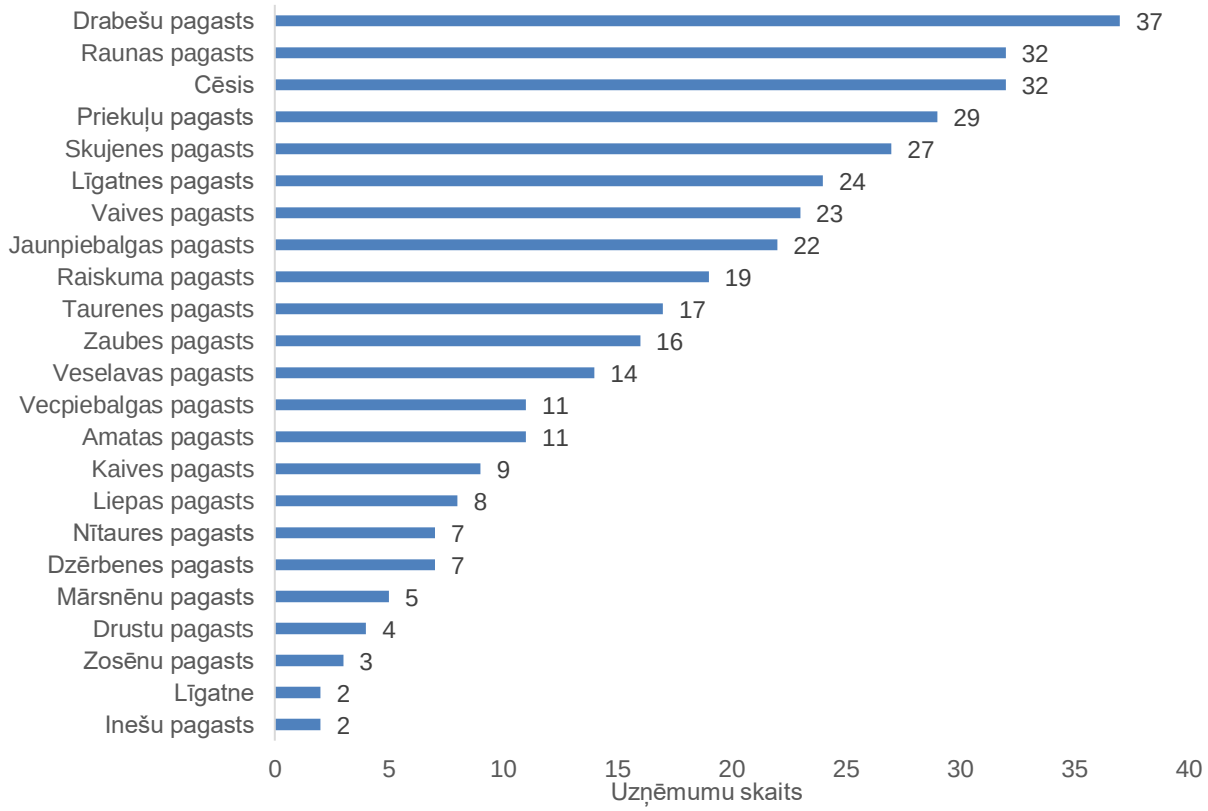
Izpētes teritorijā ir 264 augu izcelsmes produktu primārās ražošanas uzņēmumi (lauku saimniecības), kuru saražotās produkcijas apjomi ir pietiekami lieli, lai arī šiem lauku uzņēmējiem būtu jāreģistrējas PVD (skatīt 1.2.tabulu). Visvairāk PVD reģistrēto primārās pārtikas ražotāju ir Brasla teritorijā (102 jeb 38%), 84 (32%) ražotāji ir Cēsu rajona lauku partnerībā un 78 (30%) darbojas No Salacas līdz Rūjai teritorijā. Aktīvo lauksaimnieku skaits reģionā ir lielāks, bet šie ir uzņēmēji, ar kuriem varētu būt vieglāk valsts un pašvaldību iestādēm un citiem uzņēmējiem sadarboties pārtikas ražošanas un nodrošināšanas jautājumos, jo to ražošanas apjomi ir lielāki un to produkcijas kvalitāte nav tikai ražotāja ziņā, bet tiek uzraudzīta atbilstoši PVD normatīvajiem aktiem par drošas pārtikas ražošanu, uzglabāšanu un realizāciju. Starp šiem PVD reģistrētajiem augu izcelsmes produktu primārās ražošanas uzņēmumiem ir augļu un dārzeņu ražotāji, no kuriem daudziem ir daudznozaru saimniecība, kas papildus primārajam lauksaimniecības produktam ražo arī biškopības produktus, olas, augu eļļas, dzērienus, sniedz graudu pirmapstrādes un uzglabāšanas, dārzeņu uzglabāšanas un citus pakalpojumus. Starp šiem ražotājiem ir 22 labības pirmapstrādes un uzglabāšanas uzņēmumi, no kuriem 10 atrodas partnerības "No Salacas līdz Rūjai" teritorijā, 6 darbojas Cēsu rajona lauku partnerībā un 6 ir partnerības "Brasla" teritorijā. PVD datu bāzē reģistrētas arī 17 augļu un dārzeņu glabātavas (pagrabs, noliktava), kas ir vien 6% no visiem reģistrētajiem augu izcelsmes primārās produkcijas ražotājiem. Domājot par vietējās produkcijas iekļaušanu reģiona pārtikas piegādes ķēdēs, jāņem vērā, ka viens no šķēršļiem vietējo ražotāju dalībai zaļajos publiskajos iepirkumos (ZPI), kas ļautu nodrošināt reģiona iedzīvotājus ar vietējo pārtiku un sekmēt vietējo ražotāju attīstību, tiek norādītas grūtības ilgstoši uzglabāt produkciju, lai nodrošinātu produkcijas piegādi visu gadu (arī ziemas un pavasara mēnešos).

Izpētes teritorijā 191 uzņēmums veic augu izcelsmes produktu pārstrādi, no kuriem 150 ražotāji (79%) ir mājražotāji un 41 ražotājs (21%) ir pārstrādes uzņēmums. Šie uzņēmumi pārstrādā dārzeņus, ražo ārstniecības augu tējas, gatavo augļu sulas un ražo dažādus citus, PVD reģistros specifiski nenorādītus, produktus.

Izpētes teritorijā ir 85 maizes un miltu izstrādājumu ražotāji, no kuriem 16 (19%) ir ražošanas uzņēmumi un 69 (81%) ir mājražotāji. Vislielākais maizes un miltu izstrādājumu ražotāju skaits ir Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā (42), partnerībai "No Salacas līdz Rūjai" - 24 ražotāji un partnerības "Brasla' teritorijā -16 ražotāji. Nav pieejami dati, lai novērtētu, cik lielu produkcijas apjomu saražo uzņēmumi un cik mājražotāji, tomēr gan vieni, gan otri ir reģiona esošais resurss un potenciāls, ko jāspēj atbalstīt, izvēloties visatbilstošāko ražotāju un piegādātāju dažādām teritorijas vajadzībām, piemēram, ZPI, reģiona suvenīriem, konferenču vai citu pasākumu norisē, vietējo ražotāju tirdziņiem, inovāciju projektiem u.tml.

Izpētes teritorijā darbojas 8 labības apstrādes un pārstrādes uzņēmumi, kas apstrādā, uzglabā, iepako un realizē graudaugus un to produktus, un 7 augu eļļas ražotāji.

Vērtējot pārtikas produktu ražotāju sadalījumu pa katras partnerības pilsētām un pagastiem (skatīt 1.2. tabulu), secināms, ka uzņēmumu izvietojums dalījumā pa pagastiem ir nevienmērīgs, sasniedzot līdz pat 37 uzņēmumiem ar pārtikas ražotājiem bagātākajos pagastos un vienlaikus esot tikai vienam pārtikas ražotājam citos pagastos. Ņemot vērā katras partnerības teritorijas lielumu, pārtikas ražotāju izvietojums no teritorijā kopējās pieejamās produkcijas pieejamības skatu punkta nav tik būtiska, ja tiek attīstīta efektīva loģistikas sistēma. No uzņēmējdarbības attīstības viedokļa var vērtēt, kāpēc kādos pagastos pārtikas ražotāju ir mazāk un vai un kā motivēt vietējos iedzīvotājus iesaistīties pārtikas ražošanas nozarē.

1.3. attēls. Augu un dzīvnieku izcelsmes pārtikas produktu primārie ražotāji un pārstrādātāji Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā 2024. gadā

Avots: autoru veidots, izmantojot PVD datus

Kopumā 2024. gada sākumā visvairāk PVD reģistrētie pārtikas produktu primārie ražotāji un pārstrādātāji (gan augu, gan dzīvnieku izcelsmes) ir reģistrēti Drabešu pagastā (37), kam seko Cēsis (32) un Raunas pagasts (32), Priekuļu pagasts (29), Skujenes pagasts (27), Līgatnes pagasts (24), Vaives pagasts (23), Jaunpiebalgas pagasts (22), Raiskuma pagasts (19), Taurenes pagasts (17), Zaubes pagasts (16), Veselavas pagasts (14), Amatas pagasts (11), Vecpiebalgas pagasts (11), Kaives pagasts (9), Liepas pagasts (8), Dzērbenes pagasts (7), Nītaures pagasts (7), Mārsnēnu pagasts (5), Drustu pagasts (4), Zosēnu pagasts (3), Inešu pagasts (2) un Līgatne (2).

Vislielākais pārtikas uzņēmumu skaits pēc dalījuma pa darbības nozarēm Cēsu rajona lauku partnerībā ir biškopības produktu aprites uzņēmumi (108), bet tie pētījumā atsevišķi netiek izdalīti, jo dzīvnieku izcelsmes produkti nav pētījuma priekšmets. Pētījumā tiek vērtēti augu izcelsmes produkti un to ražotāju skaits. Tomēr uzņēmumu skaits liecina par plašu biškopju kopienu partnerības teritorijā, kuri var kļūt par sadarbības partneriem biškopības produktu nodrošināšanai vietējai kopienai.

1.3. tabula

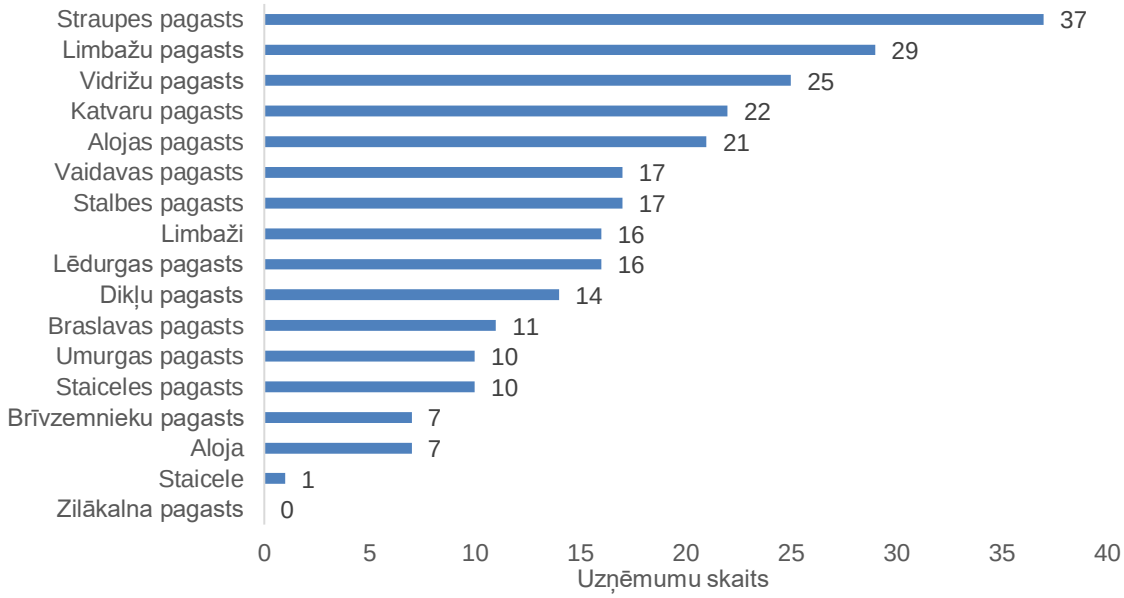
Cēsu rajona lauku partnerības teritorijas pilsētas un pagastos esošo augu izcelsmes pārtikas produktu primāro ražotāju un pārstrādātāju skaits dalījumā pēc ražotās pārtikas grupām 2024. gadā

Cēsu rajona lauku partnerības teritorijas pilsētas un pagasti	Augu izcelsmes produktu primārās ražošanas uzņēmums	Augu izcelsmes produktu pārstrādes uzņēmums	Augu izcelsmes produktu pārstrāde mājas apstākļos	Maizes un miltu izstrādājumu ražošanas uzņēmums	Maizes un miltu izstrādājumu ražošana mājas apstākļos	Dzērienu ražošanas uzņēmums
Amatas pagasts	3		1		1	
Cēsis	3	2	3	1	10	5
Drabešu pagasts	9	5	8		2	2
Drustu pagasts		1				
Dzērbenes pagasts	1				1	1
Inešu pagasts		1				
Jaunpiebalgas pagasts	3		2		1	1
Kaives pagasts		1	2			
Liepas pagasts	2				2	
Līgatne	1		1			
Līgatnes pagasts	12	2	5			1
Mārsnēnu pagasts	1		1		1	
Nītaures pagasts	3	2				
Priekuļu pagasts	6	1	9	1	5	1
Raiskuma pagasts	6		5	1		1
Raunas pagasts	7	3	7	1	2	2
Skujenes pagasts	6	2	6		3	1
Taurenes pagasts	7		1		1	

Cēsu rajona lauku partnerības teritorijas pilsētas un pagasti	Augu izcelsmes produktu primārās ražošanas uzņēmums	Augu izcelsmes produktu pārstrādes uzņēmums	Augu izcelsmes produktu pārstrāde mājas apstākļos	Maizes un miltu izstrādājumu ražošanas uzņēmums	Maizes un miltu izstrādājumu ražošana mājas apstākļos	Dzērienu ražošanas uzņēmums
Vaives pagasts	5	2	3		3	
Vecpiebalgas pagasts	2			1	2	1
Veselavas pagasts	3		4		1	
Zaubes pagasts	4	1			2	
Zosēnu pagasts			1			
Kopējais uzņēmumu skaits	84	23	59	5	37	16

Avots: autoru veidots, izmantojot PVD datus

Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā (skatīt 1.3. tabulu) ir 84 augu izcelsmes primāro produktu ražotāji (lauku saimniecības) un proporcionāli visvairāk to ir Līgatnes pagastā (12). Teritorijā ir 81 augu izcelsmes produktu pārstrādātājs, no kuriem 59 jeb 73% ir mājražotāji. Teritorijā ir 42 maizes un miltu izstrādājumu ražotāji, no kuriem 37 jeb 88% ir mājražotāji. Partnerības teritorijā ir 15 dzērienu ražotāji, kuri ražo gan bezalkoholiskus, gan alkoholiskus dzērienus. Labības apstrādes un pārtikas uzņēmumi atrodas Liepas pagastā, Priekuļu pagastā un Raiskuma pagastā – katrā pa vienam uzņēmumam. Taukvielas ražošanas uzņēmumi atrodas Mārsnēnu pagastā un Veselavas pagastā – katrā pa vienam taukvielu ražotājam.

1.3. attēls. Augu un dzīvnieku izcelsmes pārtikas produktu primārie ražotāji un pārstrādātāji partnerības "Brasla" teritorijā 2024. gadā

Avots: autoru veidots, izmantojot PVD datus

Pēc pārtikas ražošanas uzņēmumu skaita partnerības "Brasla" teritorijā (skatīt 1.3.attēlu) visaktīvākais ir Straupes pagasts (37), Limbažu pagasts (29), Vidrižu pagasts (25), Katvaru pagasts (22) un Alojas pagasts (21). Vismazāk pārtikas produktus ražojoši uzņēmumi ir Staicelē (1), Alojā (7) un Brīvzemnieku pagastā (7), bet Zilākalna pagastā nav reģistrēts neviens pārtikas pārstrādes uzņēmums.

1.4. tabula

Vidzemes lauku partnerības "Brasla" teritorijas pilsētas un pagastos esošo augu izcelsmes pārtikas produktu primāro ražotāju un pārstrādātāju skaits dalījumā pēc ražotās pārtikas grupām 2024. gadā

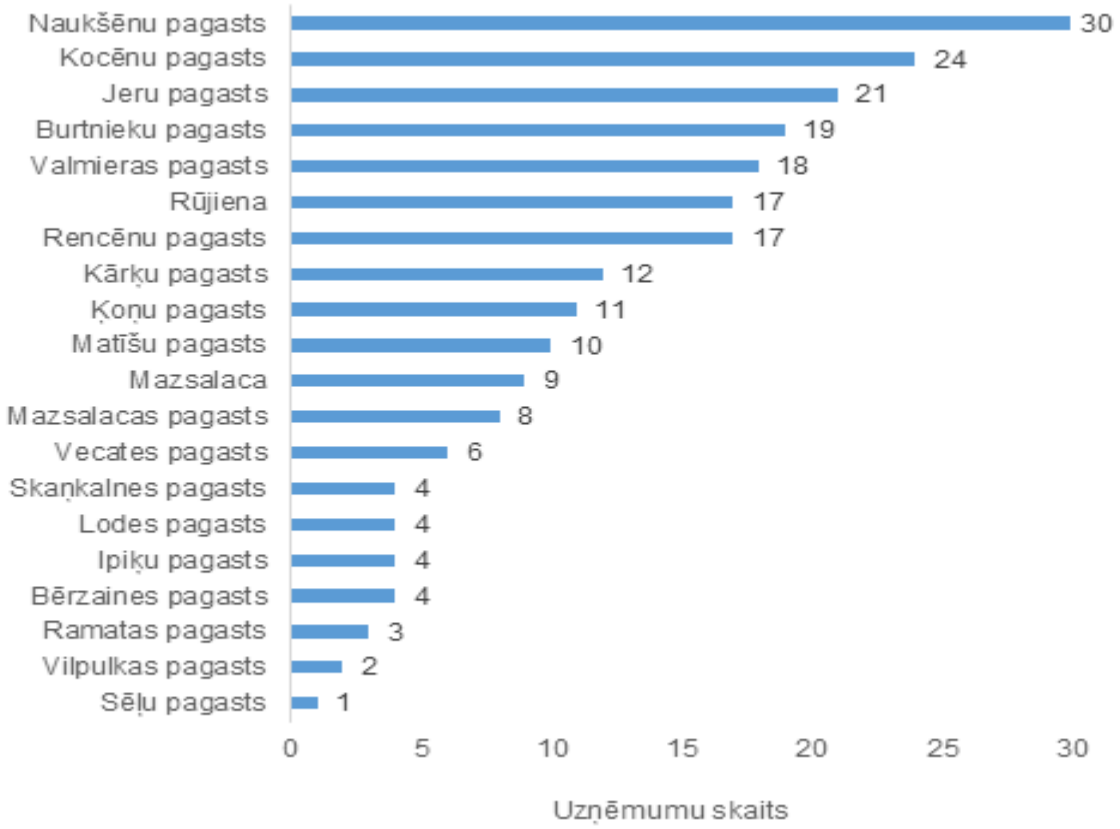
Vidzemes lauku partnerības "Brasla" teritorijas pilsētas un pagasti	Augu izcelsmes produktu primārās ražošanas uzņēmums	Augu izcelsmes produktu pārstrādes uzņēmums	Augu izcelsmes produktu pārstrāde mājas apstākļos	Maizes un miltu izstrādājumu ražošanas uzņēmums	Maizes un miltu izstrādājumu ražošana mājas apstākļos	Dzērienu ražošanas uzņēmums
Aloja	5		1			
Alojas pagasts	10	1	3			
Braslavas pagasts	8		1			
Brīvzemnieku pagasts	2		1		1	
Dikļu pagasts	6		2		1	
Katvaru pagasts	9	1	5			
Lēdurgas pagasts	9				1	
Limbaži	2		3	2	1	1
Limbažu pagasts	12		6			
Staicele						
Staiceles pagasts	7		1			1
Stalbes pagasts	3	3	4			
Straupes pagasts	6	1	11	1	7	
Umurgas pagasts	3		4			
Vaidavas pagasts	9	1	3			
Vidrižu pagasts	11	1	5		2	1
Zilākalna pagasts						
Kopējais uzņēmumu skaits	102	8	50	3	13	3

Avots: autoru veidots, izmantojot PVD datus

Partnerības “Brasla” teritorijā ir 102 augu izcelsmes primāro produktu ražotāji (lauku saimniecības) (skatīt 1.4.tabulu) un visvairāk to ir Limbažu pagastā (11), Vidrižu pagastā (11) un Alojas pagastā (10). Teritorijā ir 8 lielāki augu izcelsmes produktu pārstrādes uzņēmumi un ir attīstīta produktu pārstrāde mājražošanas apjomos, un visvairāk mājražotāju ir Straupes pagastā (11), kas veido 20% no kopējā dārzeņu, augļu, ogu, garšaugu produktu mājražotāju skaita (50). Teritorijā ir 3 lielāki maizes un miltu izstrādājumu ražošanas uzņēmumi un 13 mājražotāji, no kuriem 7 atrodas Straupes pagastā.

Partnerības “Brasla” teritorijā 2024. gada sākumā kopumā darbojas 260 augu un dzīvnieku izcelsmes pārtikas produktu primārie ražotāji un pārstrādātāji, no kuriem visvairāk ir augu izcelsmes produktu primārās ražošanas uzņēmumi (102 lauku saimniecības), 62 biškopības produktu ražotāji, 58 augu izcelsmes produktu pārstrādātāji, 16 maizes un miltu izstrādājumu ražotāji, 3 dzērienu ražotāji, 4 gaļas pārstrādes uzņēmumi, 2 piena pārstrādes uzņēmumi, 3 olu iepakošanas uzņēmumi, 3 labības apstrādes un pārstrādes uzņēmumi, 2 augu eļļu un tauku produktu mājražotāji u.c.

Visvairāk primārie ražotāji un pārstrādātāji ir Straupes pagastā (37), kur ir gan gaļas, gan piena, gan olu, gan biškopības produktu ražošanas uzņēmumi, 12 augu izcelsmes produktu pārstrādātāji (no tiem 11 ir mājražotāji), 8 maizes un miltu produktu izstrādājumu ražotāji (no tiem 7 ir mājražotāji), 6 lauku saimniecības un citi uzņēmumi. Limbažu pagastā ir 29 uzņēmumi, no kuriem visvairāk ir lauksaimniecības uzņēmumi (12) un biškopības produktu ražotāji (9) un turpat esošajos Limbažos ir 16 uzņēmumi, no kuriem visvairāk ir biškopības produktu ražotāji (4).

1.4. attēls. Augu un dzīvnieku izcelsmes pārtikas produktu primārie ražotāji un pārstrādātāji partnerības “No Salacas līdz Rūjai” teritorijā 2024. gadā

Avots: autoru veidots, izmantojot PVD datus

Visvairāk pārtikas produktu (gan augu, gan dzīvnieku izcelsmes) ražotāju partnerības “No Salacas līdz Rūjai” teritorijā (1.4.attēls) ir reģistrēti Naukšēnu pagastā (30), Kocēnu pagastā (24), Jeru pagastā (21), Burtnieku pagastā (19) un Valmieras pagastā (18), bet vismazāk pārtikas uzņēmumu ir reģistrēti Sēļu pagastā (1), Vilpulkas pagastā (2) un Ramatas pagastā (3).

1.5. tabula

Partnerības "No Salacas līdz Rūjai" teritorijas pilsētas un pagastos esošo augu izcelsmes pārtikas produktu primāro ražotāju un pārstrādātāju skaits dalījumā pēc ražotās pārtikas grupām 2024. gadā

"No Salacas līdz Rūjai" teritorijas pilsētas un pagasti	Augu izcelsmes produktu primārās ražošanas uzņēmums	Augu izcelsmes produktu pārstrādes uzņēmums	Augu izcelsmes produktu pārstrāde mājas apstākļos	Maizes un miltu izstrādājumu ražošanas uzņēmums	Maizes un miltu izstrādājumu ražošana mājas apstākļos	Dzērienu ražošanas uzņēmums
Bērzaines pagasts	1		1			
Burtnieku pagasts	5		5		1	
Ipiķu pagasts	2					
Jeru pagasts	7		8		2	
Kārķu pagasts	5		2			
Kocēnu pagasts	10	3	4	1	1	3
Ķoņu pagasts	4		4		2	
Lodes pagasts	3					
Matīšu pagasts	6	1				
Mazsalaca	1			3	2	
Mazsalacas pag.	5	1				
Naukšēnu pagasts	12	2	3		2	2
Ramatas pagasts	1					
Rencēnu pagasts	3	1	3		2	
Rūjiena	2	1	5	3	2	
Sēļu pagasts						
Skaņkalnes pag.	3					
Valmieras pagasts	3	1	5		3	1
Vecates pagasts	3		1			
Vilpulkas pagasts	2					
Kopējais uzņēmumu skaits	78	10	41	7	17	6

Avots: autoru veidots, izmantojot PVD datus

Partnerības "No Salacas līdz Rūjai" teritorijā 2024. gada sākumā augu un dzīvnieku izcelsmes pārtikas produktus ražoja 224 uzņēmumi, no kuriem 78 saimniecības veica augu izcelsmes produktu primāro ražošanu, 49 uzņēmumi ražoja biškopības produktus, 51 uzņēmums pārstrādāja augu izcelsmes produktus, 24 uzņēmumi ražoja maizi un miltu izstrādājumus. Teritorijā strādā viens gaļas pārstrādes, 3 piena pārstrādes, 2 labības apstrādes un pārstrādes, 3 taukvielu ražošanas un 6 dzērienu ražošanas uzņēmumi un 1 olu produktu mājražotājs.

Visvairāk augu izcelsmes pārtikas ražotāju un pārstrādātāju reģistrēti (skatīt 1.5. tabulu) Kocēnu pagastā (22), kur strādā 10 lauku saimniecības, 7 augu izcelsmes produktu pārstrādātāji

(no tiem 4 ir mājražotāji), 2 maizes un miltu izstrādājumu ražotāji un 3 dzērienu ražošanas uzņēmumi (gan bezalkoholisko, gan alkoholisko dzērienu). Gandrīz tikpat pārtikas uzņēmumi reģistrēti Naukšēnu pagastā (21), no kuriem 12 ir lauku saimniecības, 5 ir augu izcelsmes pārtikas pārstrādātāji (no tiem 3 ir mājražotāji), 2 maizes un miltu izstrādājumu mājražotāji un 2 dzērienu ražošanas uzņēmumi.

Izpētes teritorijā ir attīstīta augu izcelsmes pārtikas produktu pārstrādes un maizes un miltu izstrādājumu produktu mājražošana, kam ir liels potenciāls gan no unikālu nišas produktu piedāvājuma, gan no produkcijas apjoma kāpināšanas skatpunkta.

Izpētes teritorijas priekšrocība ir gan lieli, gan nelieli pārtikas ražošanas uzņēmumi, jo lielāki ražotāji var nodrošināt lielākus nepieciešamā produkta apjomus (piemēram ZPI vajadzībām), un mazāki ražotāji var nodrošināt nišas produktus un plašu pārtikas grozu vietējās kopienas patērētājiem ikdienas vajadzībām, kā arī sekmēt gastronomiskā tūrisma attīstību (piemēram, vietējo ražotāju tirdziņi, saimniecību apskate ar produkcijas degustāciju, vietējās produkcijas restorāni u.c.) teritorijā.

1.2. Bioloģiski sertificēti pārtikas ražotāji un pārstrādātāji

1.6.tabula.

Bioloģisko sertificēto augu izcelsmes produktu ražotāju skaits un īpatsvars (%) kopējā bioloģiski sertificēto saimniecību un ražotāju skaitā izpētes teritorijā 2023. gadā

Partnerība	Saimniecību un ražotāju skaits	Augu izcelsmes pārtikas produktu bioloģiska pārstrāde	Augu izcelsmes pārtikas produktu pārstrādātāju īpatsvars (%)
Brasla	99	14	14%
No Salacas līdz Rūjai	126	10	8%
Cēsu rajona lauku partnerība	203	26	13%
Kopā teritorijā	429	50	12 %

Avots: autoru veidots, izmantojot PVD datus

Atbilstoši PVD datiem (PVD, 2023) izpētes teritorijā 2023. gada decembrī darbojās 429 bioloģiskās saimniecības uz ražotāji, no tiem 204 reģistrēti Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā, 99 reģistrēti partnerības “No Salacas līdz Rūjai” teritorijā un 126 reģistrēti partnerības “Brasla” teritorijā. 50 ražotāji jeb 12% no visiem ražotājiem veic augu izcelsmes produktu pārstrādi.

1.7. tabula

Augu izcelsmes pārtikas produktu ražošanā iesaistīto bioloģiskās lauksaimniecības operatoru skaits Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā dalījumā pēc pārtikas produktu grupas

Cēsu rajona lauku partnerības teritorijas pilsētas un pagasti	Kopā operatori	Augu izcelsmes pārtikas produktu pārstrāde	Augļi	Ogas	Graudaugi	Dārzeņi	Garšaugi	Ārstniecības. augi, tējas
Mārsnēnu pagasts	7	1	3	3	5	4	1	0
Drustu pagasts	7	0	1	1	0	1	0	0
Jaunpiebalgas pagasts	30	1	7	5	4	8	0	2
Zosēnu pagasts	11	1	0	0	0	0	0	1
Amatas pagasts	10	0	1	0	3	0	0	0
Priekuļu pagasts	9	1	3	4	3	4	2	0
Drabešu pagasts	11	4	3	3	3	4	1	4
Veselavas pagasts	6	2	1	1	2	1	0	3
Līgatnes pagasts	12	3	4	3	1	4	1	2
Vecpiebalgas pagasts	10	1	1	1	1	4	0	0
Liepas pagasts	1	0	1	0	0	0	0	0
Nītaures pagasts	11	2	3	5	1	5	3	2
Zaubes pagasts	11	1	1	1	2	3	0	1
Skujenes pagasts	8	2	1	4	0	5	3	2
Vaives pagasts	16	1	7	5	5	9	1	1
Kaives pagasts	2	0	0	0	0	0	0	0
Inešu pagasts	4	1	1	1	0	3	0	1
Taurenes pagasts	8	0	2	1	0	6	0	0
Dzērbenes pagasts	6	0	0	0	0	4	1	0
Raiskuma pagasts	9	1	0	1	3	3	1	0
Cēsis	8	1	1	2	2	1	1	0
Līgatne	0	0	0	0	0	0	0	0
Raunas pagasts	6	3	3	4	0	3	2	3
Kopējais uzņēmumu skaits	203	26	44	45	35	72	17	22

Avots: autoru veidots, izmantojot PVD datus

Cēsu rajona lauku partnerības 23 teritorijās darbojas 203 bioloģiskas saimniecības uz ražotāji. Kā redzams 1.7. tabulā, augļus (pamatā ābolus, bumbierus, ķiršus, plūmes u.c.) ražo 44 saimniecības, ogas (jāņogas, upenes, ērkšķogas, avenes, smiltsērkšķus, zemenes, avenes u.c.) ražo 45 saimniecības, dārzeņus (t.sk. kartupeļus, bietes, burkānus, kāpostus, sīpolus, ķiplokus, kabačus, ķirbjus, gurķus, tomātus u.c.) ražo 72 saimniecības, 35 saimniecības nodarbojas ar graudkopību. Ar garšaugu audzēšanu nodarbojas saimniecības, ārstniecības augus un tējas ražo 22 saimniecības.

Saimniecības darbojas arī citās nozarēs, lopkopībā (liellopi, aitas, kazas, vistas u.c.) iesaistītas 126 saimniecības, no tām 28 saimniecības darbojas piena lopkopībā, tai skaitā arī PKS "Straupe", PKS "Drusti" un LPKS "Piebalga" (bioloģiska piena savākšana un pārstrāde). Vairāk kā puse no saimniecībām (114) ražo bioloģisku sienu un skābsienu, lielākai daļai no šīm saimniecībām vienlaikus ir arī lopi. Biškopības nozarē darbojas 16 bioloģiskās saimniecības. Divas bioloģiskās prakses saimniecības audzē zivis.

1.8.tabula

Augu izcelsmes pārtikas produktu ražošanā iesaistīto bioloģiskās lauksaimniecības operatoru skaits partnerības "No Salacas līdz Rūjai" teritorijā dalījumā pēc pārtikas produktu grupas

.	Kopā operatori	Augu izcelsmes pārtikas produktu pārstrāde	Augļi	Ogas	Graudaugi	Dārzeņi	Garšaugi	Ārstniecības. augi, tējas
Bērzaines pagasts	2	0	0	1	0	0	0	0
Burtnieku pagasts	5		1	1	2	1	1	0
Ipiķu pagasts	7	0	1	1	4	5	0	0
Jeru pagasts	8	1	1	2	5	3	0	0
Kocēnu pagasts	8	3	2	3	4	3	1	0
Ķoņu pagasts	7	0	2	3	0	1	1	1
Lodes pagasts	0	0	0	0	0	0	0	0
Matīšu pagasts	5	1	0	3	2	1	0	0
Mazsalacas pagasts	4	1	1	1	3	1	1	0
Naukšēnu pagasts	13	2	3	4	1	4	1	0
Ramatas pagasts	6	0	0	1	1	1	0	0
Rencēnu pagasts	7	0	2	1	6	2	1	0
Sēļu pagasts	0	0	0	0	0	0	0	0

.	Kopā operatori	Augu izcelsmes pārtikas produktu pārstrāde	Augļi	Ogas	Graudaugi	Dārzeņi	Garšaugi	Ārstniecības. augi, tējas
Skaņkalnes pagasts	6	0	0	1	1	1	0	0
Valmieras pagasts	3	1	0	0	0	1	0	0
Vecates pagasts	4	0	0	0	2	1	0	0
Vilpulkas pagasts	1	0	0	1	0	0	0	0
Rūjiena	4	1	0	3	0	1	0	1
Mazsalaca	2	0	1	1	1	2	0	0
Kārķu pagasts	7	0	2	3	3	1	1	0
Kopējais uzņēmumu skaits	99	10	16	30	35	29	7	2

Avots: autoru veidots, izmantojot PVD datus

Partnerības “No Salacas līdz Rūjai” teritorijā darbojas 99 bioloģiskas saimniecības un ražotāji (skatīt 1.8. tabulu).

Augļus (ābolus, bumbierus, cidonijas, arbūzus, ķiršus, plūmes u.c.) ražo 16 saimniecības, ogas (smiltsērkšķus, upenes, avenes, zemenes, krūmmellenes, kazenes u.c.) ražo 30 saimniecības, dārzeņus (kartupeļus, burkānus, bietes, sīpolus, tomātus, gurķus, ķirbjus, kabačus u.c.) ražo 29 saimniecības, 36 saimniecības audzē graudaugus. Ar garšaugu audzēšanu nodarbojas 7 saimniecības, ārstniecības augu augus ražo 2 saimniecības.

Lopkopībā (liellopi, aitas, kazas, vistas u.c.) darbojas 46 saimniecības, tostarp piena lopkopībā iesaistījušies 9 ražotāji, 8 saimniecībās ražo olas. 44 saimniecības nodarbojas ar siena, skābsiena vai zāles audzēšanu. Teritorijā nav nevienas bioloģiskās biškopības saimniecības.

Partnerības “Brasla” teritorijā darbojas 126 bioloģiskas saimniecības un ražotāji (skatīt 1.9. tabulu). Augļus (ābolus, bumbierus, plūmes, cidonijas u.c.) ražo 19 saimniecības, ogas (smiltsērkšķus, avenes, krūmmellenes, upenes, jāņogas, sausseržus) ražo 34 saimniecības, dārzeņus (kartupeļus, burkānus, bietes, kāpostus, tomātus, gurķus, sīpolus, ķiplokus u.c.) ražo 34 saimniecības, 52 saimniecības nodarbojas ar graudkopību. Ar garšaugu audzēšanu nodarbojas 6 saimniecības, ārstniecības augu augus ražo 7 saimniecības.

Lopkopībā (liellopi, cūkas, vistas, aitas u.c.) darbojas 46 lauku saimniecības, piena lopkopībā iesaistījušies 9 ražotāji, 8 saimniecības ražo bioloģiskas olas. 44 saimniecības nodarbojas ar siena, skābsiena vai zāles audzēšanu. Teritorijā darbojas 2 bioloģiskās biškopības saimniecības.

1.9.tabula

Augu izcelsmes pārtikas produktu ražošanā iesaistīto bioloģiskās lauksaimniecības operatoru skaits partnerības "Brasla" teritorijā dalījumā pēc pārtikas produktu grupas

	Kopā operatori	Augu izcelsmes pārtikas produktu pārstrāde	Augļi	Ogas	Graudaugi	Dārzeņi	Garšaugi	Ārstniecības. augi, tējas
Alojas pagasts	8	2	2	3	2	6	2	1
Braslavas pagasts	7	0	0	0	4	3	0	0
Brīvzemnieku pagasts	5	0	1	0	2	0	0	0
Katvaru pagasts	15	2	3	3	8	2	0	1
Limbažu pagasts	12	0	0	1	3	3	0	0
Staiceles pagasts	8	0	0	0	1	0	0	0
Umurgas pagasts	5	0	1	0	4	0	0	0
Vidrižu pagasts	19	2	4	7	9	7	1	1
Aloja	4	0	0	0	2	0	0	0
Limbaži	3	0	0	1	1	0	0	0
Staicele	1	0	0	0	1	0	0	0
Dikļu pagasts	8	1	1	3	1	2	1	1
Vaidavas pagasts	9	3	3	8	0	5	0	2
Zilākalna pagasts	0	0	0	0	0	0	0	0
Lēdurgas pagasts	8	0	1	3	4	2	0	0
Stalbes pagasts	5	1	1	2	3	0	0	1
Straupes pagasts	9	3	2	3	7	4	2	0
Kopējais uzņēmumu skaits	126	14	19	34	52	34	6	7

Avots: autoru veidots, izmantojot PVD datus

Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā ir visvairāk bioloģiskās lauksaimniecības operatoru augu izcelsmes pārtikas produktu ražošanā un, kamēr partnerības "Brasla" un "No Salacas līdz Rūjai" visvairāk ir tieši bioloģiskās prakses graudkopības uzņēmumi, Cēsu rajona partnerības teritorijā visvairāk ir dārzeņu un augļu ražotāji. Tomēr, neskatoties uz ievērojami lielāku bioloģisko saimniecību skaitu, bioloģiski ražoto dārzeņu apjoms Cēsu rajona partnerības teritorijā nebūt nav būtiski lielāks, nekā partnerības "Brasla" teritorijā (skatīt 2.3. nodaļu).

1.3. Augu izcelsmes produktu bioloģiskā pārstrāde izpētes teritorijā

Partnerības "Brasla" teritorijā ar augu izcelsmes produktu bioloģisko pārstrādi nodarbojas 14 saimniecības. Lielākā daļa no saimniecībām nodarbojas ar augļu un ogu pārstrādi, tās kaltējot, konservējot, spiežot sulu un saldējot, ar tēju ražošanu un garšaugu pārstrādi. Dažas no saimniecībām veic dārzeņu tīrīšanu, rīvēšanu un griešanu, vārīšanu, skābēšanu, sālīšanu un eļļas spiešanu. Sertifikātos minēti sīrupi, sulas, ievārījumi, tējas, kaltēti augļi un ogas, sukādes, konservējumi, saldētas ogas, ogu, dārzeņu un garšaugu pulveri, žāvētas ogas, tīrīti un mizoti dārzeņi, skābēti kāposti, sālīti gurķi, vārītas pupiņas un zirņi, sinepju sēklu eļļa un citi produkti.

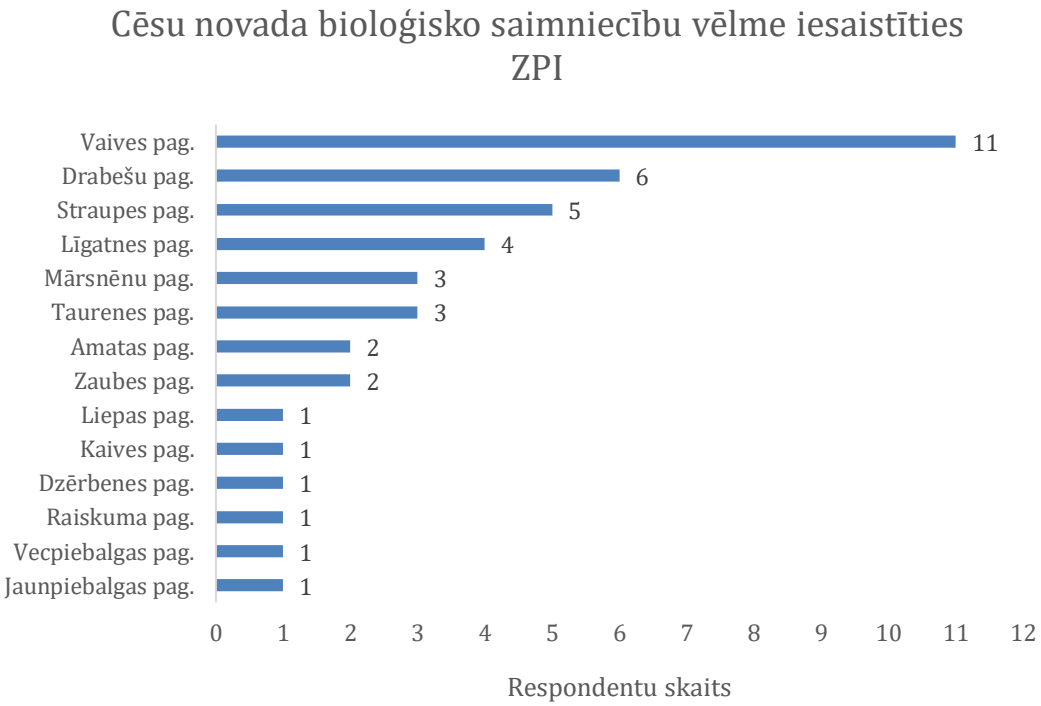
Viens no plašākajiem bioloģisko augu pārstrādes produktu ražotājiem partnerības "Brasla" teritorijā ir Z/S "Mežvijas" Dikļu pagastā. Saimniecība ar pārstrādes produktiem – svaigiem, grieztiem dārzeņiem, saldētiem dārzeņiem un ogām, sulām, sīrupiem un kaltētiem garšaugiem piedalās ZPI. Detalizētu bioloģiski sertificēto augu izcelsmes pārstrādes produktu uzskaitījumu pa saimniecībām skatīt pētījuma Pielikumā nr.1.

Biedrības "No Salacas līdz Rūjai" teritorijā ar augu izcelsmes produktu bioloģisko pārstrādi nodarbojas 10 saimniecības un ražotāji. Teritorijā attīstīta bioloģisko dzērienu ražošana – SIA "Valmiermuižas alus darītava" ražo bioloģiskus zelterus un sīrupus, kas tiek plaši izplatīti tirgū. Arī citi teritorijas ražotāji, tajā skaitā kooperatīvs "Rūjienas oga" nodarbojas ar sulu spiešanu. Vairākas saimniecības nodarbojas ar bioloģisko ogu saldēšanu un fasēšanu, Starp tām atzīmējams SIA "Cietais rieksts", kas saldētas ogas un augļus izplata mazumtirdzniecības veikalos Vidzemē un Rīgā. Augļi un ogas tiek pārstrādāti arī lizofilējot un ražojot vīnu. Vairākas saimniecības nodarbojas ar graudaugu pārstrādi un fasēšanu, t.sk. vietējā tirgū labi pazīstamā Z/S "Kaņepītes" Kocēnu novadā. Starp graudaugu produktiem minami milti, rudzu iesals, klijas, fermentēti rudzu asni. Teritorijā darbojas arī kaņepju sēklu pārstrādes uzņēmums. Detalizētu bioloģiski sertificēto augu izcelsmes pārstrādes produktu uzskaitījumu pa saimniecībām skatīt pētījuma Pielikumā nr.2.

Biedrības "Cēsu rajona lauku partnerības" teritorijā ar augu izcelsmes produktu bioloģisko pārstrādi nodarbojas 26 saimniecības. Saimniecības nodarbojas ar augļu un ogu pārstrādi, tās kaltējot, konservējot, sublimējot, saldējot un spiežot sulas. Populārs pārstrādes produkts ir augu tējas - 15 saimniecības Cēsu rajona lauku partnerībā nodarbojas ar bioloģisko tēju ražošanu. Dārzeņu pārstrāde tiek veikta mizojot, rīvējot, saldējot, konservējot, marinējot, skābējot un termiski apstrādājot. Garšaugi tiek gatavoti kaltējot un iepakojot atsevišķi un veidojot garšvielu maisījumus. Tāpat ir saimniecības, kas nodarbojas ar augu eļļu ražošanu, sēklu fasēšanu, pārstrādi proteīna produktos un kaņepju stakā. Teritorijā ir divi ražotāji, kas nodarbojas ar bioloģisku alkoholisku dzērienu ražošanu. Vairākas saimniecības nodarbojas ar miltu pārstrādi, gatavojot maizi un pusfabrikātus miltu izstrādājumiem. Kooperatīvs "Zaļais grozs" radījis pārstrādes produktu izlasi tieši ZPI vajadzībām - marinētus gurķus, skābētus kāpostus, marinētas bietes, tomātu mērci un biezeni, zaļos zirnīšus, dažādas sulas, tējas, augu kafiju, ievārījumus. Detalizētu bioloģiski sertificēto augu izcelsmes pārstrādes produktu uzskaitījumu pa saimniecībām skatīt pētījuma Pielikumā nr.1.

1.4. Pārtikas ražotāju gatavība iesaistīties ZPI

2023. gadā AREI projektā "Bioloģiskā lauksaimniecība un jauni pārtikas iegādes paradumi - ilgtspējīgas un elastīgas pārtikas sistēmas virzītājspēks" tika veikta izpēte par Cēsu un Siguldas novada bioloģisko saimniecību gatavību iesaistīties ZPI. Cēsu novadā 42 no 169 aptaujātajām saimniecībām izteica ieinteresētību iesaistīties pārtikas nodrošināšanā publiskajam sektoram - skolās, bērnudārzos, slimnīcās un citās iestādes (skatīt 1.5. attēlu). Piedāvātajā produktu klāstā tika minēti dārzeņi (kartupeļi, bietes, burkāni, paprika, pupiņas, griķi, zirņi), ogas (ķirbji, smiltsērkšķi, aronijas, avenes, cidonijas, āboli), medus, maize, milti, tējas, sulas, olas, liellopu gaļa.

1.5.attēls. Cēsu novada bioloģisko saimniecību skaits, kas vēlas iesaistīties ZPI dalījumā pa pagastiem (n=42)

Avots: AREI 2023, autoru sagatavota informācija

Lai nodrošinātu dalību publiskajā iepirkumā, saimniecībām būtu nepieciešams savlaicīgi – jau iepriekšējā gadā zināt nepieciešamos produkcijas apjomus. Daļa saimniecību labprāt audzētu produktus un nodotu tos glabāšanā, jo ne visās saimniecībās pieejamas piemērotas uzglabāšanas telpas.

Veicot padziļinātās intervijas ar saimniecībām un kooperatīviem - gan izpētes teritorijā, gan ārpus tās, kopumā vērojama interese piedāvāt savus produktus ZPI. Daļai no intervējamiem jau ir izveidojusies pieredze ZPI jomā, kā piemēram Z/S "Mežvijas" Dikļu pagastā, Z/S "Eicēni" Straupes pagastā un kooperatīvam "Zaļais grozs".

Kooperatīvam “Rūjienas oga” interesē dalība ZPI, bet ir nepieciešamas pietiekami lielas noliktavas, jo šobrīd kooperatīvam nav labu dārzeņu noliktavu. Intervijā kooperatīva valdes priekšsēdētāja vietniece Inguna Zukure stāsta: “*Runājot par ZPI, paskatoties paraug ēdienkartēs, redzam lēcas, turku zirņus, ko varam aizstāt ar Latvijā audzētiem produktiem. Kādā veidā mēs atbalstām savējos? Veidojot ēdienkartes, varētu ieteikt primāri izmantot Latvijas produktus, un gadījumā, ja tie nav pieejami, izmantot eksotiskus produktus. Ja tam velta laiku, resursus un kaut kā prātīgi mēģina to ieviest, varbūt, ka arī izdosies. Kāpēc izglītības, aprūpes, veselības un citās iestādēs nevarētu iepirkt mūsu pašu avenes, mellenes, upenes, zemenes un citas daudzveidīgās ogas un gatavot dzērienus un desertus no tām?* “

Arī kooperatīvs “Jurgensburg Agro” cerīgi raugās uz sadarbību ar vietējām pašvaldībām ZPI jomā. Kooperatīva valdes priekšsēdētājs Ringolds Grāpis secina: ”*Vietēji, kas būtu vajadzīgs graudkopībai, ir pārstrāde, bet tas ir dārgs pasākums. Kooperatīvam būtu interesanta sadarbība ar pašvaldībām, finansējums vai garantijas par noietu. Reģions tiek pie vietējas bioloģiskas pārtikas, savukārt kooperatīvam tas ir labs starts, lai ar ražošanu varētu tālāk iziet visā Latvijā un eksportā. Skatoties uz graudkopību, mēs saražojam daudz vairāk, kā mums vietējā tirgū vajag. Sākotnēja sadarbība ar publisko sektoru varētu būt kā bāze ražošanai, no kuras attīstīties tālāk. Jebkura partnerība un pārliecība, ka tu vari realizēt savu saražoto produkciju, ir svarīga. Attīstot pārstrādes uzņēmumu reģionā, tiktu radītas jaunas darbavietas un nopelnītais par produkcijas pārdošanu apritētu vietējā tirgū*.”

Kooperatīvam “Zaļais grozs” ir interese plašāk iesaistīties ZPI. Publiskā sektora ēdināšanai kooperatīvs piedāvā marinētus gurķus, skābētus kāpostus, marinētas bietes, tomātu mērci un biezeni, zaļos zirnīšus, dažādas sulas, tējas, augu kafiju, ievārījumus. Kooperatīvs ir slēdzis līgumus ar vairākiem ēdināšanas uzņēmumiem, bet ne visi pēc tam ir pasūtījuši produktus. Kooperatīva valdes priekšsēdētāja Ingrīda Vāvere uzskata, ka ZPI nav pietiekama izsekojamība, caurskatāmība un kontrole.

Kā potenciāli sadarbības partneri reģiona saimniecībām vērtējami dārzeņu kooperatīvi “Ekoloģisks.lv”, kas reģistrēts Siguldas novadā, un “Dārzeņu grozs”, kas reģistrēts Valmieras novada Trikātas pagastā. Kooperatīvs “Ekoloģisks.lv” jau šobrīd piedalās ZPI Siguldas un Limbažu novados, piedāvājot bioloģiskus dārzeņus un intervijā izteica vēlmi paplašināt savu darbības loku Vidzemē. Kooperatīvs ir atvērts jaunu biedru uzņemšanai. Arī kooperatīva “Dārzeņu grozs” vadītājs Gatis Skujiņš minēja, ka raugoties nākotnē, kooperatīvam ir interese par ZPI, jo šobrīd ir atbrīvojies administratīvais resurss, lai nodarbotos ar piegādēm publiskajam sektoram. Arī šī kooperatīva vadītājs bija atvērts jaunu biedru uzņemšanai.

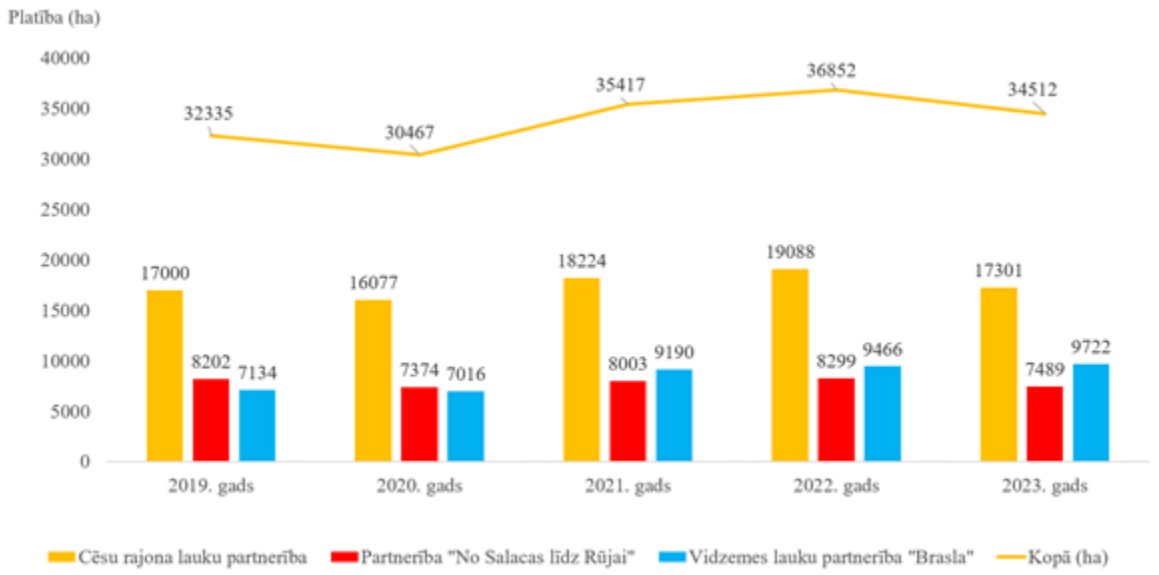
Tāpat, kooperatīvs “Mūsmāju dārzeņi” plāno iesaistīties ZPI un ir atvērts jaunu biedru uzņemšanai, lai gan prasības dalībai kooperatīvā ir augstas, jauni partneri tiek aicināti uzdrīkstēties uz uzņemties saistības, jo ieguvumi no kooperācijas ir gan pašai saimniecībai gan valsts attīstībai kopumā.

SIA “Cietais rieksts”, kas nodarbojas gan ar bioloģisku, gan integrēti audzētu ogu un savvaļas ogu saldēšanu, audzēšanu un izplatīšanu, jau šobrīd sadarbojas ar 6 saimniecībām izpētes reģionā un minēja, ka nākotnē labprāt attīstītos ZPI virzienā, jo saldētavu kapacitāte pieļauj palielināt produkcijas apjomu.

2. Lauksaimniecībā izmantotās platības un saražotās produkcijas apjomi

2.1. Apsaimniekotās lauksaimniecības zemes platības

Lai pētījuma ietvaros analizētu esošo lauksaimniecības zemes resursa izmantojumu un esošo potenciālu pārtikas pašnodrošinājumam, tika vērtētas integrēti (iepriekšējos gados arī konvencionālā lauksaimniecības prakse, kas šobrīd aizstāta ar integrētās lauksaimniecības praksi) un bioloģiski apsaimniekotās lauksaimniecībā izmantojamās zemes (LIZ) platību izmaiņas 2019. – 2023. gadā Cēsu rajona lauku partnerības, partnerības "No Salacas līdz Rūjai" un Vidzemes lauku partnerības "Brasla" teritorijās.

2.1. attēls. Bioloģiskās LIZ platības (ha) izpētes teritorijā 2019. – 2023. gadā

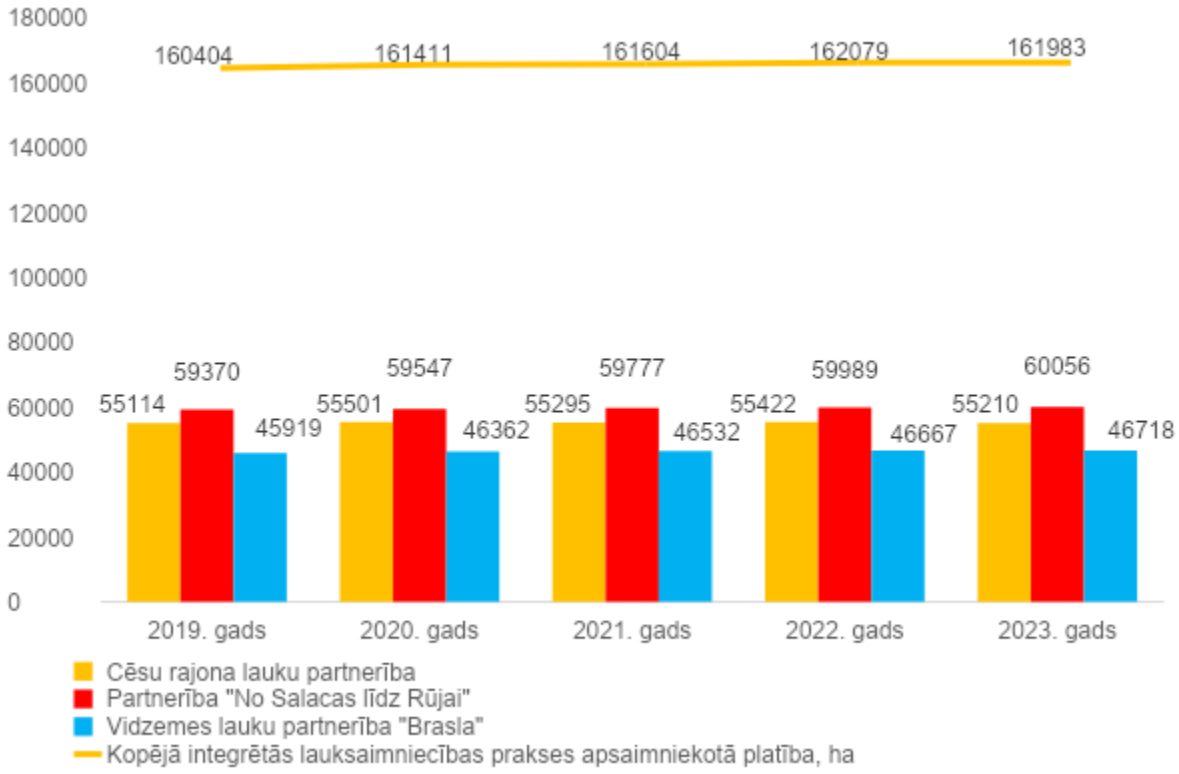
Avots: autoru veidots pēc LAD datiem

Pēdējo piecu gadu laikā, kopš 2019. gada, izpētes teritorijā bioloģiski apsaimniekotās LIZ platības kopumā ir palielinājušās (skatīt 2.1.attēlu) par 2177 ha jeb 7%, kur visvairāk zemes platības palielinājās VRG "Brasla" teritorijā (2588 ha jeb 36%), nedaudz Cēsu rajona lauku partnerībā (301 ha jeb 2%), bet partnerības "No Salacas līdz Rūjai" teritorijā bioloģiski apsaimniekotās LIZ platības ir samazinājušās par 712 ha jeb 9%.

Bioloģiski apsaimniekoto lauksaimniecības zemju platību izmaiņas ietekmē lauksaimniecības politikas izmaiņas (AREI, 2019), kas novērojams arī šajā pētījumā analizētajos datos. Līdz ar KLP Stratēģiskā plāna 2023.-2027. gadam pasākumu ieviešanu, kas paredzēja jaunus nosacījumus bioloģiski apsaimniekoto platību atbalstam, ir novērojams, ka 2023. gadā bioloģiski apsaimniekotās platības ir samazinājušās Cēsu rajona lauku partnerības (mīnuss 1787 ha jeb 9%) un partnerības "No Salacas līdz Rūjai" teritorijās (mīnuss 809 ha jeb 10%), tomēr,

neskatoties uz KLP SP atbalsta nosacījumu izmaiņām, Vidzemes lauku partnerības “Brasla” teritorijā arī 2023. gadā bioloģiskās platības ir palielinājušās par 256 ha (3%).

Kopumā 2023. gadā izpētes teritorijā ar bioloģiskās saimniekošanas metodi tiek apsaimniekoti 34 512 ha, no kuriem puse platību atrodas Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā (17 301 ha), 28% jeb 9722 ha atrodas Vidzemes lauku partnerības “Brasla” un 22% jeb 7489 ha partnerības “No Salacas līdz Rūjai” teritorijā. Izpētes teritorijā tiek apsaimniekoti 12% no kopējām Latvijas bioloģiskajām platībām.

2.2. attēls. Integrētās LIZ platības (ha) izpētes teritorijā 2019. – 2023. gadā

Avots: autoru veidots pēc LAD datiem

Izpētes teritorijā 2019. gadā tika apsaimniekoti 160 404 ha LIZ ar integrētās (iepriekš arī konvencionālās) lauksaimniecības praksi un līdz 2022. gadam pieteikto platību apjoms platībmaksājumu atbalstam pakāpeniski nedaudz palielinājās par 0,1-0,6% gadā līdz 2022. gadā sasniedza 162 079 ha, kas ir par 1579 ha vairāk nekā 2019. gadā.

2023. gadā platībmaksājumu atbalstam pieteiktās platības samazinājās līdz 161 983 ha, ko varēja ietekmēt atbalsttiesīgie nosacījumi KLP SP 2023-2027. Esošās integrēti apsaimniekotās LIZ platības veido 9% no kopējā platību skaita Latvijā un šāds īpatsvars ir saglabājies nemainīgs kopš 2019. gada.

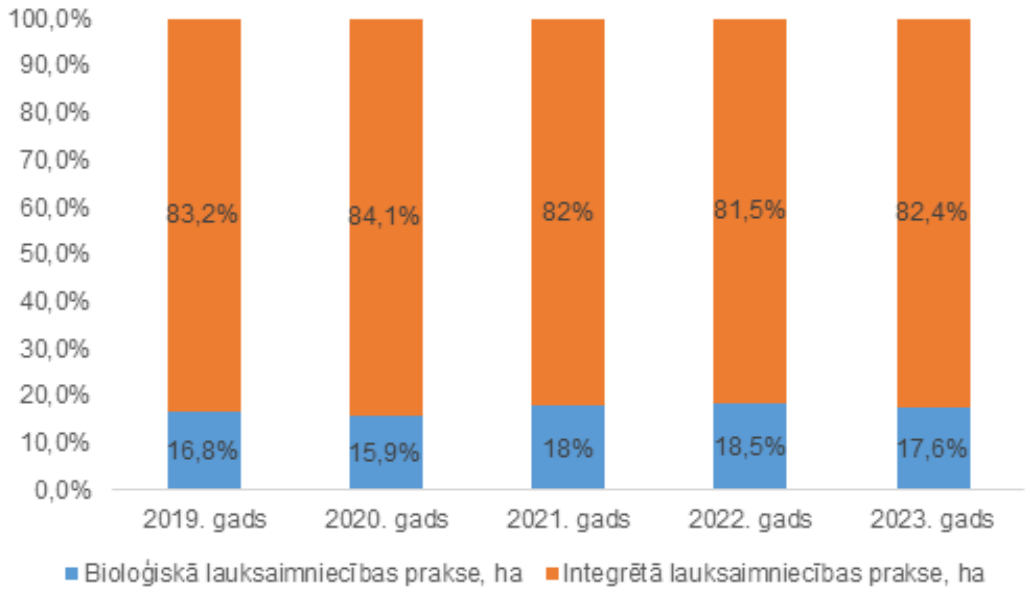
Partnerības "No Salacas līdz Rūjai" teritorijā ir vislielākā integrētās lauksaimniecības metodes apsaimniekotā LIZ platība 60 056 ha 2023. gadā un arī iepriekšējos gados integrēti apsaimniekotās LIZ platības ziņā tā ir bijis līderis starp izpētes teritorijas partnerību teritorijām un,

kā redzējām bioloģiski apsaimniekoto platību atspoguļojumā (skatīt 2.1. attēlu), kopš 2021. gada šajā teritorijā ir mazākā bioloģiski apsaimniekotā LIZ platība.

Vidzemes lauku partnerības "Brasla" teritorijā pēdējā piecgadē ir attīstījusies lauksaimnieciskā ražošana (vismaz zeme tiek uzturēta lauksaimniecībai piemērotā stāvoklī un ir vērtīgs lauksaimnieciskās ražošanas resurss), jo kopš 2019. gada līdz 2023. gadam ir palielinājušās gan integrēti apsaimniekotās platības par 1,7%, gan bioloģiski apsaimniekotās platības par 2588 ha (36%).

Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā apsaimniekotās LIZ platības no 2019. gada līdz 2023. gadam ir mainījušās pavisam nedaudz, integrēti apsaimniekotajām platībām palielinoties par 96 ha (0,2%) un bioloģiski apsaimniekotajām platībām palielinoties par 301 ha (2%).

Redzams, ka integrēti apsaimniekotās platības ir stabilas un nesvārstās, kā bioloģiski apsaimniekotās platības, un tās ir ievērojami lielākas kopējās platības ziņā nekā bioloģiski apsaimniekotās platības. Ņemot vērā, ka bioloģiski apsaimniekotās platībās kultūraugu ražīgums ir zemāks nekā integrēti apsaimniekotajās platībās, tad gan augstākas ražības, gan lielo platību dēļ tieši šīs platības nodrošina visvairāk pārtikas produktu. To, vai izpētes teritorijā saražotie pārtikas produkti paliek teritorijas iedzīvotāju pašpatēriņam vai tiek pārdoti ārpus teritorijas robežām, ietekmē uzņēmēju izvēlētais noieta tirgus, bet to var ietekmēt pašvaldības atbalsta pasākumi un konkurētspējīgs pārtikas produktu iepirkuma piedāvājums (piemēram, ZPI).

2.3. attēls. Izpētes teritorijā esošās lauksaimniecības zemes dalījums (%) pēc to lauksaimnieciskās apsaimniekošanas metodēm 2019. – 2023. gadā

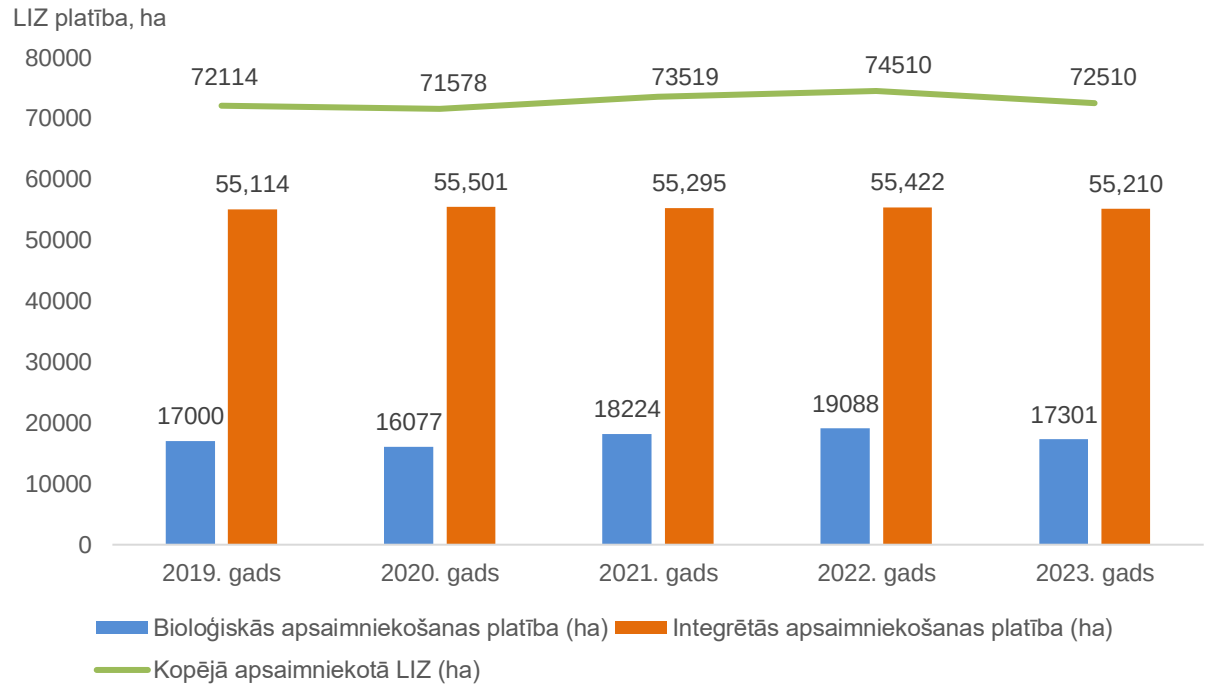
Avots: autoru veidots pēc LAD datiem

Izpētes teritorijā no 2019. līdz 2022. gadam bioloģiski apsaimniekotās platības palielinājās, sasniedzot 18,5% no kopējām reģionā apsaimniekotām platībām 2022. gadā (skatīt

2.3. attēlu). 2023. gads uzrāda negatīvas bioloģiskās lauksaimniecības attīstības tendences un bioloģiski apsaimniekoto platību īpatsvars ir samazinājies līdz 17,6%, kas gan aizvien ir mazliet vairāk nekā Latvijas vidējais rādītājs 16% (ZM,2023). Vislielākais bioloģiski apsaimniekoto LIZ platību īpatsvars 2023. gadā ir Cēsu rajona lauku partnerībā (24%), kam seko Vidzemes lauku partnerības "Brasla" (17%) un partnerības "No Salacas līdz Rūjai" (11%) teritorija. Jāņem vērā, ka Latvijas stratēģiskais mērķis ir 2030. gadā sasniegt, lai vismaz 25% LIZ tiek apstrādāta atbilstoši bioloģiskās ražošanas praksei. Izpētes teritorijai kā bioreģiona teritorijai arī ir jāvērš pastiprināta uzmanība bioloģiskās lauksaimniecības attīstībai reģionā (Labas gribas memorands..., 2023).

Situācija ar zemes resursiem un to izmantošanas intensitāti un veidu katrā VRG teritorijā ir atšķirīga. Lai palīdzētu izprast katras VRG situāciju, kas ir nozīmīga turpmākās teritorijas attīstības plānošanai, pētījumā izmantotie dati tiek analizēti un aprakstīti katras partnerības skatījumā.

Jāņem vērā, ka var būt arī apsaimniekotas lauksaimniecības zemes, kuras lauksaimnieks kādu iemeslu dēļ nepiesaka platībmaksājumu atbalstam, tomēr izmanto šīs platības lauksaimnieciskai ražošanai. Šādas platības nav daudz, tomēr var pieņemt, ka reāli izmantotā lauksaimniecības zemes platība var būt lielāka, nekā apkopots LAD datos.

2.4. attēls. Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā apsaimniekotā LIZ (ha) dalījumā pēc lauksaimnieciskās saimniekošanas metodēm.

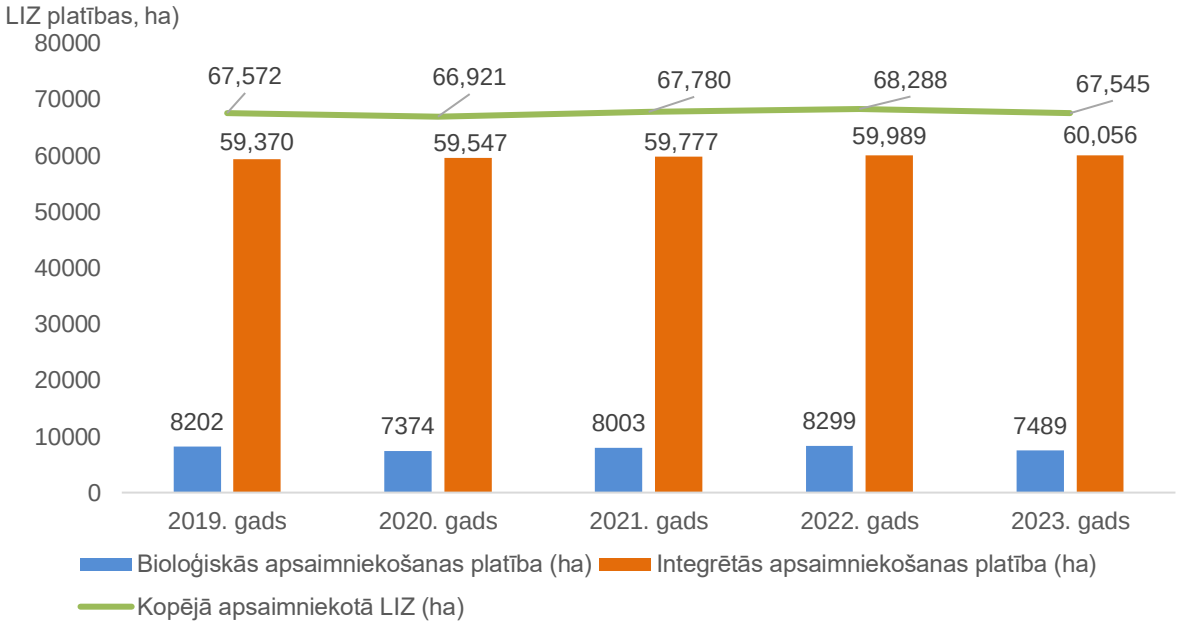
Avots: autoru veidots, pamatojoties uz LAD datiem

LAD dati liecina, ka 2023. gadā platībmaksājumiem pieteikto platību – gan bioloģisko apsaimniekoto, gan integrētu saimniekošanas metodi apsaimniekoto – Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā ir samazinājies par 2000 ha (skatīt 2.4. attēlu), kas var būt saistīts ar KLP

SP 2023-2027 perioda sākšanos un izmaiņām atbalsta saņemšanas nosacījumos un lauksaimnieku gatavību īstenot noteiktus pasākumus atbalsta saņemšanai. Visdrīzāk šie 2000 ha aizvien, arī 2023.gadā un 2024. gadā, tiek izmantoti lauksaimnieciskai ražošanai, tikai par to izmantošanas veidu un audzētajiem kultūraugiem nav publiski pieejama informācija.

Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā 2023. gadā tika apsaimniekoti 72 510 ha LIZ, no kuriem 55 210 ha (76%) tika apsaimniekoti ar integrētās lauksaimniecības metodēm un 17 301 ha (24%) ar bioloģiskās lauksaimniecības metodēm. Integrēti un bioloģisko apsaimniekoto LIZ platību īpatsvars pēdējos piecos gados nav mainījies un ir saglabājies attiecīgi 76% un 24% no kopējā apsaimniekotās LIZ platības (skatīt 2.4. attēlu).

Vislielākās apsaimniekotās LIZ platības ir LAD datu bāzē ir reģistrētas 2022. gadā, kad tika apsaimniekoti 74 510 ha lauksaimniecības zemes, no kā 55 422 ha ar integrētās lauksaimniecības metodēm un 19 088 ha ar bioloģiskās saimniekošanas metodēm (skatīt 2.4. attēlu). 2022. gadā ir bijušas reģistrētas vislielākās bioloģiski apsaimniekotās platības, bet turpmāk ir jāvērtē, kā jaunais KLP SP 2023-2027 ietekmēs bioloģiskās lauksaimniecības attīstību reģionā un vai šīs platības arī turpmāk samazināsies, kas varētu negatīvi ietekmēt tirgū pieejamās bioloģiski ražotās produkcijas apjomus un produkcijas klāstu.

2.5. attēls. Partnerības "No Salacas līdz Rūjai" teritorijā apsaimniekotā LIZ (ha) dalījumā pēc lauksaimnieciskās saimniekošanas metodēm.

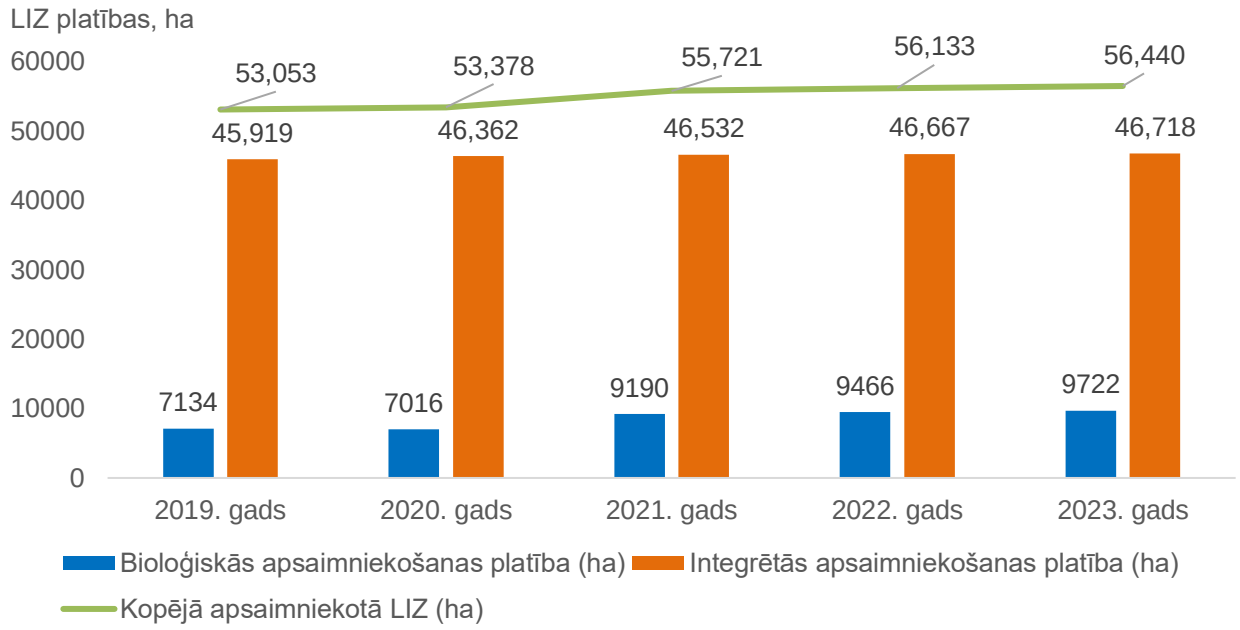
Avots: autoru veidots, pamatojoties uz LAD datiem

Līdzīgi kā Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā, arī partnerības "No Salacas līdz Rūjai" teritorijā vislielākais platībmaksājumiem pieteikto platību apjoms ir bijis 2022. gadā (skatīt 2.5. attēlu), sasniedzot 68 288 ha apsaimniekotas lauksaimniecības zemes, no kā 59 989 ha ar integrētās lauksaimniecības metodēm un 8299 ha ar bioloģiskās saimniekošanas metodēm. Integrēti un bioloģisko apsaimniekoto LIZ platību īpatsvars pēdējos piecos gados mainās

nebūtiski un ir saglabājies attiecīgi 88-89% un 11-12% no kopējās apsaimniekotās LIZ platības apskatītajā teritorijā.

Dati liecina, ka 2023. gadā platībmaksājumiem ir pieteikti par 724 ha mazāka zemes platība nekā 2022. gadā. Samazinājums ir vērojams tieši bioloģiski apsaimniekoto platību pieteikšanā, kuras ir samazinājušās par 809 ha (10%), kamēr integrēti apsaimniekotās platības ir pieteiktas par 67 ha vairāk nekā 2022. gadā. Kā jau iepriekš minēts, to varēja ietekmē atbalsta saņemšanas nosacījumu izmaiņas KLP SP 2023-2027.

Pēdējo piecu gadu laikā kopējās apsaimniekotās lauksaimniecības zemes platības partnerības "No Salacas līdz Rūjai" teritorijā ir svārstījušās ar nelielu pieaugumu (716 ha jeb 1%) četru gadu laikā līdz 2022. gadam (skatīt 2.5. attēlu). Redzams, ka 2019. – 2022. gadā izmantotās LIZ platības pakāpeniski palielinājās – gan integrēti, gan bioloģiski apsaimniekotie lauki tika sakopti un iekļauti lauksaimnieciskās produkcijas ražošanā.

2.6. attēls. Vidzemes lauku partnerības "Brasla" teritorijā apsaimniekotā LIZ (ha) dalījumā pēc lauksaimnieciskās saimniekošanas metodēm.

Avots: autoru veidots, pamatojoties uz LAD datiem

Vidzemes lauku partnerības "Brasla" teritorijā ir bijis vislielākais apsaimniekoto lauksaimniecības zemju pieaugums pēdējo piecu gadu laikā kopš 2019. gada (skatīt 2.6. attēlu), turklāt šajā teritorijā turpinās palielināties platībmaksājumiem pieteikto platību apjoms arī 2023. gadā, kad pārējās teritorijās lauksaimnieki ir bijuši piesardzīgi un samazinājuši reģistrēto platību skaitu.

2023. gadā partnerības "Brasla" teritorijā tika apsaimniekoti 56 440 ha lauksaimniecības zemju, kas ir par 3387 ha (6,38%) vairāk nekā 2019. gadā. Integrēta lauksaimniecības metode tika izmantota 46 718 ha lauksaimniecības zemes un bioloģiskā saimniekošanas metode 9722 ha platībā. Tieši "partnerības "Brasla" teritorijā esošie lauksaimnieki ir visčaklāk sakopuši un lauksaimnieciskajā ražošanā atgriezuši lauksaimniecības zemi. Turklāt, kamēr ik gadu ir vērojams

neliels, bet strauji sarūkošs (ja 2020. gadā palielinājās par 1% pret iepriekšējo gadu, tad 2023. gadā vien par 0,1%) integrēti apsaimniekoto platību palielinājums, bioloģiski apsaimniekotās platības ir palielinājušās daudz straujāk (2021. gadā palielinājās strauji - par 31% salīdzinājumā pret 2020. gadu un tad katru nākamo gadu platības palielinājušās par aptuveni 3%). Bioloģiski apsaimniekoto platību īpatsvars ir palielinājies no 13% 2019. gadā līdz 17% 2023. gadā, apsteidzot Latvijas vidējo rādītāju (16%), bet līdz ar to integrēti apsaimniekoto platību īpatsvars ir samazinājies no 87% 2019. gadā līdz 83% 2023. gadā.

Vidzemes lauku partnerības "Brasla" teritorijā pēdējo piecu gadu laikā ir vērojama visstraujākā lauksaimniecības zemju sakopšana un iesaistīšana lauksaimnieciskajā ražošanā, turklāt pārliecinoši dodoties bioloģiskās lauksaimniecības virzienā. Bet visā izpētes teritorijā 2019.-2022. gadā ir palielinājušās apsaimniekotās lauksaimniecības zemes platības, kas ir palielinājušas lauksaimniecības sektora potenciālu gan primārās lauksaimniecības produkcijas klāsta un apjoma ziņā, gan primārās lauksaimniecības produkcijas pārstrādē.

2.2 Kultūraugu platības

Kultūraugu platības dažādās izpētes teritorijas partnerībās ir atšķirīgas, un arī izvēlēto kultūraugu klāsts un apsētās/apstādītās platības ir atšķirīgas. Visvairāk no augu izcelsmes pārtikas produktiem tiek audzēti graudaugi un proteīnaugi gan bioloģiskās lauksaimniecības, gan integrētās lauksaimniecības praksēs.

2.1. tabula

Apsaimniekotā LIZ platība izpētes teritorijā dalījumā pēc kultūraugu grupām, partnerībām un lauksaimniecības praksēm 2022. gadā

Kultūraugu grupa	Bioloģiski apsaimniekota LIZ (ha)	Integrēti apsaimniekota LIZ (ha)	Kopā apsaimniekota LIZ (ha)
	Cēsu rajona lauku partnerība		
Augļi	56,48	218,46	274,94
Ogas	171,42	270,23	441,65
Garšaugi un ārstniecības augi	399,36	447,1	846,46
Dārzeņi	299,81	793,78	1093,59
Graudaugi un proteīnaugi	3055,53	10332,6	13388,13
Citas platības	15105,52	43359,62	58465,14
Kopā apsaimniekotā platība (ha)	19088,12	55421,79	74509,91
	Partnerība "No Salacas līdz Rūjai"		
Augļi	40,44	101,72	142,16
Ogas	144	231,83	375,83
Garšaugi un ārstniecības augi	9,15	318,4	327,55

Kultūraugu grupa	Bioloģiski apsaimniekota LIZ (ha)	Integrēti apsaimniekota LIZ (ha)	Kopā apsaimniekota LIZ (ha)
Dārzeņi	55,34	388,89	444,23
Graudaugi un proteīnaugi	2148,07	33523,83	35671,9
Citas platības	5901,78	25423,99	31325,77
Kopā apsaimniekotā platība (ha)	8298,78	59988,66	68287,44
	Vidzemes lauku partnerība "Brasla"		
Augļi	48,89	125,53	174,42
Ogas	178,7	248,56	427,26
Garšaugi un ārstniecības augi	11,72	44,53	56,25
Dārzeņi	190,64	680,72	871,36
Graudaugi un proteīnaugi	4202,7	23306,4	27509,1
Citas platības	4834,23	22262,01	27096,24
Kopā apsaimniekotā platība (ha)	9466,88	46667,75	56134,63
Kultūraugu grupa	Izpētes teritorijā kopā apstrādātā LIZ (ha)		
Augļi	591,52		
Ogas	1244,74		
Garšaugi un ārstniecības augi	1230,26		
Dārzeņi	2409,18		
Graudaugi un proteīnaugi	76569,13		
Citas platības	116887,15		
Kopā apsaimniekotā platība (ha)	198931,98		

Avots: autoru veidots, pamatojoties uz LAD datiem

Cēsu rajona lauku partnerībā ir vislielākā platībmaksājumiem pieteiktā platība 2022. gadā, veidojot 74 510 ha, bet no tās vien 22% jeb 16 045 ha tiek izmantoti pārtikas produktu ražošanā, jo pārējās platības (klasificētas kā "citas platības") aizņem 58 465 ha jeb 78%. Citu partnerību teritorijā pārtikas ražošanai un citu produktu ražošanai tiek izmantotas līdzvērtīgākas platības - partnerībā "No Salas līdz Rūjai" 54% jeb 36962 ha tiek izmantoti pārtikas ražošanai un 31 326 ha ir citas platības un Vidzemes lauku partnerības "Brasla" teritorijā 52% jeb 29 038 ha tiek izmantoti pārtikas ražošanai un 27 096 ha citām platībām. Citas platības ietver papuvju platības, ilggadīgos zālājus, sētos zālājus, kokaudzes u.c., kas tiek izmantota lopbarības, zālāju sēklu, šķeldas ražošanai.

Otra lielākā kultūraugu grupa ir graudaugi un proteīnaugi, kas izpētes teritorijā aizņem 83-97% no pārtikai audzētiem kultūraugiem. Visvairāk graudaugu un proteīnaugu, 97% no kopējiem

pārtikas kultūraugiem, tiek audzēti partnerības "No Salacas līdz Rūjai" teritorijā (35 672 ha, no kuriem 2148 ha bioloģisku lauksaimniecības metodi), mazāk, 93% no kopējiem pārtikas kultūraugiem, Vidzemes lauku partnerības "Brasla" teritorijā (27 509 ha, no kuriem 4203 ha bioloģisku lauksaimniecības metodi) un vismazāk, 83% no kopējiem pārtikas kultūraugiem) Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā (13 388 ha, no kuriem 3056 ha bioloģisku lauksaimniecības metodi).

Visvairāk dārzeņu platības (skatīt 2.1. tabulu) ir Cēsu rajona lauku partnerībā, kur dārzeņi tiek audzēti 1094 ha platībā, no kuriem 300 ha jeb 27% tiek apsaimniekoti ar bioloģiskās lauksaimniecības metodi. Otras lielākās dārzeņu platības ir Vidzemes lauku partnerības "Brasla" teritorijā, kur no 871 ha kopējās platības 191 ha jeb 22% tiek apsaimniekotie bioloģiskām metodēm. Vismazāk dārzeņi, kā arī ogas un augļi, tiek audzēti partnerības "No Salacas līdz Rūjai" teritorijā, kur dominē graudaugi un proteīnaugi. Šajā teritorijā dārzeņi tiek audzēti 444 ha un no tiem 55 ha jeb 12% tiek apsaimniekoti bioloģiski, kas ir ievērojami mazāk nekā kaimiņpartnerībās.

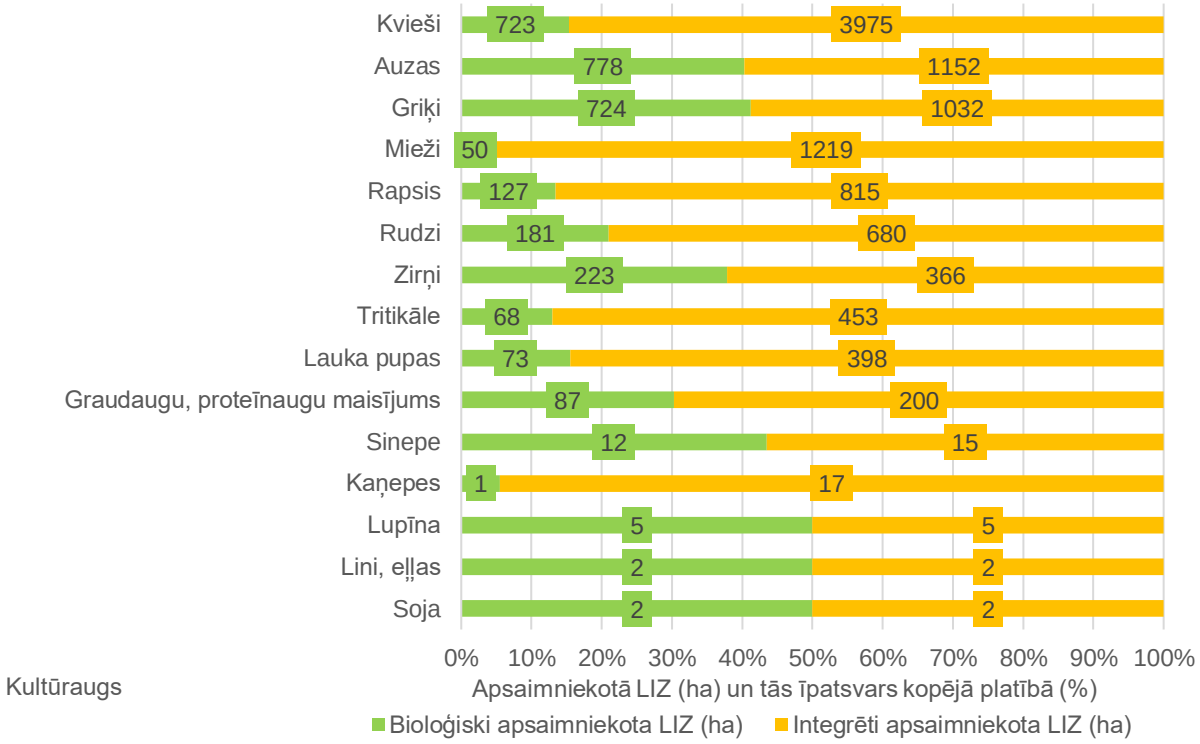
Cēsu rajona lauku partnerībā ir ievērojamas garšaugu un ārstniecības augu platības - 846 ha, no kuriem 399 ha (47%) tiek apsaimniekoti ar bioloģiskās lauksaimniecības metodēm. Arī partnerības "No Salacas līdz Rūjai" teritorijā ir lielas garšaugu un ārstniecības augu platības, bet no 328 ha kopplatības vien 9 ha jeb 3% tiek audzēti ar bioloģiskās lauksaimniecības metodēm. Savukārt Vidzemes lauku partnerības "Brasla" teritorijā ir 56 ha garšaugu un ārstniecības augu platības, no kurām 12 ha jeb 21% tiek audzēti bioloģisku saimniekošanas metodi.

Cēsu rajona lauku partnerībā ir visvairāk ogulāju platības un dažādas ogas tiek audzētas 442 ha platībā, no kurām 171 ha jeb 39% tiek audzētas ar bioloģisku saimniekošanas metodi. Partnerībā "Brasla" atrodas 427 ha ogulāju, no kuriem 179 ha jeb 42% tiek audzēti bioloģiski, un partnerības "No Salacas līdz Rūjai" teritorijā ir 376 ha ogulāju, no kuriem 144 ha jeb 38% tiek audzēti ar bioloģiskās lauksaimniecības metodēm.

Augļukoku stādījumi 2022. gadā visvairāk bija Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā (275 ha), no kuriem 56 ha jeb 21% tika apsaimniekoti ar bioloģiskās lauksaimniecības metodi, bet procentuāli no visām augļukoku platībām lielāks bioloģisko platību īpatsvars ir bijis partnerības "No Salacas līdz Rūjai" teritorijā (28% jeb 40 ha no 142 ha kopējām platības) un partnerības "Brasla" teritorijā (28% jeb 49 ha no 174 ha kopējās platības).

Izpētes teritorijā audzētie kultūraugi ir daudzveidīgi, bet to platības ir ļoti atšķirīgas gan starp kultūraugu grupām, gan izpētes teritorijas partnerību starpā, jo uzņēmēju izvēli par labu kādam no kultūraugiem ietekmē dažādi apsvērumi - augsnes auglība, kultūrauga apsaimniekošanas specifika, saimnieka individuālās iespējas un intereses un ekonomiskie apsvērumi. Precīzu iemeslu atšķirīgu lauksaimniecības metožu pielietošanai un audzēto kultūraugu platībām būtu jāskaidro individuālās sarunās ar atbilstošā teritorijā saimniekojošajiem lauksaimniekiem, veicot kvalitatīvus pētījumus.

2.2.1. Kultūraugu platības Cēsu rajona lauku partnerībā

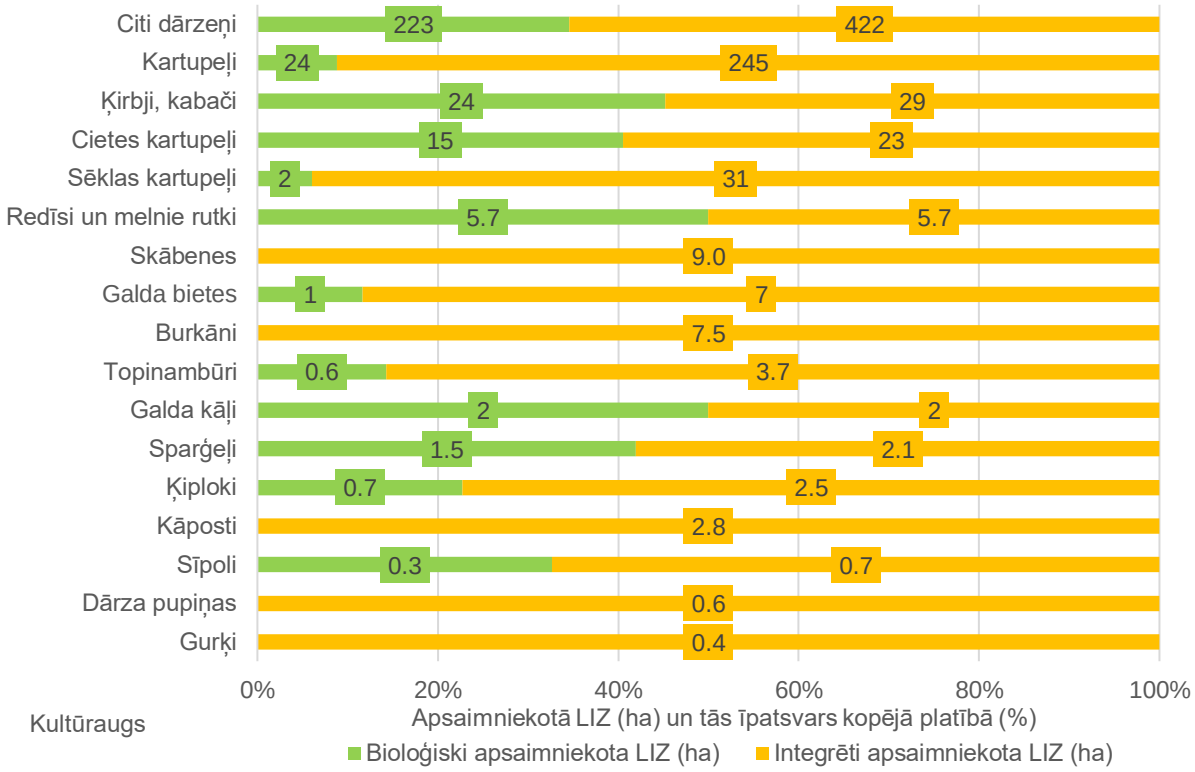
2.7. attēls. Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā apsaimniekotā LIZ dalījumā pēc graudaugu un proteīnaugu kultūraugiem un saimniekošanas veida 2022. gadā

Avots: autoru veidots, pamatojoties uz LAD datiem

Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā 2022. gadā (skatīt 2.7. attēlu), kad platībmaksājumu atbalsta saņemšanai bija pieteiktas vislielākās kultūraugu platības, līderos atrodas graudaugi un proteīnaugi. Kvieši tiek audzēti vislielākajā platībā un no 4698 ha kviešu 723 ha (15%) tiek audzēti bioloģiskām saimniekošanas metodēm un 3975 ha (85%) ar integrētās lauksaimniecības metodēm. Vienas no lielākajām kultūraugu platībām aizņem 1930 ha auzas (778 ha jeb 40% bioloģiski apsaimniekotas) un 1755 ha griķi (724 ha jeb 41% bioloģiski apsaimniekotas platības). Teritorijā tiek audzēti 1269 ha mieži (50 ha jeb 4% bioloģiski apsaimniekoti), 942 ha rapsis (127 ha jeb 13% bioloģiski apsaimniekoti), 860 ha rudzi (181 ha jeb 21% bioloģiski apsaimniekoti), 520 ha tritikāle (6 ha jeb 13% bioloģiski apsaimniekoti). No proteīnaugiem 588 ha tiek audzēti zirņi (223 ha jeb 38% bioloģiski apsaimniekoti) un 471 ha lauku pupas (73 ha jeb 16% bioloģiski apsaimniekoti).

Tiek audzēts arī graudaugu un proteīnaugu maisījums 286 ha platībā, sinepes 26 ha (no tiem 12 ha jeb 43% bioloģisko lauksaimniecības metodi), kaņepes 18 ha (1 ha jeb 6% bioloģiski apsaimniekots), lupīnas 10 ha (50% bioloģiski apsaimniekots), eļļas lini un soja katrs 4,7 ha (50% bioloģiski apsaimniekotas platības).

Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā no graudaugiem un proteīnaugiem visiem kultūraugiem ir pieejama gan integrēti, gan bioloģiski audzēta produkcija, un visvairāk ir tieši latviešu ēdienkartē iecienītie produkti auzas, griķi, kvieši, mieži, rudzi un zirņi.

2.8. attēls. Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā apsaimniekotā LIZ dalījumā pēc dārzeņu kultūraugiem un saimniekošanas veida 2022. gadā

Avots: autoru veidots, pamatojoties uz LAD datiem

Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā no dārzeņu grupas kultūraugiem vislielākā kultūraugu grupa ir "citi dārzeņi" (skatīt 2.8. attēlu), kurā ir apvienotas nenorādītu dārzeņu platības, kur viena kultūrauga platība nepārsniedz 0,3 ha un/vai kopējā saimniecības aramzemes platība nav lielāka par 10 ha. Šādas platības Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā aizņem 644 ha, no kuriem 223 ha bioloģiski apsaimniekotas un 422 ha integrētu apsaimniekotas LIZ platības. Šajās platībās tiek audzēti dažāda veida dārzeņi saimniecības pašpatēriņam vai nelielai tirdzniecībai. Šīs ir platības, kas teorētiski ir iesaistāmas kādu konkrētu kultūraugu audzēšanā, kas nepieciešami vietējā teritorijā, bet ir jārēķinās ar daudz iesaistītajām personām, kuras šobrīd apsaimnieko šīs platības pretēji kā būtu kādai lielākai monokultūras saimniecībai.

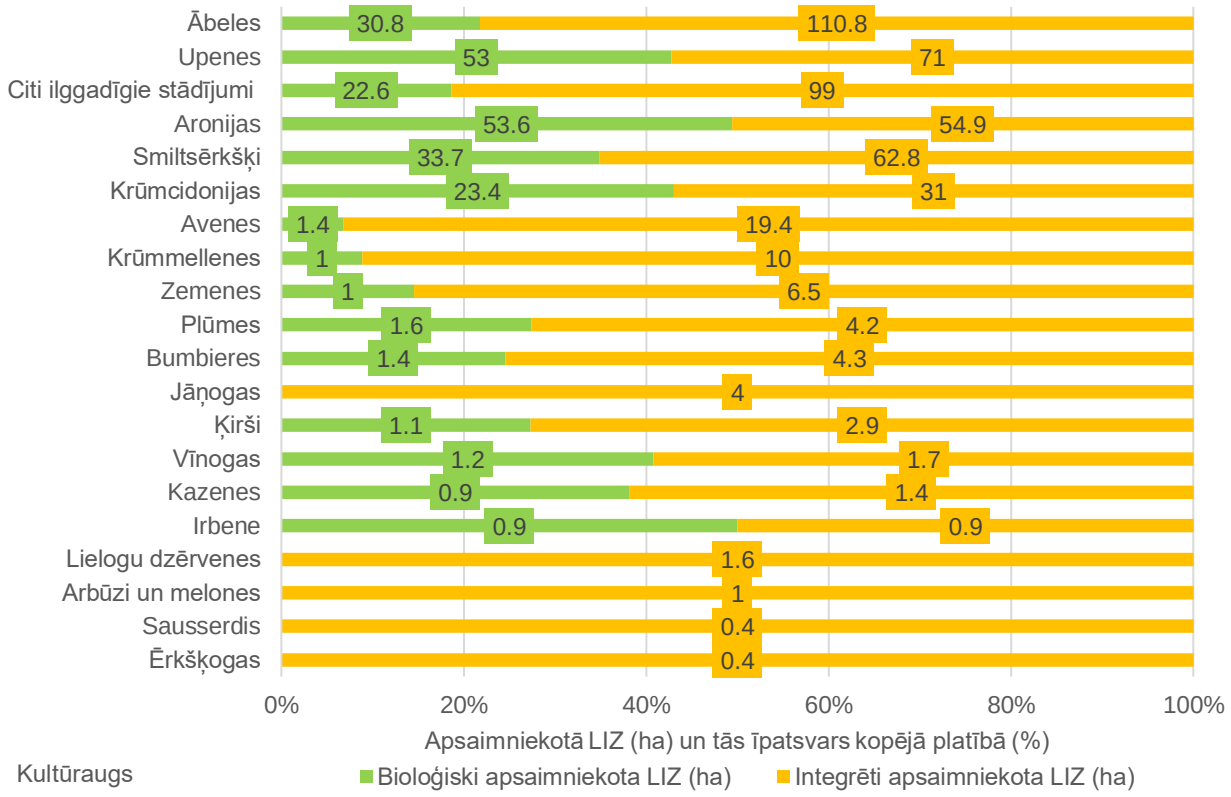
Lielākā dārzeņu kultūrauga platību aizņem kartupeļi, gan 269 ha pārtikas kartupeļi, no kuriem 24 ha ir bioloģiski apsaimniekotas un 245 ha integrēti apsaimniekotas platības, gan 38 ha cietes kartupeļi (15 ha bioloģiski un 23 ha integrēti apsaimniekotas platības) un 33 ha sēklas kartupeļi (2 ha bioloģiski un 31 ha integrēti apsaimniekotas platības).

Otrs izplatītākais kultūraugs ir ķirbis (šajā grupā tiek pieskaitīti arī kabači, cukīni), ko audzē 53 ha platībā, no kuras 24 ha ir bioloģiski un 29 ha integrēti apsaimniekotas platības.

Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā no dārzeņiem tiek audzēti arī 11,4 ha rutki (5,7 ha bioloģiski un 5,7 ha integrēti apsaimniekoti), 9 ha integrēti apsaimniekota skābenes, 7,5 ha galda bietes (no tām 1 ha bioloģiski apsaimniekots), 7,5 ha integrēti apsaimniekoti burkāni, 4 ha topinambūri (0,6 ha bioloģiski un 3,7 ha integrēti apsaimniekoti), 4 ha kāļi (2 ha bioloģiski un 2 ha integrēti apsaimniekoti), 3,6 ha sparģeļi (1,5 ha bioloģiski un 2,1 ha integrēti apsaimniekoti).

Teritorijā tiek audzēti 3,2 ha ķiploki (0,7 ha bioloģiski apsaimniekoti), 1 ha sīpoli (0,3 ha bioloģiski apsaimniekoti), 2,8 ha integrēti audzēti kāposti, 0,6 ha integrēti audzētas parastās jeb dārza pupiņas un 0,4 ha integrēti apsaimniekoti gurķu lauki.

Secināms, ka Cēsu rajona lauku partnerībā ar bioloģiskās saimniekošanas metodēm netiek audzētas skābenes, burkāni, kāposti, dārza pupiņas un gurķi. Citiem kultūraugiem ir pieejami gan integrēti, gan bioloģiski audzēti produkti.

2.9. attēls. Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā apsaimniekotā LIZ dalījumā pēc augļu un ogu kultūraugiem un saimniekošanas veida 2022. gadā

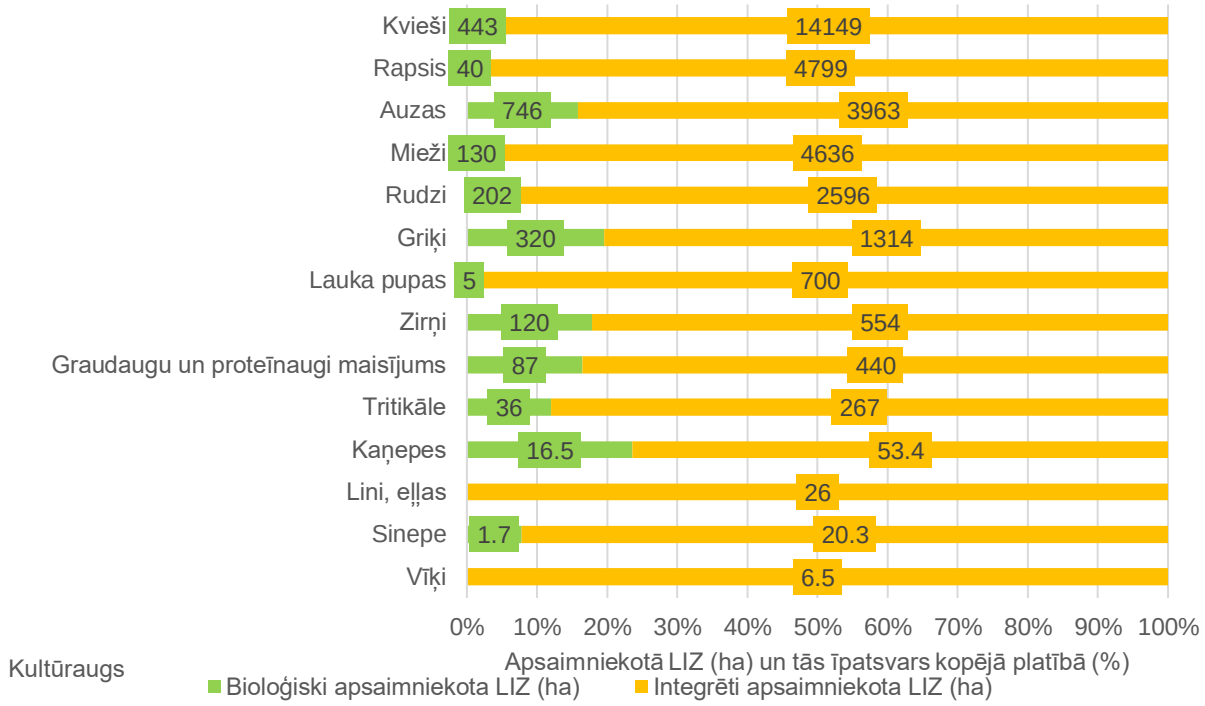
Avots: autoru veidots, pamatojoties uz LAD datiem

Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā 2022. gadā no augļukoku un ogulāju platībām aizņēma ābeļdārzi (141 ha, ko kuriem 31 ha jeb 22% bioloģiski apsaimniekotas platības) un upenāji (124 ha, no kuriem 53 ha jeb 43% bioloģiski apsaimniekoti). Detalizētāk neatšifrēti ilggadīgie stādījumi ar 121 ha veido trešo lielāko platību un lai saprastu šo dārzu produktu grozu un apjomus, būtu jāveic padziļināts pētījums.

Teritorijā tiek audzētas aronijas (108 ha, no kuriem 53 ha jeb 49% apsaimnieko bioloģisku metodi), 96 ha smiltsērkšķi (34 ha jeb 35% bioloģiski), 54 ha krūmcidonijas (23 ha jeb 43% bioloģiski), 21 ha avenes (1,4 ha jeb 7% bioloģiski), 11 ha krūmmellenes (1 ha jeb 9% bioloģiski), 7,6 ha zemenes (1 ha jeb 15% bioloģiski), 5,8 ha plūmes (1,6 ha jeb 27% bioloģiski), 5,7 ha bumbieres (1,4 ha jeb 25% bioloģiski), 4 ha ķirši (1 ha jeb 27% bioloģiski), 3 ha vīnogas, 2,2 ha kazenes, 1,8 ha irbenes, 1,6 ha lielogu dzērvenes, 1 ha arbūzus un melones, 0,4 ha sausserdi un 0,4 ha ērkšķogas.

Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā netiek ar bioloģisko lauksaimniecības metodi audzētas jāņogas, dzērvenes, arbūzi un melones, sausserdis un ērkšķogas. Visvairāk bioloģiskām metodēm tiek audzētas irbenes (50% no kultūrauga platības), aronijas (49% no platības), krūmcidonijas (43% no platības) un upenes (43% no platības).

2.2.2. Kultūraugu platības partnerībā "No Salacas līdz Rūjai"

2.10. attēls. Partnerības "No Salacas līdz Rūjai" teritorijā apsaimniekotā LIZ dalījumā pēc graudaugu un proteīnaugu kultūraugiem un saimniekošanas veida 2022. gadā

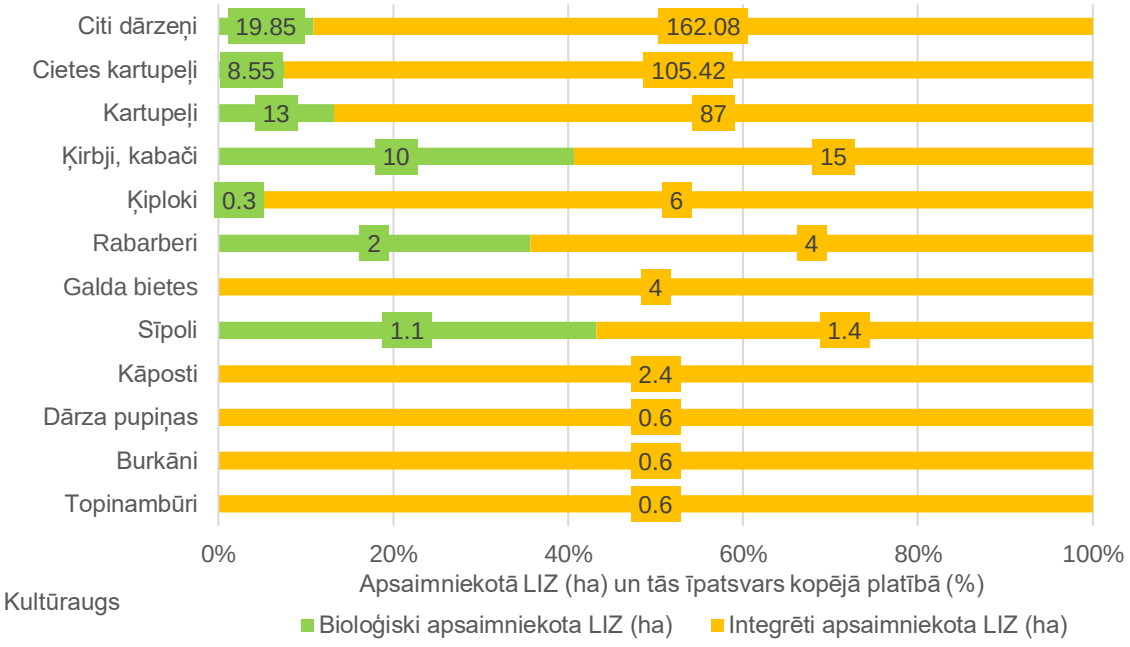
Avots: autoru veidots, pamatojoties uz LAD datiem

Partnerība "No Salacas līdz Rūjai" teritorijā 2022. gadā platībmaksājumu atbalstam visvairāk tika pieteiktas graudaugu un proteīnaugu platības (skatīt 2.10. attēlu), no kurām ar ievērojamu pārākumi bija kviešu platības, kas aizņēma 14 593 ha un no tiem tikai 443 ha jeb 3% tika apsaimniekoti bioloģiskās lauksaimniecības metodēm. Otra apjomīgākā kultūra bija rapsis (un ripsis), kas tika audzēts 4839 ha (40 ha jeb 1% bioloģiski apsaimniekotas platības), kam turpat

sekoja 4708 ha auzas (746 ha jeb 16% bioloģiski apsaimniekotas platības) un 4636 ha mieži (130 ha jeb 3% bioloģiski apsaimniekotas platības).

Teritorijā tika audzēti 2798 ha rudzi (202 ha jeb 7% bioloģiski apsaimniekoti), 1634 ha griķi (320 ha jeb 20% bioloģiski apsaimniekoti), 705 ha lauka pupas (5 ha jeb 1% bioloģiski), 674 ha zirņi (120 ha jeb 18% bioloģiski), 303 ha tritikāle (36 ha jeb 12% bioloģiski), 70 ha kaņepes (16,5 ha jeb 24% bioloģiski apsaimniekotas platības), 26 ha eļļas lini, 22 ha sinepes un 6,5 ha vīķi.

Partnerības teritorijā no graudaugiem ar bioloģisku lauksaimniecības metodi netika audzēti vīķi un eļļas lini, bet pārējie graudaugi un proteīnaugi, kas praktiski arī tiek lietoti pārtikā, daļā platības tika audzēti arī ar bioloģiskām metodēm.

2.11. attēls. Partnerības "No Salacas līdz Rūjai" teritorijā apsaimniekotā LIZ dalījumā pēc dārzeņu kultūraugiem un saimniekošanas veida 2022. gadā

Avots: autoru veidots, pamatojoties uz LAD datiem

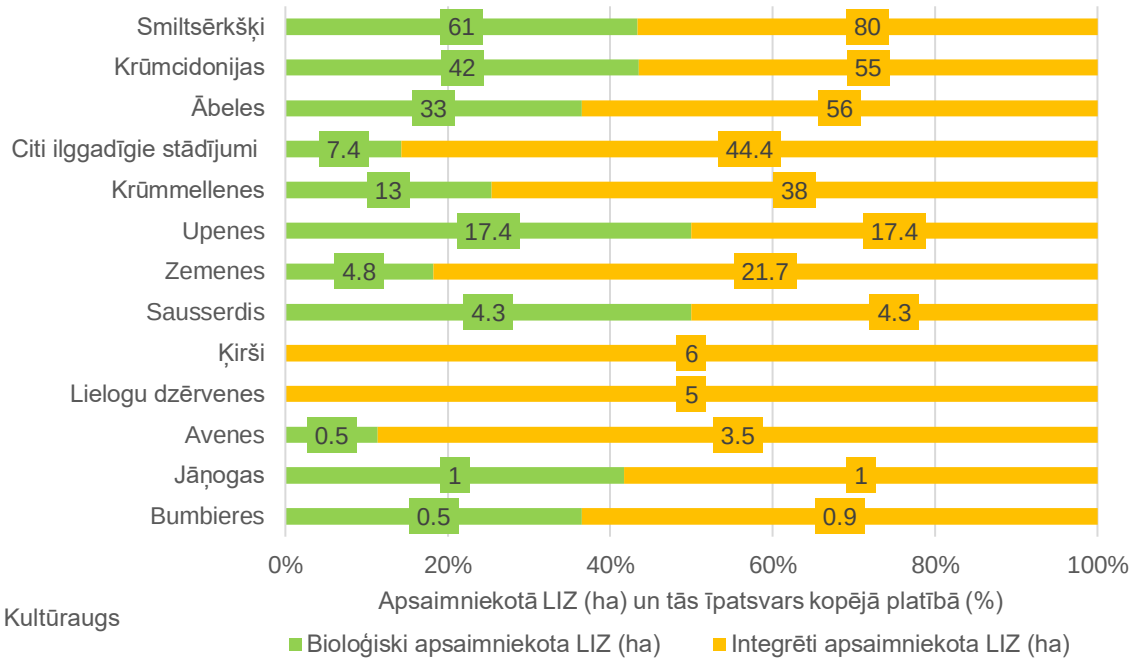
Partnerības "No Salacas līdz Rūjai" teritorijā tikai 55 ha dārzeņu tiek audzēti pēc bioloģiskās lauksaimniecības prakses (skatīt 2.11. attēlu), kas veido 12% no kopējās dārzeņu platības (389 ha) un 2,3% no augu izcelsmes pārtikas ražošanai izmantotajām bioloģiski apsaimniekotajām platībām (2397 ha), vien 0,15% no teritorijā augu izcelsmes pārtikas ražošanai izmantotās platības un pavisam niecīgu daļu 0,7% no kopējām teritorijā apsaimniekotajām bioloģiskajām platībām (8299 ha).

Vislielāko dārzeņu platību veido dārzi ar daudzveidīgiem kultūraugiem, kur katrs aug līdz 0,3 ha platībā, tāpēc netiek atsevišķi uzrādīts platībmaksājumu atbalsta pieteikumu datos. Šādas dārzeņu platības ir 182 ha, no kuriem 20 ha (11%) tiek apsaimniekoti ar bioloģiskās lauksaimniecības metodi.

Otra lielākā dārzeņu platība ir 114 ha cietes kartupeļi, no kuriem 5,5 ha jeb 8% tiek audzēti bioloģiski, bet pārējie 105,5 ha pēc integrētās lauksaimniecības prakses. Cietes kartupeļu audzēšanu šajā teritorijā sekmē tuvumā esošais kartupeļu cietes pārstrādes uzņēmums Alojā.

Partnerības teritorijā 100 ha platībā audzē kartupeļus, no kuriem 13 ha (13%) tiek bioloģiski audzēti un 87 ha integrēti apsaimniekoti. Ķirbji un kabači tiek audzēti 25 ha un no tiem 10 ha (41%) ir bioloģiski un 15 ha (49%) integrēti audzēti. Partnerības teritorijā tiek audzēti arī 6,3 ha ķiploki (5% jeb 0,3 ha ar bioloģisku lauksaimniecības metodi), 6 ha rabarberi (2 ha jeb 36% bioloģiski apsaimniekoti), 4 ha galda bietes, 1,4 ha sīpoli (1,1 ha jeb 43% bioloģiski apsaimniekoti), 2,4 ha kāposti un 0,6 ha dārza pupiņas, burkāni un topinambūri.

Partnerības "No Salacas līdz Rūjai" teritorijā ar bioloģiskās lauksaimniecības metodi netiek audzētas ne galda bietes, ne kāposti, ne dārza pupiņas, ne burkāni, ne topinambūri.

2.12. attēls. Partnerības "No Salacas līdz Rūjai" teritorijā apsaimniekotā LIZ dalījumā pēc augļu un ogu kultūraugiem un saimniekošanas veida 2022. gadā

Avots: autoru veidots, pamatojoties uz LAD datiem

Partnerības "No Salacas līdz Rūjai" teritorijā 2022. gadā platībmaksājumu atbalstam bija pieteikti 518 ha augļukoku un ogulāju stādījumi, no kuriem 184 ha (36%) tika apsaimniekoti ar bioloģiskās lauksaimniecības metodēm un 334 ha (64%) ar integrētās lauksaimniecības metodēm (skatīt 2.12. attēlu).

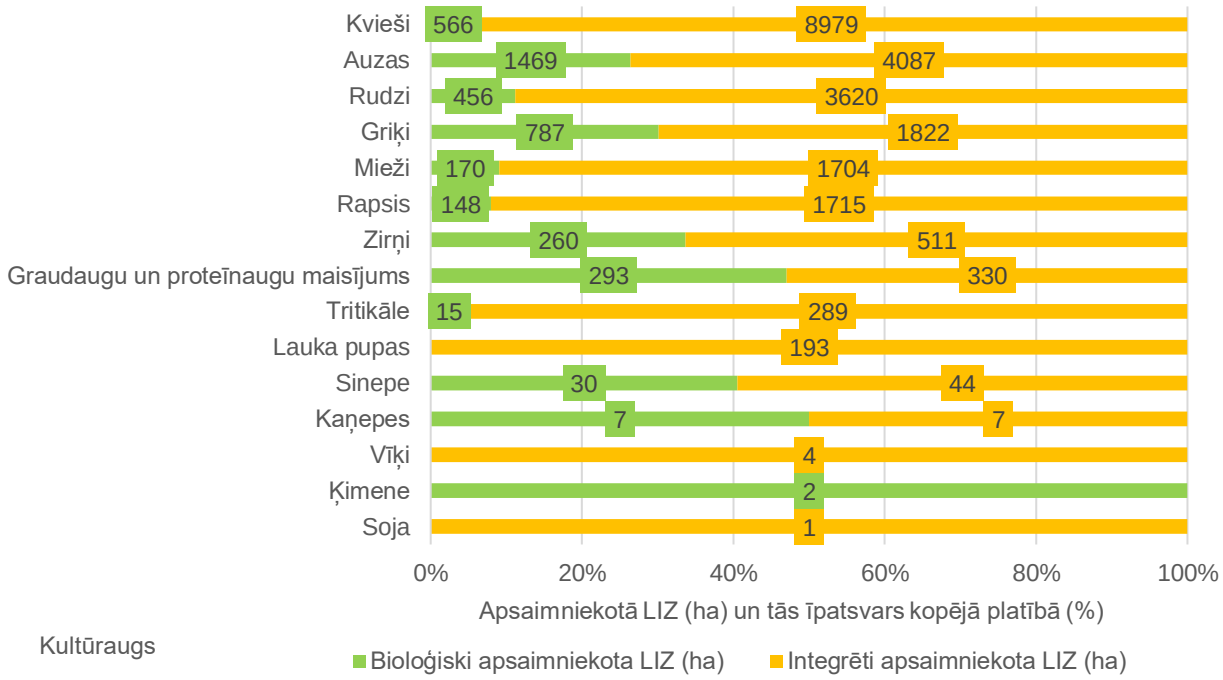
Vislielākās platības aizņem smiltsērkšķu stādījumi (141 ha), no kuriem 43% (61 ha) tiek apsaimniekoti ar bioloģiskās lauksaimniecības metodi un 47% (80 ha) ar integrētās saimniekošanas metodi. Partnerības teritorijā ir 97 ha krūmcidoniju stādījumi, no kuriem 42 ha (44%) ir bioloģiski apsaimniekoti un 55 ha (46%) ir integrēti apsaimniekoti. Trešā lielākā platība ir ābeļdārzi (89 ha), kuri 33 ha (37%) platībā tiek apsaimniekoti ar bioloģiskās lauksaimniecības

metodi un 56 ha (63%) ar integrētās audzēšanas metodi. Detalizētāk nenorādītas ilggadīgo stādījumu platības, kas var iekļaut gan augļukokus, gan ogulājus, aizņem gandrīz 52 ha un no tiem 7,4 ha (15%) tiek apsaimniekoti bioloģiski, bet pārējie 44,4 ha integrētu apsaimniekošanas metodi.

Teritorijā tiek audzēti 34,7 ha upenes un no tiem 17,4 ha (50%) tiek apsaimniekoti ar bioloģiskās lauksaimniecības metodi un tiek audzēti 26,5 ha zemenes (4,8 ha jeb 18% no platības audzē bioloģisko metodi). Līdz 10 ha platībā tiek audzētas dažādas citas ogas - sausserdis 8,6 ha (no tiem 50% jeb 4,6 ha tiek audzēts bioloģiski), 6 ha ķirši, 5 ha lielogu dzērvenes, 4 ha avenes (no tiem 11% jeb 0,5 ha bioloģiski), 2 ha jāņogas (no tiem 50% jeb 1 ha bioloģiski). Partnerības teritorijā ir neliels bumbieru stādījums - 1,4 ha un no tiem 0,5 ha jeb 36% tiek apsaimniekots ar bioloģiskās lauksaimniecības metodi.

Partnerības "No Salacas līdz Rūjai" teritorijā augļi un ogas lielā mērā tiek audzētas abās lauksaimniecības sistēmās - gan bioloģiski, gan integrēti, izņemot ķirši un lielogu dzērvenes, kas tiek audzēti tikai ar integrētās lauksaimniecības metodi.

2.2.3. Kultūraugu platības Vidzemes lauku partnerībā “Brasla”

2.13. attēls. Vidzemes lauku partnerības "Brasla" teritorijā apsaimniekotā LIZ dalījumā pēc graudaugu un proteīnaugu kultūraugiem un saimniekošanas veida 2022. gadā

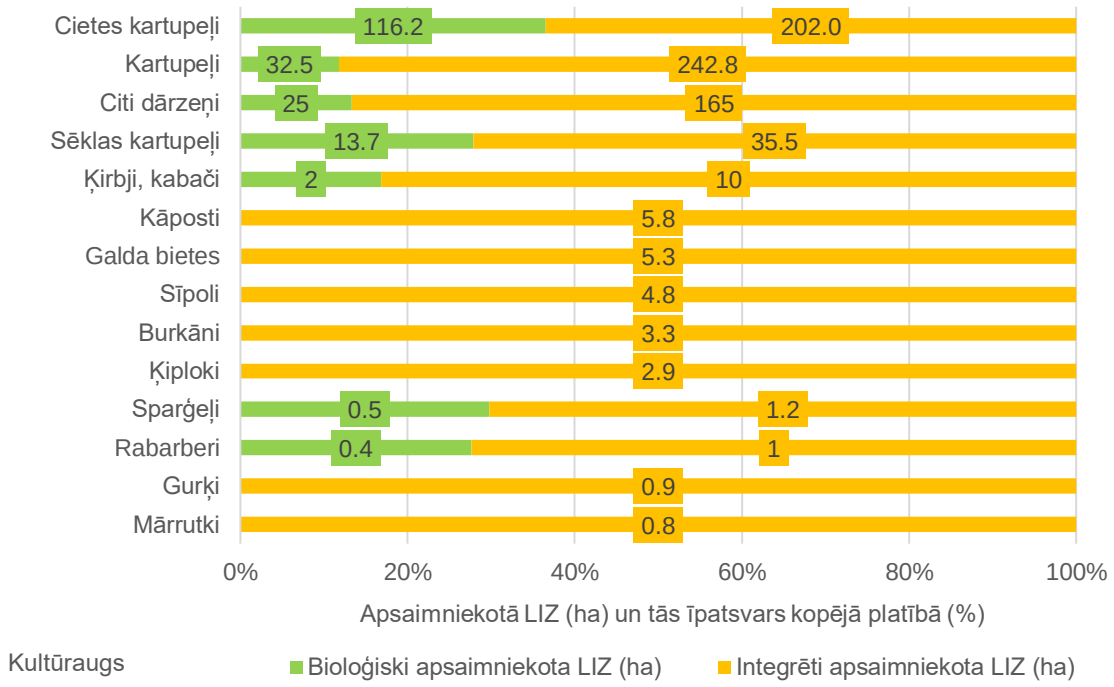
Avots: autoru veidots, pamatojoties uz LAD datiem

Vidzemes lauku partnerības "Brasla" teritorijā graudaugu un proteīnaugi tiek audzēti 27 509 ha lielā platībā (skatīt 2.13. attēlu), no kuras 4203 ha (15%) tiek audzēti, izmantojot bioloģiskās lauksaimniecības praksi, un 23 306 ha (85%), izmantojot integrētās audzēšanas pieeju. Vislielākās graudaugu platības ir kvieši, kas tiek audzēti 35% no kopējās graudaugu un proteīnaugu platības jeb 9545 ha, no kuriem 566 ha (6%) tiek apsaimniekoti ar bioloģiskās

lauksaimniecības metodi un 8979 ha (94%) ar integrētās lauksaimniecības metodi. Otrs izplatītākais šīs kultūraugu grupas augs ir auzas, kuras tiek audzētas 5556 ha platībā, no kurām 1469 ha (26%) tiek audzēti pēc bioloģiskās un 4087 ha (74%) pēc integrētās lauksaimniecības pieejas. Rudzi tiek audzēti 4076 ha platībā un no tiem 456 ha (11%) tiek audzēti bioloģiski, bet 3620 (89%) ar integrētu audzēšanas pieeju. Griķi tiek audzēti 2609 ha platībā, no kā 787 ha (30%) tiek audzēti bioloģiski, bet 1822 (70%) ar integrētu audzēšanas pieeju. Ļoti līdzīgas platības ir miežiem (1874 ha, no kā170 ha (9%) bioloģiski un 1704 ja (91%) integrēti) un rapsis (1863 ha, no kā 148 ha (8%) bioloģiski un 1715 ha (92%) integrēti).

Mazāk nekā 1000 ha platībā tiek audzēti zirņi (771 ha, no kā 260 ha jeb 34% bioloģiski), graudaugu un proteīnaugu maisījums (623 ha, no kā 293 ha jeb 47% bioloģiski), tritikāle (304 ha, no kā 15 ha jeb 5% bioloģiski) un lauka pupas (193 ha). Mazāk nekā 100 ha platībā tiek audzēta sinepe (74 ha, no kā 30 ha jeb 41% bioloģiski), kaņepes (14 ha, no kā 7 ha jeb 50% bioloģiski), vīķi (4 ha), ķimene (2 ha un 100% bioloģiski) un soja (1 ha).

Vidzemes lauku partnerības "Brasla" teritorijā pēc bioloģiskās lauksaimniecības metodes tiek audzēti graudaugi un proteīnaugi dažādā apjomā, veidojot 5 - 100% īpatsvaru katrā kultūrā, bet lauka pupas, vīķi un soja tiek audzēti, izmantojot tikai integrētas lauksaimniecības praksi (skatīt 2.13. attēlu).

2.14. attēls. Vidzemes lauku partnerības "Brasla" teritorijā apsaimniekotā LIZ dalījumā pēc dārzeņu kultūraugiem un saimniekošanas veida 2022. gadā

Avots: autoru veidots, pamatojoties uz LAD datiem

Vidzemes lauku partnerības "Brasla" teritorijā tiek apsaimniekotas 871 ha dārzeņu platības, no kurām 190 ha (22%) tiek apsaimniekoti, ievērojot bioloģiskās lauksaimniecības praksi, un 681 ha (78%), ievērojot integrētās lauksaimniecības praksi (skatīt 2.14. attēlu).

Vislielākās dārzeņu platības aizņem 318 ha cietes kartupeļi, no kuriem 116 ha jeb 37% ir ar bioloģiskās saimniekošanas metodi apsaimniekoti un 202 ha - ar integrētās saimniekošanas metodi. Cietes kartupeļu ražošanu sekmē netālu esošais kartupeļu cietes pārstrādes uzņēmums Alojā, nodrošinot produkcijas realizācijas vietu.

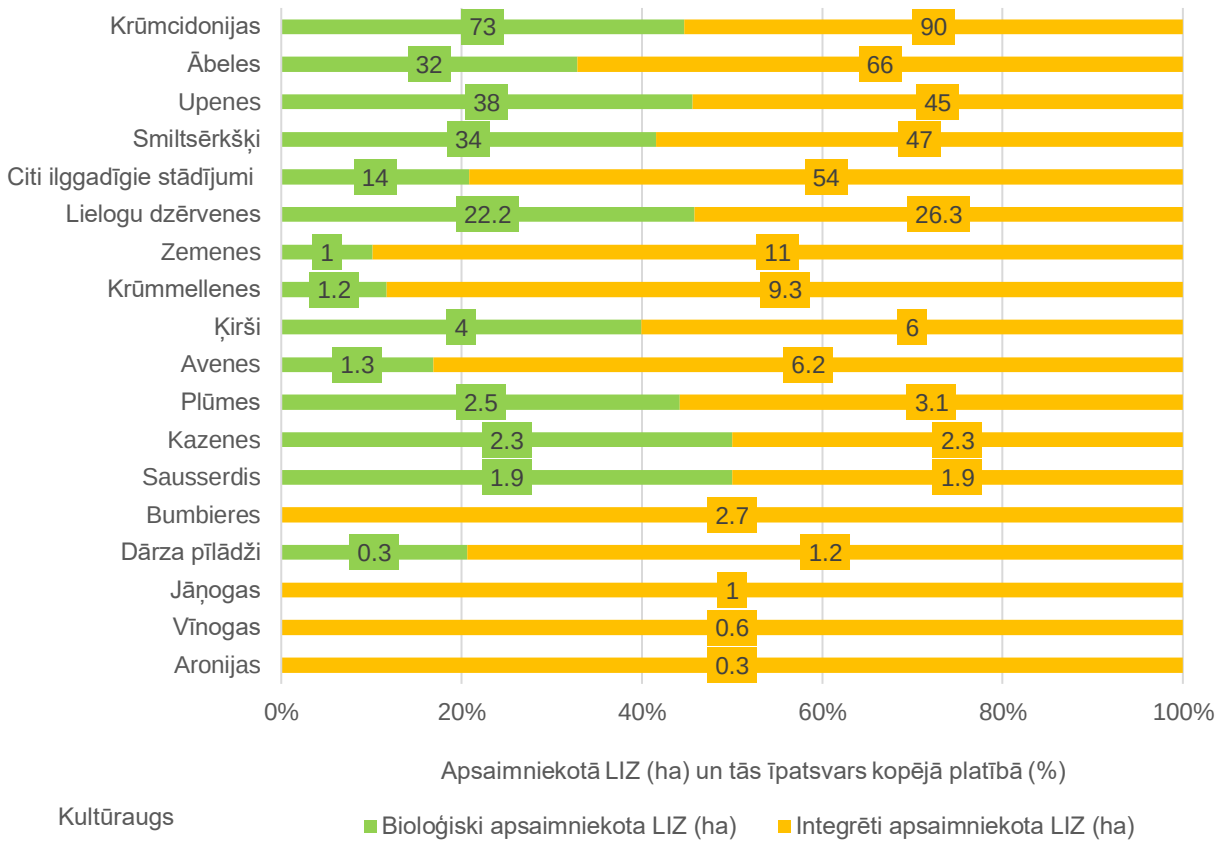
Otrs izplatītākais dārzenis, kas tiek audzēts partnerības teritorijā, ir kartupelis, kas tiek audzēts 275 ha platībā, no kā 32 ha jeb 12% tiek audzēti ar bioloģiskās saimniekošanas metodi, bet 243 ha jeb 88% tiek audzēti pēc integrētās lauksaimniecības pieejas. Un tam seko sēklas kartupeļi 49 ha platībā, no kuriem 13,7 ha (28%) tiek audzēti bioloģiski un 35,5 ha (72%) ar integrētās lauksaimniecības metodi. Var noteikti apgalvot, ka kartupelis ir izplatītākais kultūraugs dārzeņu grupā partnerības "Brasla" teritorijā.

Teritorijā ir 190 ha citu, specifiski nenorādītu, dārzeņu platības un no šīm platībām 25 ha (13%) tiek apsaimniekotu ar bioloģiskām lauksaimniecības metodi un var nodrošināt partnerības teritorijas iedzīvotājus ar bioloģiski audzētiem augu izcelsmes pārtikas produktiem un šīs platības apsaimniekojošos lauksaimniekus varētu uzvedināt uz noteiktu kultūraugu audzēšanu, ja partnerības teritorijā rastos kāda konkrēta vajadzība.

Ķirbji un kabaču tiek audzēti 12 ha platībā, no kā 2 ha (17%) tiek audzēti ar bioloģiskās saimniekošanas metodi un 10 ha (83%) ar integrētās lauksaimniecības metodi. Platībās līdz 10 ha tiek audzēti dažādi kultūraugi - kāposti (5,8 ha), galda bietes (5,3 ha), sīpoli (4,8 ha), burkāni (3,3 ha), ķiploki (2,9 ha), sparģeļi (1,7 ha un no tiem 0,5 ha jeb 3% bioloģiski), rabarberi (1,3 ha un no tiem 0,4 ha jeb 28% bioloģiski), gurķi (0,9 ha) un mārrutki (0,8 ha).

Vidzemes lauku partnerības "Brasla" teritorijā ar bioloģiskās lauksaimniecības metodi netiek audzēti kāposti, galda bietes, sīpoli, burkāni, ķiploki, gurķi un mārrutki. No bioloģiski audzētā dārzeņu klāsta partnerības teritorijā ir pieejami kartupeļi, ķirbji un kabači, sparģeļi, rabarberi un nekonkrēts apjoms un produktu grozs "citu dārzeņu" platībās (skatīt 2.14. attēlu).

Vidzemes lauku partnerības "Brasla" teritorijā augļkoku un ogulāju platības (skatīt 2.15. attēlu) aizņem 602 ha un no tiem 228 ha jeb 38% tiek apsaimniekoti ar bioloģiskās lauksaimniecības praksi un 374 ha (62%) ar integrētās lauksaimniecības pieeju. Vislielākie ogulāji ir 163 ha krūmcidoniju stādījumi (73 ha jeb 45% bioloģiski un 90 ha jeb 55% integrēti apsaimniekoti), kam platības ziņā seko 83 ha upenes (38 ha jeb 46% bioloģiski un 45 ha jeb 54 % integrēti apsaimniekoti), 81 ha smiltsērkšķi (34 ha jeb 42% bioloģiski un 47 ha jeb 58% integrēti apsaimniekoti). Teritorijā no augļudārziem vislielākās platības aizņem ābeļdārzi (98 ha) un tie 32 ha jeb 33% platību tiek apsaimniekoti ar bioloģiskās lauksaimniecības praksi un 66 ha jeb 67% ar integrētās lauksaimniecības metodi. 68 ha aizņem citi ilggadīgie stādījumi, kas var ietvert gan augļukokus, gan ogulājus, un no tiem 14 ha jeb 21% tiek apsaimniekots ar bioloģiskās lauksaimniecības metodi, bet 54 ha (79%) ar integrētās saimniekošanas pieeju.

2.15. attēls. Vidzemes lauku partnerības "Brasla" teritorijā apsaimniekotā LIZ dalījumā pēc augļu un ogu kultūraugiem un saimniekošanas veida 2022. gadā

Avots: autoru veidots, pamatojoties uz LAD datiem

Partnerības "Brasla" teritorijā tiek audzētas lielogu dzērvenes 48,5 ha platībā un no tiem 22,2 ha (46%) tiek audzēti ar bioloģisku saimniekošanas pieeju un 26,3 ha (54%) ar integrētās lauksaimniecības pieeju. Zemenes tiek audzētas 12 ha platībā, no kā tikai 1 ha (10%) tiek apsaimniekotas bioloģiski. Krūmmellenes tika audzētas 10,5 ha platībā, no kā 1,2 ha (12%) tiek audzētas bioloģiski. Ķirši tiek audzēti10 ha un 40% no platības (4 ha) tiek apsaimniekoti bioloģisku lauksaimniecības metodi, kamēr 60% (6 ha) tiek audzēti pēc integrētas lauksaimniecības prakses. Līdz 10 ha lielos augļudārzos un ogulājos tiek audzētas avenes (7,5 ha, no kā 1,3 ha jeb 17% bioloģiski), plūmes (5,6 ha, no ka 2,5 ha jeb 44% bioloģiski), kazenes (4,6 ha, no kā 2,3 ha jeb 50% bioloģiski), sausserdis (3,7 ha, no kā 1,9 ha jeb 50% bioloģiski), bumbieres (2,7 ha), dārza pīlādži (1,6 ha, no kā 0,3 ha jeb 21% bioloģiski), jāņogas (1 ha), vīnogas (0,6 ha) un aronijas (0,3 ha) (skatīt 2.15. attēlu).

Partnerības "Brasla" teritorijā ar bioloģiskās lauksaimniecības metodi netiek audzēti bumbieri, jāņogas, vīnogas un aronijas.

2.3. Kultūraugu ražas apjomi

Katra kultūrauga ražības aprēķināšanai tika izmantoti vidējie ražības rādītāji pēdējā piecgadē. Bioloģiskās lauksaimniecības prakses kultūraugiem tika aprēķināta vidējā raža (tonnas) par pēdējiem pieciem gadiem, balstoties uz pieejamajiem datiem 2018.-2022. gadā Lauksaimniecības datu centra reģistros, kuros apkopotas bioloģiski apsaimniekotās platības un iegūtā kopraža. Dalot attiecīgā gada katra kultūrauga kopražu ar apsaimniekoto platību, tika iegūta vidējā gada raža katram kultūraugam, un aprēķināts vidējais rādītājs no šo piecu gadu vidējiem ražas rādītājiem. Integrētās lauksaimniecības prakses kultūraugiem tika izmantota CSP reģistra dati par pēdējo piecu gadu (2019.-2023. gads) vidējo ražību un aprēķināts vidējais rādītājs no šo piecu gadu vidējiem ražas rādītājiem.

2.2. tabula

Kultūraugu vidējā ražība (t) pēdējā piecgadē bioloģiskās lauksaimniecības praksē (2018.-2022.gads) un integrētās lauksaimniecības praksē (2019.-2023.gads)

Kultūraugs	Kultūraugu vidējā ražība (t) bioloģiskās lauksaimniecības praksē pēdējā piecgadē (2018.-2022.gads)	Kultūraugu vidējā ražība (t) integrētās lauksaimniecības praksē pēdējā piecgadē (2019.-2023.gads)
Graudaugi un proteīnaugi		
Auzas	2	3
Griķi	0,9	0,8
Kaņepes	0,6	1
Kvieši	2,3	5,0
Lauka pupas	2,8	2,8
Lini, eļļas	0,5	0,9
Lupīna	0,7	0,8
Mieži	1,9	4,6
Rapsis	0,6	2,8
Rudzi	1,8	3,8
Tritikāle	2	3,5
Vīķi	0,5	1
Zirņi	1,6	1,4
Dārzeņi		
Burkāni	8,8	23,5
Galda bietes	9,1	23,9
Garšaugi un ārstniecības augi	0,9	0,4
Gurķi	8,7	8,3
Kartupeļi	15,5	18,7
Kāposti	10,7	28,0
Ķiploki	3,4	2,5

Kultūraugs	Kultūraugu vidējā ražība (t) bioloģiskās lauksaimniecības praksē pēdējā piecgadē (2018.-2022.gads)	Kultūraugu vidējā ražība (t) integrētās lauksaimniecības praksē pēdējā piecgadē (2019.-2023.gads)
Ķirbji, kabači	8	8,1
Mārrutki	2,3	2,2
Parastās pupiņas	2,8	1,7
Sīpoli	10,3	15,7
Augļi		
Ābeles	3	3,1
Bumbieres	1,5	2,3
Plūmes	0,5	1,1
Ogas		
Aronijas	0,2	0,3
Avenes	0,5	0,8
Ērkšķogas	0,7	0,3
Jāņogas	0,7	0,5
Krūmcidonijas		1,0
Krūmmellenes	0,5	0,9
Lielogu dzērvenes	3,5	2
Saldie un skābie ķirši	0,7	0,6
Smiltsērkšķi	0,4	0,4
Upenes	0,6	0,5
Zemenes	1,7	2,1

Avots: autoru veidots, izmantojot CSP un LDC datus

Vidējie ražas rādītāji lielākoties integrētās lauksaimniecības praksē audzētiem kultūraugiem ir lielāki nekā bioloģiskā lauksaimniecības prakses kultūraugiem, kas arī ir viens no galvenajiem faktoriem, kāpēc lauksaimnieki ekonomisku apsvērumu vadīti izvēlas saimniekota ar integrētās lauksaimniecības metodi.

Tomēr tāpat arī redzams (skatīt 2.2. tabulu), ka dažiem kultūraugiem starp dažādām lauksaimniecības metodēm vidējā ražības tomēr nemaz nav tik atšķirīga, piemēram, griķiem, lauka pupām, lupīnai, zirņiem, gurķiem, ķirbjiem, mārrutkiem, ābelēm, aronijām, smiltsērkšķiem. Daži kultūraugi pat uzrāda augstākas vidējās ražības bioloģiskās lauksaimniecības praksē, piemēram, garšaugi un ārstniecības augi, ķiploki, parastās dārza pupiņas, ērkšķogas, jāņogas, lielogu dzērvenes, ķirši un upenes.

2.3. tabula

Izpētes teritorijā saražojami kultūraugu apjomi dalījumā pa kultūraugiem un lauksaimniecības praksēm

Kultūraugs	Ražas apjoms (t) bioloģiskās lauksaimniecības praksē	Ražas apjoms (t) integrētās lauksaimniecības praksē	Kopējais ražas apjoms (t)
Graudaugi un proteīnaugi			
Auzas	5 870,8	230 050	235 920,8
Griķi	1 629,0	35 011,2	36 640,2
Kaņepes	15,5	467,8	483,3
Kvieši	3 979,7	1 357 860,3	1 361 840
Ķimene	0,5	0	0,5
Lauka pupas	216,2	36 667,8	36 884
Lini, eļļas	1,2	260,4	261,5
Lupīna	3,5	41,5	45
Mieži	650,1	350 737,6	351 387,7
Rapsis	192	203 257,6	203 449,6
Rudzi	1 541,5	125 798,4	127 339,9
Tritikāle	233,4	35 113,2	35 346,6
Zirņi	956	19 889,2	20 845,3
Vīķi		109,2	109,2
Dārzeņi			
Burkāni		2 673,2	2 673,2
Dārza pupiņas		10,8	10,8
Galda bietes	8	3 849,5	3 857,4
Gurķi		106,7	106,7
Kartupeļi	1 078,6	107 614,3	108 692,9
Kāposti		2 406,9	2 406,9
Ķiploki	3,5	285,8	289,3
Ķirbji, kabači	288,8	4 390,2	4 679
Mārrutki		17,2	17,2
Parastās pupiņas		10,1	10,1
Sīpoli	14,2	1 081,5	1 095,7
Garšaugi un ārstniecības augi	357,2	3 402,0	3 759,2
Augļi			

Kultūraugs	Ražas apjoms (t) bioloģiskās lauksaimniecības praksē	Ražas apjoms (t) integrētās lauksaimniecības praksē	Kopējais ražas apjoms (t)
Ābeles	283,7	7 114,4	7 398,1
Bumbieres	2,8	180,6	183,4
Plūmes	2,1	79	81
Ogas			
Aronijas	12,5	138	150,5
Avenes	1,7	241,7	243,4
Ērkšķogas		1,2	1,2
Jāņogas		11,6	11,6
Krūmcidonijas		1 702,8	1 702,8
Krūmmellenes	7,3	538,6	546
Lielogu dzērvenes	78,8	765,2	844
Saldie un skābie ķirši	3,3	85,1	88,4
Sarkanās un baltās jāņogas	0,5	21,9	22,5
Smiltsērkšķi	50,1	817,4	867,6
Upenes		708,2	708,2
Zemenes	12,3	828,5	840,8

Avots: autoru veidots, izmantojot CSP un LDC datus

Izpētes teritorijā ir pieejams plašs pārtikas produktu klāsts un ir pieejama gan integrēti, gan bioloģiski audzēti produkti, bet to ražošanas apjomi ir atšķirīgi (skatīt 2.3. tabulu). Izpētes teritorijā kāposti, gurķi, burkāni, mārrutki un dārza pupiņas tiek audzētas tikai ar integrētās lauksaimniecības metodi, tāpat arī ērkšķogas, jāņogas, krūmcidonijas un upenes. Ja būs nepieciešama bioloģiski sertificēta šo kultūraugu produkcija, būtu jāiegādājas tā no citām teritorijām.

Reizēm sarunās par vietējo augļu un ogu iekļaušanu ZPI tiek norādīts, ka ogu ražas laikā lielākie ZPI klienti – izglītības iestādes – nestrādā un šos produktus nav nepieciešams iepirkt, tomēr pēc partnerības teritorijā pieejamo ogu klāsta redzams, ka tās ir kultūras, kuras var pārstrādāt sīrupos, ievārījumos, sukādēs, kā arī uzglabās svaigas ilgāku laika periodu, sasaldējot tās.

2.4. tabula

Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā saražojami kultūraugu apjomi dalījumā pa kultūraugiem un lauksaimniecības praksēm

Kultūraugs	Ražas apjoms (t) bioloģiskās lauksaimniecības praksē	Ražas apjoms (t) integrētās lauksaimniecības praksē	Kopējais ražas apjoms (t)
Graudaugi un proteīnaugi			
Auzas	1526,1	2880	4406,1
Griķi	644,1	866,9	1511
Kaņepes	0,6	10,4	11
Kvieši	1660,8	19914,8	21575,5
Lauka pupas	202,2	1131,7	1333,9
Lini, eļļas	1,2	2,2	3,3
Lupīna	3,5	4,1	7,7
Mieži	92,9	5656,2	5749
Rapsis	77,3	2184,2	2261,5
Rudzi	332,4	2611,2	2943,6
Tritikāle	132,8	1576,4	1709,2
Zirņi	353,3	508,4	861,7
Dārzeņi			
Burkāni		175,5	175,5
Galda bietes	8	158,8	166,8
Garšaugi un ārstniecības augi	339,5	187,7	527,2
Gurķi		3,1	3,1
Kartupeļi	368,9	4593,1	4962,1
Kāposti		77,6	77,6
Ķiploki	2,5	6,2	8,7
Ķirbji, kabači	191,9	235,8	427,7
Parastās pupiņas		1	1
Sīpoli	3,3	10,4	13,7
Augļi			
Ābeles	91,5	337,9	429,4
Bumbieres	2,1	9,9	11,9
Plūmes	0,8	4,5	5,3
Ogas			
Aronijas	12,5	13,7	26,2
Avenes	0,8	16,1	16,9

Kultūraugs	Ražas apjoms (t) bioloģiskās lauksaimniecības praksē	Ražas apjoms (t) integrētās lauksaimniecības praksē	Kopējais ražas apjoms (t)
Ērkšķogas		0,1	0,1
Krūmcidonijas		30,1	30,1
Krūmmellenes	0,5	9,4	9,9
Lielogu dzērvenes		3,8	3,8
Saldie un skābie ķirši	0,7	1,7	2,4
Sarkanās un baltās jāņogas		2,2	2,2
Smiltsērkšķi	13,1	27,0	40,2
Upenes		37,7	37,7
Zemenes	1,9	13,8	15,7

Avots: autoru veidots, izmantojot CSP un LDC datus

Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā tiek audzēti dažādu grupu kultūraugi – graudaugi un proteīnaugi, dārzeņi, augļi un ogas, un katrā no šīm grupām ir plašs kultūraugu klāsts, kas var nodrošināt daudzveidīgu pārtikas grozu kopienas iedzīvotājiem.

Visvairāk (skatīt 2.4. tabulu) tiek izaudzēti graudaugi un pēc vidējiem aprēķiniem – kvieši (21 575,5 t), mieži (5749 t), auzas (4406 t), rudzi (2943,6 t), griķi (1511 t), zirņi (861,7 t, lauka pupas (1333,9 t) u.c. produkti.

Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā ir pieejams plašs dārzeņu klāsts, tomēr burkāni, gurķi, kāposti un parastās dārza pupiņas ir pieejami tikai integrētā lauksaimniecības praksē audzēti. Teritorijā tiek saražotas 4962,1 t kartupeļu, 427,7 t ķirbju un kabaču, 175,5 t burkānu, 166,8 t galda bietes, 77,6 t kāpostu, 13,7 t sīpolu, 8,7 t ķiploku, 3,1 t gurķu, 1 t parastās dārza pupiņas. Teritorijā tiek saražotas 527, 2 t garšaugu un ārstniecības augu.

Partnerības teritorijā var izaudzēt 429,4 t ābolus (91,5 t bioloģiskus un 337,9 t integrēti audzētus), 11,9 t bumbierus (2,1 t bioloģiski un 9,9 t integrēti audzētus) un 5,3 t plūmes (0,8 t bioloģiski un 4,5 t integrēti audzētus). No ogām visvairāk var izaudzēt smiltsērkšķus (40,2 t. un no tām 13,1 t bioloģiski audzētus), upenes (37,7 t), krūmcidonijas (30,1 t), aronijas (26,2 t), avenes (16,9 t, no kurām 0,8 t bioloģiski audzētas), zemenes (15,7 t, no kurām 1,9 t bioloģiski audzētas) un citas ogas (skat 2.4. tabulu).

2.5. tabula

Partnerības "No Salacas līdz Rūjai" teritorijā saražojami kultūraugu apjomi dalījumā pa kultūraugiem un lauksaimniecības praksēm

Kultūraugs	Ražas apjoms (t) bioloģiskās lauksaimniecības praksē	Ražas apjoms (t) integrētās lauksaimniecības praksē	Kopējais ražas apjoms (t)
Graudaugi, proteīnaugi			
Auzas	1463,3	9907,5	11370,8
Griķi	284,7	1103,8	1388,5
Kaņepes	10,3	32,1	42,4
Kvieši	1018,9	70886,5	71905,4
Lauka pupas	14,0	1987,1	2001,1
Lini, eļļas		23,8	23,8
Mieži	241,5	21511,0	21752,5
Rapsis	24,5	13533,2	13557,6
Rudzi	370,8	9968,6	10339,5
Tritikāle	71,3	929,2	1000,4
Vīķi		6,5	6,5
Zirņi	190,6	770,0	960,6
Dārzeņi			
Burkāni		13,6	13,6
Dārza pupiņas		1,1	1,1
Galda bietes		98,9	98,9
Kartupeļi	204,9	1625,7	1830,6
Ķiploki	1,0	15,0	16,0
Ķirbji, kabači	81,2	122,0	203,2
Sīpoli	10,9	21,7	32,6
Garšaugi un ārstniecības augi	7,8	133,6	141,3
Augļi			
Ābeles	96,5	172,3	268,8
Bumbieres	0,7	2,0	2,7
Ogas			
Avenes	0,2	2,9	3,2
Jāņogas		0,6	0,6
Krūmcidonijas		52,9	52,9
Krūmmellenes	6,3	35,7	42,0
Lielogu dzērvenes		12,3	12,3

Kultūraugs	Ražas apjoms (t) bioloģiskās lauksaimniecības praksē	Ražas apjoms (t) integrētās lauksaimniecības praksē	Kopējais ražas apjoms (t)
Saldie un skābie ķirši		3,5	3,5
Sarkanās un baltās jāņogas	0,5	0,5	1,1
Smiltsērkšķi	23,9	34,3	58,2
Upenes		9,2	9,2
Zemenes	8,3	45,9	54,2

Avots: autoru veidots, izmantojot CSP un LDC datus

Partnerības "No Salacas līdz Rūjai" teritorijā tiek audzēts plašs klāsts un dažāda apjoma kultūraugu no visām kultūraugu grupām, tomēr vislielākās platības un līdz ar to arī produkcijas apjomi ir integrētās lauksaimniecības praksē apsaimniekoti un saražotas.

Ražas apjoma ziņā vislielākā kultūraugu grupa ir graudaugu un proteīnaugi (skatīt 2.5. tabulu), jo tā arī ir ievērojami lielāka arī platības ziņā pretstatā visām pārējām grupām. Teritorijā var saražot 71905,4 t kviešus, 21 752,5 t miežus, 13 557,5 t rapsi, 11 370,8 t auzas (no tām 1463,3 t bioloģiski audzētas), 10 339,5 t rudzus, 2001, 1 t lauka pupas (no tām 14 t bioloģiski audzētas), 1388,5 t griķus (no tām 284,7 t bioloģiski audzētus), 960 t zirņus (no tiem 190,6 t bioloģiski audzētus) un citus graudaugus un proteīnaugus.

Teritorijā var izaudzēt 1830,6 t kartupeļus (no tām 204,9 t bioloģiski audzētus), 203,2 t ķirbjus un kabačus (no tiem 81,2 t bioloģiski audzētus), 98,9 t galda bietes, 32,6 t sīpolus (no tām 10,9 t bioloģiski audzētus), 16 t ķiplokus (no tiem 1 t bioloģiski audzētus) un citus dārzeņus. Teritorijā netiek ar bioloģisko lauksaimniecības metodi audzēti burkāni, dārza pupiņas un galda bietes – tās tiek ar integrētu lauksaimniecības metodi audzētas.

Partnerības "No Salacas līdz Rūjai" teritorijā var izaudzēt 268,8 t ābolus (no tiem 96,5 t bioloģiski audzētus) un 2,7 t bumbierus (no tiem 0,7 t bioloģiski audzētus). No ogām visvairāk tiek audzēti smiltsērkšķi (58,2 t, no kā 23,9 t bioloģiski audzētas), zemenes (54,2 t, no kurām 8,3 t bioloģiski audzētas), krūmcidonijas (52,9 t), krūmmellenes (42 t, no kurām 6,3 t bioloģiski audzētas) un citas ogas (skat 2.5 tabulu). Teritorijā pēc bioloģiskās lauksaimniecības metodes netiek audzētas jāņogas, krūmcidonijas, lielogu dzērvenes, ķirši un upenes.

2.6. tabula

Partnerības "Brasla" teritorijā saražojami kultūraugu apjomi dalījumā pa kultūraugiem un lauksaimniecības praksēm

Kultūraugs	Ražas apjoms (t) bioloģiskās lauksaimniecības praksē	Ražas apjoms (t) integrētās lauksaimniecības praksē	Kopējais ražas apjoms (t)
Graudaugi un proteīnaugi			
Auzas	2881,5	10217,5	13099,0
Griķi	700,2	1530,5	2230,7
Kaņepes	4,5	4,3	8,9
Ķimene	0,5	0,0	0,5
Kvieši	1300,0	44984,8	46284,8
Lauka pupas		547,9	547,9
Mieži	315,8	7906,6	8222,3
Rapsis	90,2	4836,3	4926,5
Rudzi	838,3	13778,8	14617,1
Tritikāle	29,3	1005,7	1035,1
Vīķi		4,4	4,4
Zirņi	412,1	710,5	1122,6
Dārzeņi			
Burkāni		78,2	78,2
Galda bietes		127,3	127,3
Gurķi		7,5	7,5
Kartupeļi	504,8	4542,6	5047,4
Kāposti		163,1	163,1
Ķiploki		7,3	7,3
Ķirbji, kabači	15,7	81,3	97,0
Mārrutki		1,7	1,7
Sīpoli		76,1	76,1
Garšaugi un ārstniecības augi	10,0	18,9	28,9
Augļi			
Ābeles	95,7	201,3	296,9
Bumbieres		6,2	6,2
Plūmes	1,3	3,4	4,6
Ogas			
Aronijas		0,1	0,1
Avenes	0,7	5,2	5,8

Kultūraugs	Ražas apjoms (t) bioloģiskās lauksaimniecības praksē	Ražas apjoms (t) integrētās lauksaimniecības praksē	Kopējais ražas apjoms (t)
Jāņogas		0,6	0,6
Krūmcidonijas		87,2	87,2
Krūmmellenes	0,6	8,7	9,3
Lielogu dzērvenes	78,8	60,4	139,2
Saldie un skābie ķirši	2,6	3,4	6,0
Smiltsērkšķi	13,1	20,4	33,5
Upenes		24,0	24,0
Zemenes	2,1	23,1	25,2

Avots: autoru veidots, izmantojot CSP un LDC datus

Partnerības "Brasla" teritorijā tiek audzēti daudzveidīgs kultūraugu klāsts, bet līdzīgi kā visā izpētes teritorijā vislielākais produkcijas apjoms tiek nodrošināts graudaugu un proteīnaugu grupā (skatīt 2.6. tabulu). Teritorijā var izaudzēt 46 284,8 t kviešus, 14 617 t rudzus, 13 099 t auzas (no tām 2881,5 t bioloģiski audzētas), 2230,7 t griķus (no tām 700,2 t bioloģiski audzētus), 1122,6 t zirņus (no tiem 412 t bioloģiski audzētus), 547,9 t lauku pupas un citus graudaugus. Teritorijā ar bioloģiskās lauksaimniecības metodi netiek audzētas lauku pupas un vīķi.

No dārzeņiem visvairāk tiek audzēti kartupeļi (5047,4 t, no kurām 504,8 t bioloģiski audzētas), galda bietes (127,3 t), ķirbji un kabaču (97 t, no kurām 15,7 t bioloģiski audzēti), burkāni (78,2 t), sīpoli (76,1 t) un citi dārzeņi (skatīt 2.6. tabulu). Partnerības teritorijā ar bioloģiskās lauksaimniecības metodi netiek audzēti burkāni, galda bietes, gurķi, kāposti, ķiploki, mārrutki un sīpoli, līdz ar to arī šīm kultūrām nebūs bioloģiski sertificēta produkcija. Vajadzīgas gadījumā bioloģiski sertificēta produkcija būs jāmeklē un jāiepērk no apkārt esošajām teritorijām.

Vidzemes lauku partnerības "Brasla" teritorijā var izaudzēt 296,9 t ābolus (no tām 95,7 t bioloģiski audzēti), 6,2 t bumbierus, 4,6 t plūmes (no tām 1,3 t bioloģiski audzētas). No ogām visvairāk var izaudzēt lielogu dzērvenes (139,2 t, no kurām 78,8 t ir bioloģiski audzētas), krūmcidonijas (87,2 t), smiltsērkšķus (33,5 t, no kurām 13,1 t bioloģiski audzēti), zemenes (25,2 t, no kurām 2,1 t bioloģiski audzētas), upenes (24 t) un citas ogas. Teritorijā ar bioloģiskās lauksaimniecības metodi netiek audzētas aronijas, jāņogas, krūmcidonijas un upenes.

3. Vietējo pārtikas ražotāju un pārstrādātāju sadarbība

Lai izpētes teritorijā izprastu esošo situāciju lauku saimniecību un pārtikas pārstrādes uzņēmumu dažādajās sadarbībās, t.sk., to dalību kooperatīvos, šajā pārskatā apkopota informācija par teritorijā reģistrētajiem kooperatīviem, to nodarbošanos un biedru skaitu, kā arī kooperatīvu darbības ilgumu. Pārskatā analizēti arī interviju un aptaujas laikā iegūtie dati par saimniecību vēlmi un motivāciju sadarboties.

3.1. Saimniecību un pārtikas pārstrādes uzņēmumu kooperatīvi

Analizējot kooperatīvus un to darbību īpaši tiek izdalītie atzītie kooperatīvi1. Lai kooperatīvs kļūtu par atzītu kooperatīvu, tam jāatbilst noteiktiem kritērijiem, ko nosaka 2019.gada 16.jūlija Ministru kabineta noteikumi Nr.357 "Kooperatīvo sabiedrību atbilstības noteikumi". Pamatojoties uz 2022.gada 30.oktobrī noslēgto deleģēšanas līgumu starp Zemkopības ministriju un Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociāciju (LLKA), biedrībai LLKA ir deleģētas tiesības piešķirt un anulēt atbilstības statusu kooperatīvajām sabiedrībām, kā arī īstenot atbilstīgo kooperatīvo sabiedrību darbības uzraudzību. Kooperatīvu atbilstības statuss tiek atjaunots reizi gadā.

Ja kooperatīvs ir saņēmis atbilstības statusu, tad tas ir kā sava veida garants zemniekam, ka kooperatīvam var uzticēties. Vienlaikus atbilstības statusa iegūšana dod iespēju kooperatīviem saņemt valsts un Eiropas Savienības kooperatīviem paredzēto atbalstu, kā arī izmantot citas normatīvajos aktos noteiktās priekšrocības. 2024. gada janvārī Latvijā kopumā darbojās 52 atzīti lauksaimniecības un mežsaimniecības kooperatīvi, savukārt pārskata teritorijā darbojas 8 atzīti lauksaimniecības kooperatīvi (3.1.tabula).

3.1. tabula.

Izpētes teritorijā reģistrētie atzītie kooperatīvi, kuru darbība saistīta ar pārtikas ražošanu un pārstrādi

Kooperatīvs	Partnerība, kurā reģistrēta k/s	Nozare	Biedru skaits izpētes teritorijā	Darbības ilgums gados
Zaļais grozs	Cēsu rajona lauku partnerība	augļu un dārzeņu audzētāju kooperatīvs	16	21
Drusti	Cēsu rajona lauku partnerība	Piena ražotāju kooperatīvs	44	31
Piebalga	Cēsu rajona lauku partnerība	Piena ražotāju kooperatīvs	*Nav datu*	18

[1] Atzītie kooperatīvi ir kooperatīvi, kas atbilst Ministru kabineta noteikumi Nr. 357 “Kooperatīvo sabiedrību atbilstības noteikumi” atbilstības kritērijiem un ir saņēmuši atbilstības statusu.

Kooperatīvs	Partnerība, kurā reģistrēta k/s	Nozare	Biedru skaits izpētes teritorijā	Darbības ilgums gados
Rūjienas oga	No Salacas līdz Rūjai	Augļu audzētāju kooperatīvs	14	12
Rūjienas piensaimnieks	No Salacas līdz Rūjai	Piena ražotāju kooperatīvs	22	11
Daiva	No Salacas līdz Rūjai	Graudu audzētāju kooperatīvs	89	31
Straupe	Brasla	Piena ražotāju kooperatīvs	34	31
Pienene KT	Brasla	Piena ražotāju kooperatīvs	45	30

Avots: Autoru sagatavota tabula, izmantojot LLKA, 2024, kā arī autoru apkopotu informāciju

Kā redzams 10. tabulā, izpētes teritorijā reģistrēts viens dārzeņkopības kooperatīvs, viens augļkopības kooperatīvs un viens graudkopības kooperatīvs, kā arī pieci piena lopkopības un pārstrādes kooperatīvi. Vienlaikus jāatzīst, ka ir situācijas, kad pats kooperatīvs nav reģistrēts izpētes teritorijā, taču tajā atrodas kāda kooperatīva daļa, piemēram, saskaņā ar PVD datiem, partnerības "Brasla" teritorijā atrodas augļu audzētāju kooperatīva "Zelta ābele" augļu noliktava (z/s 'Rīvēni", Dikļu pagasts) un kooperatīva "VAKS" labības kalte-noliktava ("Silavirši", Matīšu pagasts). Mēdz būt arī situācijas, kad izpētes teritorijā esošās saimniecības darbojas ārpus izpētes teritorijas esošos kooperatīvos, piemēram, Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajā sabiedrībā (LPKS) "Bio Berries Latvia" (reģistrācijas adrese: "Kalnlībieši", Limbažu novads, Viļķenes pagasts) darbojas 6 saimniecības no izpētes teritorijas, LPKS "Zelta Ābele" (reģistrācijas adrese: Saltavota iela 30, Kalnabeites, Siguldas pag., Siguldas nov.) darbojas divas saimniecības no partnerības "No Salacas līdz Rūjai", bet kooperatīvajā sabiedrībā (KS) "Jurgensburg Agro" (reģistrācijas adrese: Republikas laukums 2, Rīgā) sastāvā darbojas 23 saimniecības no izpētes teritorijas. Z/s "Kliģēni", kas atrodas Cēsu rajona lauku partnerībā ir KS "Baltijas dārzeņi" biedrs, kuru reģistrācijas adrese ir "Jaunbajāri", Salaspils pagasts, Salaspils novads.

Lai izprastu augkopības kooperatīvu darbību un līdzšinējo pieredzi, to stiprās un vājās puses, kā arī izaicinājumu, ar ko šie kooperatīvi sastopas, analītiskā pārskata izstrādes laikā tika veiktas 8 padziļinātās intervijas ar augkopības kooperatīviem un SIA "Cietais rieksts" (3.2. tabula). Padziļināto interviju ar kooperatīvu pārstāvjiem kopsavilkumi pieejami šī pārskata pielikumā nr.4.

3.2. tabula.

Intervēto kooperatīvu darbības ilgums un biedru skaits

Uzņēmums	Kopējais biedru skaits	Biedru skaits izpētes reģionā	Darbības ilgums gados
KS “Bio Berrie Latvia”	42	6	5
KS “JURGENSBURG AGRO”	62	23	3
LPKS “Rūjenas oga”	37	14	12
KS “Ekoloģisks.lv”	7	-	2
LPKS “Zaļais grozs”	17	16	21
KS “Mūsmāju Dārzeņi”	9	-	18
KS “Dārzeņu grozs”	5	-	11
LPKS “Zelta ābele”	7	2	16

Avots: autoru sagatavota informācija

Kā redzams 3.2. tabulā, seši no intervētajiem astoņiem kooperatīviem ir ieguvuši atbilstības statusu, pieciem no kooperatīviem ir biedri izpētes teritorijā. Kooperatīvi pārstāv dažādas augkopības nozares – graudkopību, dārzeņkopību un augļkopību. Četri no intervētajiem kooperatīviem darbojas bioloģiskās lauksaimniecības jomā. Arī no kooperatīvu biedru skaita vērojama diferenciācija no pieciem līdz 62 biedriem.

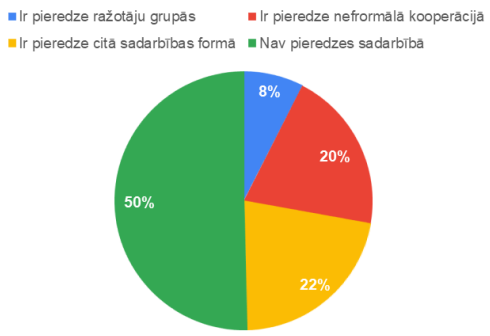
Daļa no kooperatīviem darbojas tikai vietējā tirgū, kā, piemēram, “Zaļais grozs” un “Ekoloģisks.lv”, bet ir tādi, kas pamatā savu produkciju realizē eksportā – “Bio Berries Latvia”, “Jurgensburg Agro”. No intervijām secināts, ka kooperatīvu rašanās galvenie iemesli ir vēlme iegūt lielāku tirgus segmentu (t.sk., eksportu, veikalu tīklus, dalība ZPI), kā arī nepieciešamība stiprināt saimniecību ekonomisko stabilitāti.

3.2. Saimniecību un pārtikas pārstrādes uzņēmumu sadarbības pieredze

Turpmāk analizēta aptaujas respondentu pieredze formālā un neformālā kooperācijā - 78% respondentu nav pieredzes formālā kooperācijā (kooperatīvos), savukārt 50% respondentu atzinuši, ka viņiem nav pieredzes arī cita veida kooperācijā ārpus kooperatīviem (3.1.attēls).

3.1.A attēls. Respondentu pieredze dalībā kooperatīvos (n=133).

3.1.B attēls. Respondentu pieredze kooperācijā ārpus kooperatīviem (n=133).

Ārpus kooperatīviem respondentiem ir bijusi pieredze tādā sadarbībā kā piemēram, ražotāju grupas un ražotāju organizācijās, pieredze neformālā kooperācijā, piemēram, tehnikas apmaiņā vai kopīgā izmantošanā, saražotās produkcijas uzglabāšanā u.c.

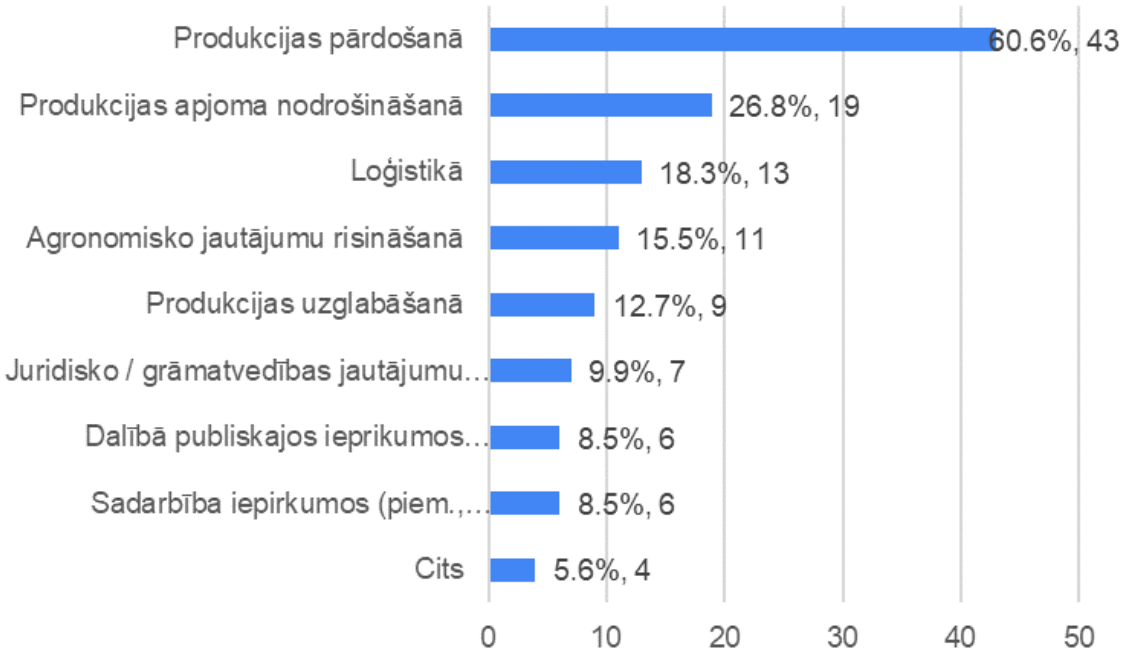
Analītiskā pārskata sagatavošanas laikā uzmanība tika pievērsta arī tām saimniecībām un kooperatīviem, kas agrāk ir sadarbojušies, taču vairs nedarbojas kooperatīvos vai citās formās nesadarbojas ar izpētes teritorijā esošajām saimniecībām. Kā redzams 3.1.A attēlā, 8% no respondentiem atzinuši, ka viņi iepriekš ir bijuši kooperatīva dalībnieki, taču vairs tādi nav. Šāda pieredze nereti saistāma ar neveiksmīgu kooperatīva darbību, kuras viens no ietekmes faktoriem ir nosacījumi kooperatīvu atzīšanai jeb atbilstības statusa saņemšanai. Šie nosacījumi mazākiem kooperatīviem un mazākām saimniecībām ir grūti sasniedzami, taču bez šī statusa nav iespējams pretendēt uz valsts un ES atbalstu, kas, savukārt, ietekmē mazo kooperatīva spēju pastāvēt un darboties. Vēl viens aspekts, kas saistāms ar saimniecību pārtraukšanu darboties kooperatīvā, ir saimniecības raksturs – ir bijuši gadījumi, kad saimniecība pārtrauc aktīvu darbību, jo saimniekošana ir kā papildnodarbošanās un nav primārais iztikas avots, līdz ar to saimniecības vadītājiem nav tik lielas kapacitātes, lai turpinātu darbību kooperatīvā. Ir bijuši arī gadījumi, kad saimniecība ar biedru balsojumu tiek izslēgta no kooperatīva negodprātīgas rīcības dēļ, piemēram, produkcija tiek pārdota nevis caur kooperatīvu, kāda ir bijusi vienošanās, bet gan citur.

Negodprātīgu rīcību kā iemeslu kooperatīvu izjukšanai padziļinātajā intervijā minēja arī Daiga Siliņa, Valmieras LLKC biroja vadītāja: “Lai veidotos kooperatīvs, ir vajadzīgs uzticams līderis, kurš spēj apvienot ieinteresētos cilvēkus. Ja nevar balstīt kooperatīvu uz uzticēšanos un nesavtīgu attieksmi, sadarbība izjūk, un šādi piemēri reģionā ir vairāki. Piemēram, kooperatīva vadītājs uzurpē varu un bez saskaņošanu ar valdi paņem kredītus, vai, kooperatīva biedri nodod kopīgi dibināto uzņēmumu, ja kāds piedāvā kaut nedaudz augstāku cenu un atsakās no savas sākotnējās idejas, nepadomājot, ka nākotnē no sava kooperatīva iegūs vēl lielāku labumu. Negodīga attieksme pret līdzbiedriem ir pats svarīgākais iemesls, kāpēc Latvijā neattīstās un izjūk kooperatīvi.”

Kā vēl viens aspekts kooperatīvu izjukšanai parādās kooperatīvu dalībnieku dažādās izpratnes par to, kādi ir kooperatīvu dalībnieku un veidotāju pienākumi un atbildības. LLKC Cēsu biroja vadītāja Dace Kalniņa intervijā atzina: “Pirms padsmit gadiem lauku attīstības konsultanti

paši kļuva par vietēju, nelielu kooperatīvu iniciatoriem, veidotājiem, koordinēja kooperatīvu izveidi reģionā. Tika izveidoti vairāki kooperatīvi, bet saskārās ar izaicinājumu, ka saimniecības neieguldīja savus resursus kooperatīva uzturēšanā, kooperatīva vadība vairāk balstījās lauku konsultantu entuziasmā. Tāpat, piedāvātais produkcijas apjoms bija pārāk neliels un dažāds, kā arī saimniecības pietiekami nepievērsās kvalitātei un ražošanas procesa pastāvībai (piemēram, vasarā daudz olu, bet rudens pusē nav), trūka zināšanas un vēlmes attīstīties. Pie reģiona apdzīvotības un ekonomiskās situācijas pierādījās, ka šāds modelis ilgi nevar pastāvēt un kooperatīvi izjuka." Lai gan konkrētā iezīme par dažādajām izpratnēm par to, kas ir kooperatīvs un kā tam būtu jāfunkcionē īpaši izpaudusies pirms vairāk nekā desmit gadiem, arī šī analītiskā pārskata gatavošanas laikā veiktā aptaujā parāda, ka vēl joprojām respondentiem ir liela interese uzzināt vairāk par praktisku kooperatīvu darbību, dodoties pieredzes apmaiņas braucienos.

Gan dalība kooperatīvos, gan citās sadarbības formās ir ļāvusi saimniecībām risināt dažādus kopīgus jautājumus (3.2.attēls), visbiežāk - produkcijas pārdošanā (minējuši 60,6% respondentu), kam seko produkcijas apjoma nodrošināšana (domājot tieši par nepieciešamību nodrošināt noteiktu produkcijas apjomu). Šeit kā piemēru var minēt SIA "Cietais rieksts", kas nodarbojas ar ogu un augļu mazumtirdzniecību. Papildus savai produkcijai uzņēmums iepērk, fasē un tālāk izplata produkciju no aptuveni 10 pastāvīgiem sadarbības partneriem reģionā. Aptaujā kā būtiska atzīta arī sadarbība loģistikas (18,3%) un agronomisko jautājumu risināšanā (15,5%), kā arī retāk sastopami ar sadarbības palīdzību risināmi jautājumi – juridisko / grāmatvedisko jautājumu risināšana (9,9%), dalība publiskajos iepirkumos (produkcijas nodrošināšanā (8,5%), kā arī izdevīgāku nosacījumu iegūšanai (8,5%)). Nereti saimniecības sadarbojas ar citām saimniecībām, kurām pieejamas pārstrādes iekārtas – sulu spiedes, kaltes, fasēšanas iekārtas, tādējādi, bez lielām investīcijām papildinot savas produkcijas klāstu.

3.2.attēls. Jautājumi / problēmas, ko respondenti risinājuši ar sadarbības palīdzību (n=71, iespējamas vairākas atbildes).

No astoņiem kooperatīviem, kas tika intervēti, visbiežāk kooperatīvi risina jautājumus, kas saistīti ar produkcijas realizāciju, kvalitātes kontroli un ražošanas materiālu / izejvielu iepirkšanu (iepakojums, kastes, agroplēves, stādi, degviela u.c). (3.3.tabula). Pateicoties kooperatīvu izveidei, kooperatīvos iesaistītajām saimniecībām ir radusies iespēja realizēt savu produkciju caur kooperatīvu vairumtirdzniecībā ārvalstu tirgos un vietējās ķēdēs, kā RIMI, Madara 89, Maxima. Daļai kooperatīvu strikti noteikts apjoms, cik procentuāli savu produkciju biedri realizēs caur kooperatīvu. Citiem kooperatīviem vienošanās nav tik strikta, tomēr visi vienojas par ražas apjomu, ko nākamajā gadā caur kooperatīvu realizēs. Ne vienmēr kooperatīvi veido kopīgus aktīvus (piem., tehniku), jo biedri atrodas dažādos reģionos un šīs tehnikas izmantošana visiem nebūtu pieejama. Kopīgas pārstrādes ierīces, kas "ceļo" pa saimniecībām, ir kooperatīvam "Zaļais grozs".

3.3. tabula.

Jautājumi, kādos sadarbojas / kurus risina intervētie kooperatīvi

Sadarbības jautājumi	Skaits	Kooperatīva nosaukums
Kopēja produkcijas realizācija	8	Bio Berries Latvia, JURGENSBURG AGRO, Rūjienas oga, Ekoloģisks.lv, Zaļais grozs, Dārzeņu grozs, Mūsmāju dārzeņi, Zelta ābele
Produkcijas kvalitātes kontrole	8	Bio Berries Latvia, JURGENSBURG AGRO, Rūjienas oga, Zaļais grozs, Mūsmāju dārzeņi, Dārzeņu grozs, Ekoloģisks.lv, Zelta ābele
Kopēji ražošanas materiālu iepirkumi	8	Rūjienas oga, JURGENSBURG AGRO, Zaļais grozs, Bio Berries Latvia, Dārzeņu grozs, Mūsmāju dārzeņi, Ekoloģisks.lv, Zelta ābele
Produkcijas fasēšana	7	Bio Berries Latvia, Zaļais grozs, SIA "Cietais rieksts", Rūjienas oga, Mūsmāju dārzeņi, Dārzeņu grozs, Ekoloģisks.lv
Kopējas mācības, organizēta pieredzes apmaiņa	6	Bio Berries Latvia, JURGENSBURG AGRO, Rūjienas oga, Dārzeņu grozs, Zaļais grozs, Zelta ābele
Produkcijas pirmapstrāde	5	Bio Berries Latvia, Zaļais grozs, JURGENSBURG AGRO, Rūjienas oga, Ekoloģisks.lv
Kopēja loģistika	5	Bio Berries Latvia, Ekoloģisks.lv, Rūjienas oga, JURGENSBURG AGRO, Mūsmāju dārzeņi, Zaļais grozs
Biedru interešu pārstāvēšana, lobēšana valsts un pašvaldību iestādēs, nevalstiskajā sektorā	5	JURGENSBURG AGRO, Bio Berries Latvia, Ekoloģisks.lv, Zaļais grozs, Zelta ābele
Produkcijas pārstrāde	2	Zaļais grozs, Rūjienas oga
Investīciju projektu īstenošana	4	Bio Berries Latvia, Zaļais grozs, Zelta ābele, Mūsmāju dārzeņi
Kopēji augu aizsardzības līdzekļu iepirkumi	3	Bio Berries Latvia, Ekoloģisks.lv, JURGENSBURG AGRO

Kopēja produkcijas pārstrāde ir tikai divos no intervētajiem kooperatīviem – "Zaļais grozs" un "Rūjienas oga", tomēr vairāki kooperatīvi izteica vēlmi nākotnē attīstīt pārstrādi (Jurgensburg Agro, Mūsmāju dārzeņi, Ekoloģisks.lv). Daļa no kooperatīviem ir izmantojuši atbilstīgiem kooperatīviem paredzēto atbalstu, tādējādi stiprinot kooperatīva administratīvo kapacitāti un investējot noliktavās, tehnikā un pārstrādē.

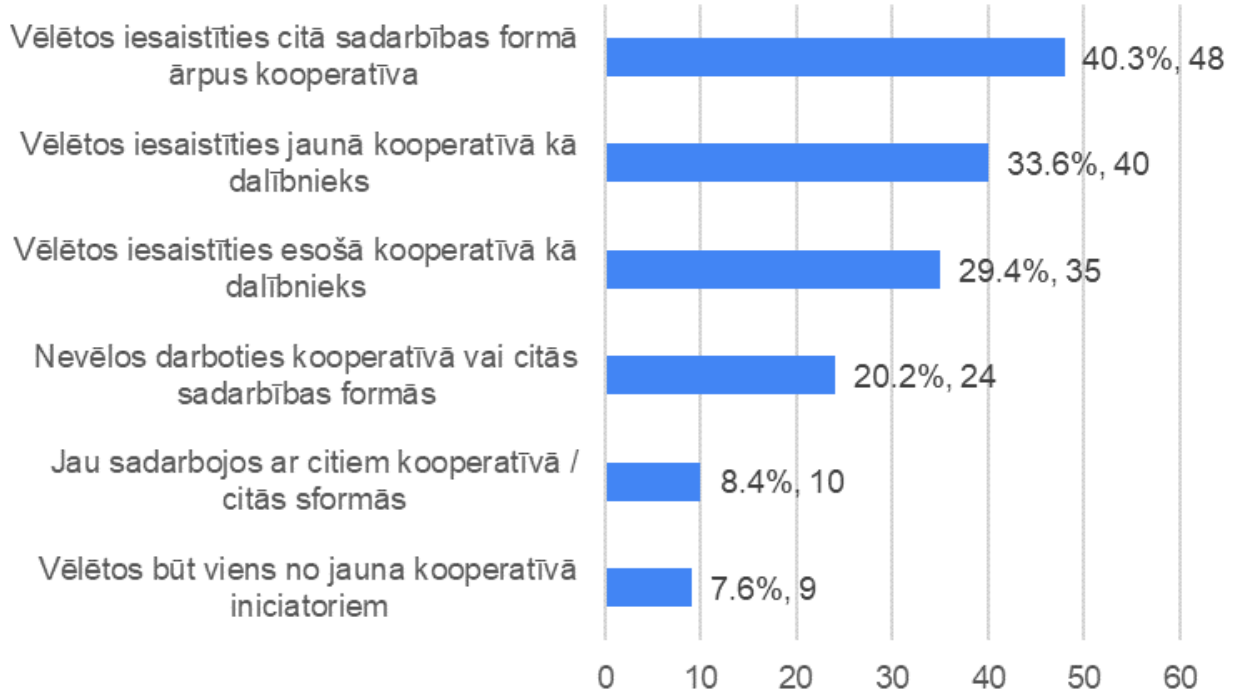
Lielākie kooperatīvi arī domājuši par agronomu piesaisti, bet dažādu apsvērumu dēļ – nespēja atrast speciālistu vai biedru nevienprātība, to nav izdevies īstenot. Liela daļa no kooperatīviem (6) organizē kopīgas mācības, pieredzes apmaiņas braucienus un ir izveidotas kopējas tērzētavas telefonā.

Labi strādājošs kooperācijas modelis izveidots SIA "Cietais rieksts". Lai gan uzņēmums nav kooperatīvs, tas izmanto kooperācijas principus. Saimniecībā tiek ražotas upenes, smiltsērkšķi, bet lielu daļu produkcijas SIA "Cietais rieksts" iepērk no sadarbības partneriem. Sortiments šobrīd ir 14 vienības, starp tām gan bioloģiski audzētas, gan konvencionāli audzētas ogas un meža ogas. Uzņēmums vairāk koncentrējas uz pirmapstrādi (ogu šķirošanu, saldēšanu, fasēšanu) un izplatīšanu vietējā tirgū – veikalu tīkliem. Ir arī pārstrādes iespējas kaltēšanas un sulu spiešanas veidā. Gadu garumā ir izveidojušies stabili sadarbības partneri (10), no tiem sešas ir saimniecības izpētes reģionā. Saimniecība realizē 40 tonnas ogas gadā, 15 no tām ir smiltsērkšķi.

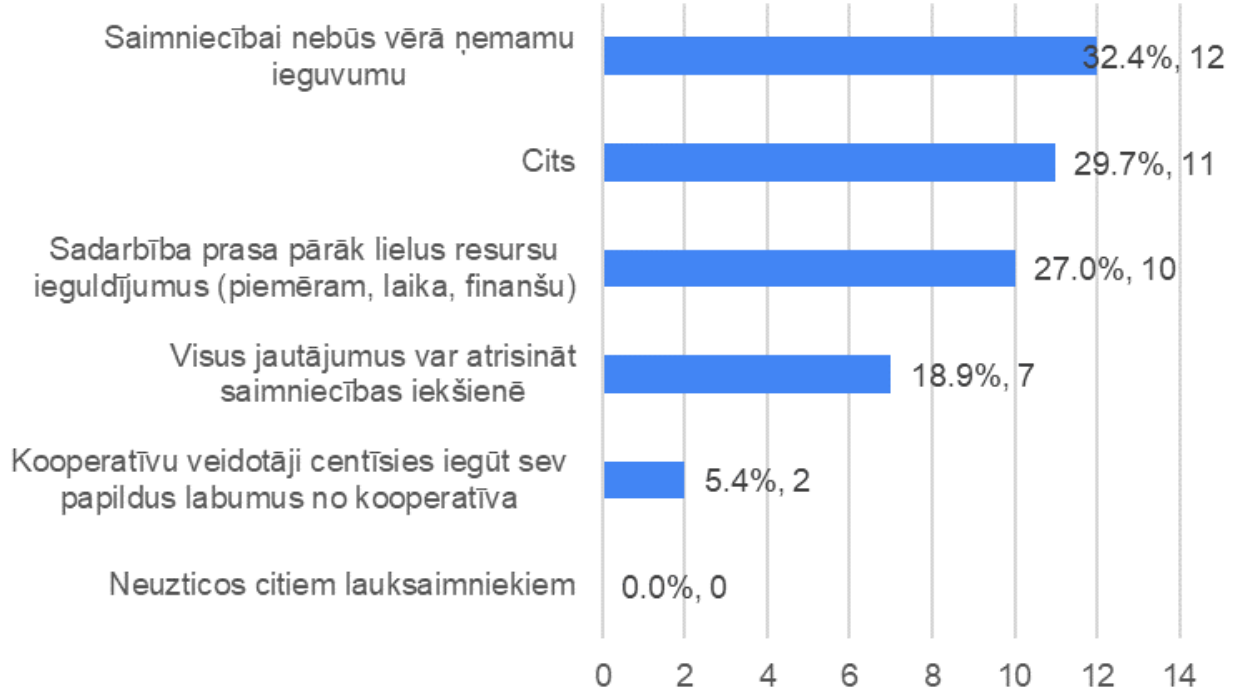
3.3. Saimniecību un pārtikas pārstrādes uzņēmumu vēlme iesaistīties kooperācijā

Lai analizētu saimniecību un uzņēmumu potenciālo vēlmi iesaistīties kooperācijā, aptaujas anketā tika uzdots jautājums par sadarboties ar citiem lauksaimniekiem / ražotājiem / pārstrādātājiem kooperatīvā vai citā sadarbības formā (3.3. attēls).

Kā redzams 3.3. attēlā, lielākā daļa respondentu, kas atbildēja uz jautājumu par vēlmi iesaistīties sadarbībās (jautājumā tika lūgt atbildēt tiem, kas nav iesaistījušies kooperatīvos vai citās sadarbības formās, vienlaikus neizslēdzot iespēju, ka uz šo jautājumu var atbildēt arī respondenti, kam ir sadarbības pieredze un vienlaikus vēlme - sadarboties arī citās formās), 40% respondentu minējuši, ka gribētu iesaistīties sadarbības formās ārpus kooperatīva, kam seko vēlme iesaistīties jaunā kooperatīvā (33,6%) un vēlme iesaistīties jau esošā kooperatīvā (29,4%). 20,2% respondentu atzina, ka nevēlas sadarboties. Lai skaidrotu iemeslus, kādēļ respondenti nevēlētos darboties kooperatīvos, aptaujā tika uzdots jautājums par to (3.4. attēls).

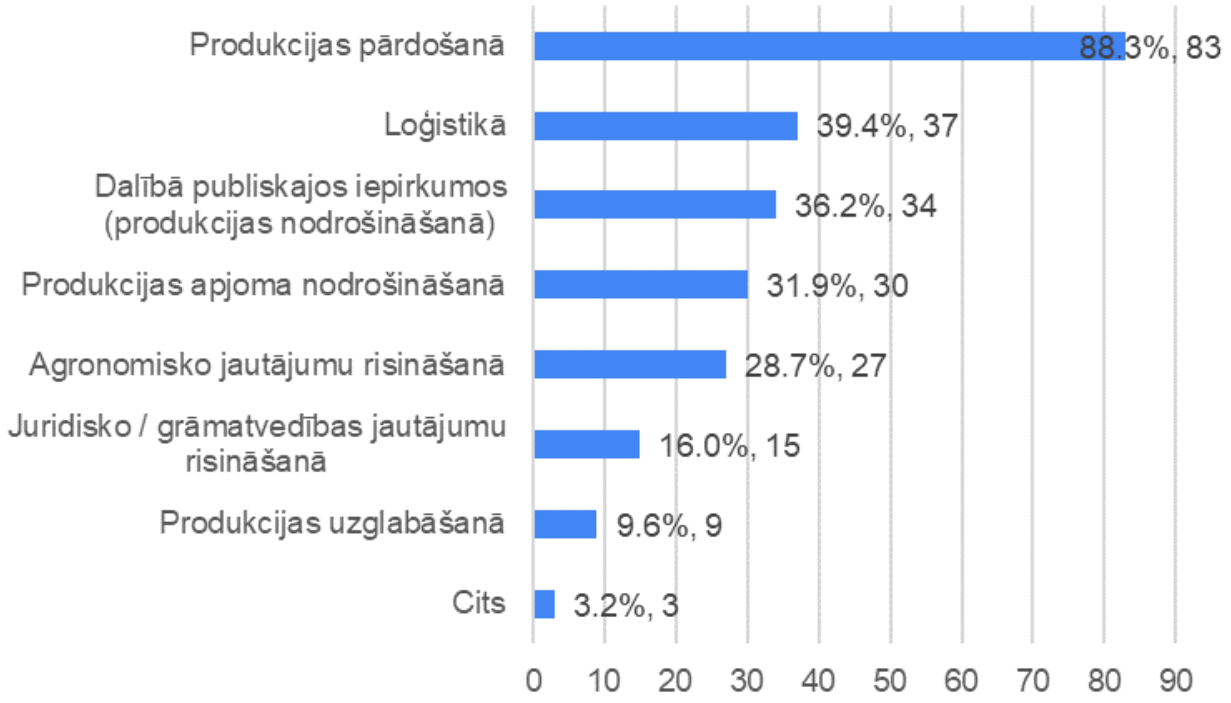

3.3. attēls. Respondentu vēlme sadarboties kooperatīvos vai citās sadarbības formās (n=119, iespējamas vairākas atbildes).

3.4. attēls. Respondentu nevēlēšanās iemesli sadarboties ar citām saimniecībām / uzņēmumiem (n=37, iespējamas vairākas atbildes).

Kā galvenais nevēlēšanās iemesls sadarboties atzīts aspekts, ka no sadarbības saimniecībai nebūs vērā ņemamu ieguvumu, ko atzinuši 32,4% respondentu. Būtisks arī ir aspekts, ka sadarbība prasa pārāk lielus ieguldījumus, piemēram, finanšu vai laika (atzinuši 29,7% respondentu). Šos abus aspektus var saistīt kopā - ja saimniecībai ir sadarbībā jāiegulda liels resursu apjoms, tad saimniecības ieguvumiem arī ir jābūt lieliem, lai tas atmaksātos, līdz ar to runa ir par balansu starp saimniecības ieguldījumu un ieguvumiem, kas ir īpaši sarežģīti mazām saimniecībām. Kā piemēru šeit var minēt padziļināto interviju laikā izskanējušo, ka saimniecībai nav izdevīgi iesaistīties kooperatīvā, uz kuru ir jāved produkcija vairāk par noteiktu km apjomu, jo, ja šīs produkcijas nav daudz, tas neatmaksājas. Savukārt jautājumi, kas skar neuzticēšanos kooperatīvu veidotājiem vai citiem lauksaimniekiem, arī domājot par to, ka kooperatīva veidotāji varētu censties iegūt labumu uz citu kooperatīvu dalībnieku rēķina, šajā aptaujā izrādījās nepopulāri - uz bažām par kooperatīvu veidotāju centieniem no kooperācijas iegūt sev papildus labumus norādīja 5,4% respondenti, bet uz neuzticību nenorādīja neviens. Vienlaikus pietiekami liels respondentu skaits norādīja, ka iemesls viņu vēlmei nesadarboties ir cits (29,7%). Kā piemēru var minēt iepriekšēju negatīvu pieredzi, piemēram, vienojoties ar citām saimniecībām produkcijas apjoma nodrošināšanā par noteiktu cenu, taču, sadarbības saimniecībām saņemot labāku cenas piedāvājumu, tās no vienošanās atsakās, līdz ar to viss darījums izjūk. No padziļinātajām intervijām ar saimniecībām tika secināts, ka lauksaimnieki līdz galam neizprot kooperācijas ieguvumus un arī pārvaldības principus, kas arī var būt par iemeslu kooperācijas neveidošanai. Tāpat, intervijās tika minēts par dārzeņu tirgus nepietiekamo apjomu Latvijā, līdz ar to, zemniekiem nav dabiska stimula veidot kooperāciju, kas ir noderīgs instruments lielāka tirgus segmenta iekarošanai.

3.5. attēls. Jautājumi / problēmas, ko respondenti vēlētos risināt ar sadarbības palīdzību (n=94, iespējamas vairākas atbildes).

Savukārt, domājot par jautājumiem, ko respondenti ar sadarbību palīdzību vēlētos risināt, aina rādās atšķirīga no tās, kādus jautājumus risina jau esošie kooperatīvi un sadarbības tieši dažādu risinājumu īpatsvarā (3.5. attēls).

Lai gan līdzīgi jau šobrīd ar kooperācijas palīdzību risinātajiem jautājumiem, arī ar nākotnes sadarbību palīdzību respondenti primāri vēlētos risināt jautājumus, kas saistīti ar produkcijas pārdošanu (atzīmējuši 88,3% respondentu), taču, atšķirībā no esošās situācijas, respondenti vēlētos daudz lielāku sadarbības daļu veltīt jautājumiem, kas skar loģistiku (39,4%) un dalību publiskajos iepirkumos (36%). Arī agronomiskos jautājumus (28,7%) un juridiskos/ grāmatvedības jautājumus (16%) ar dažādu formu sadarbību gribētu risināt lielāks īpatsvars respondentu nekā tas notiek šobrīd.

Analizējot situāciju esošajos kooperatīvos, izdalīti kooperācijas pozitīvie un negatīvie aspekti (3.4. tabula). Konkrētie aspekti iegūti, analizējot apdziļinātajās intervijās ar kooperatīvu pārstāvjiem iegūto informāciju.

3.4. tabula.

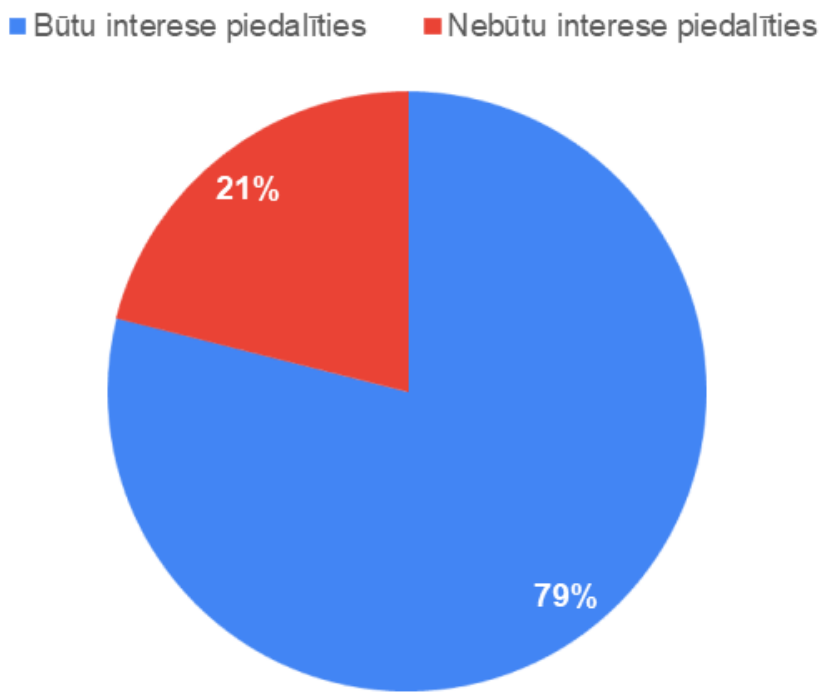
Kooperācijas pozitīvie aspekti un izaicinājumi

Kooperācijas pozitīvie aspekti	**Izaicinājumi**
Paredzams un drošs noieta tirgus produkcijai, iespēja saimniecības līmenī vairāk pievērsties produkcijas audzēšanai, mazāk realizācijas jautājumiem.	Kooperatīvs saskaras ar biedru negodprātīgu rīcību (piemēram, produkcija tiek pārdota caur citiem kanāliem).
Iespēja realizēt produkciju eksportā, ZPI, veikalu tīklos, kas citādi, mazā apjoma dēļ, nebūtu iespējama.	Ne vienmēr biedri izprot, ka kooperatīvs ir viņu kopīgs uzņēmums, nav personīgā atbildība un iesaiste.
Ražošanas izmaksu samazinājums saimniecībām.	Darbaspēka trūkums lauku reģionos un paaudžu pārmantojamības problēma saimniecībās rada izaicinājumu saimniecību līmenī, kas ietekmē arī kooperatīvu darbību.
Kooperatīva biedri izjūt kooperatīva kopējo pārdošanas un kolektīvisma spēku.	Ir saimniecības, kuras neattīsta ražošanas kvalitāti. Trūkst aktivitātes attīstībai.
Kopienas sajūta, dalīšanās pieredzē un zināšanās starp biedriem.	Nespēja vienoties par kopīgu attīstības virzienu, jo kooperatīva saimniecībām ir atšķirīgs redzējums.
Godprātīgs darbs un taisnīga ieņēmumu sadale rada biedru uzticību un nodrošina sistēmas ilgtspēju.	Attīstība prasa laiku un pacietību. Cilvēki kopumā ir vērsti uz īstermiņa mērķiem.
Iespēja iegūt tikai kooperatīviem pieejamo atbalstu investīcijām.	Bieži vien biedriem ir labas idejas, bet kooperatīva vadības administratīvā kapacitāte ir par mazu, lai varētu visu īstenot.
Kooperatīvs apvieno aktīvus, uzņēmīgus, gudrus un mūsdienīgus cilvēkus ar nākotnes redzējumu, kopīgi sasniedzot tālākus mērķus kā iespējams individuāli.	Ne vienmēr biedri izprot, ka kooperatīvs ir viņu kopīgs uzņēmums, nav personīgā atbildība un iesaiste.

Kooperācijas pozitīvie aspekti	Izaicinājumi
Tiek veicināta mazo biedru (nelielo saimniecību) attīstība, jo kooperatīva mērķis ir nodrošināt ilgtspējīgu darbību.	Kooperatīva dibinātājiem ir lielāka piederības sajūta kooperatīvam, tas saistīts ar viņu lielo ieguldījumu gadu gaitā, paiet laiks, līdz pienācēji iegūst piederības sajūtu.
Iespēja gūt atbalstu no kooperācijas krīzes situācijās (gan gadījumā, ja krīze ir saimniecībā vai nozarē kopumā).	Mazākos kooperatīvos kooperatīva administrēšanai trūkst līdzekļu, lai varētu algot darbiniekus.

Kā redzams 3.4. tabulā – vieniem un tiem pašiem jautājumiem, kas saistīti ar kooperāciju var izpausties gan pozitīvās, gan negatīvās iezīmes. Piemēram, jautājumi, kas saistīti ar kopīgiem noieta tirgiem un pārdošanas kanāliem gan veicina paredzamību un iespēju lauksaimniekiem pievērsties tieši produkcijas audzēšanai, nevis pārdošanas kanālu meklēšanai, gan arī tas var būt jautājums, kas ietekmē savstarpējo uzticību biedru negodprātīgas rīcības dēļ, produkciju pārdodot cauri citiem noieta kanāliem nevis kooperatīvu.

Lai saprastu, kā veiksmīgāk veicināt labo sadarbības piemēru pārnesi, aptaujā tika uzdots arī jautājums par to, vai respondentiem būtu interese piedalīties pieredzes apmaiņas pasākumos kooperatīvos Vidzemes reģionā (20.attēls).

3.6. attēls. Respondentu vēlme iesaistīties pieredzes apmaiņas pasākumos Vidzemes reģionā (n=133).

Absolūti lielākā daļa respondentu (79%) atzina, ka viņi vēlētos piedalīties pieredzes apmaiņas pasākumos, kas norāda uz lielo interesi un, iespējams, pat nepieciešamību pēc šādiem pasākumiem. Šādi pasākumi varētu ne tikai veicināt zināšanu un pieredzes nodošanu, bet arī veidot jaunus tīklus, radīt iespēju atrast potenciālos sadarbības partnerus.

Vienlaikus, gan Cēsu, gan Valmieras, gan Limbažu LLKC biroju vadītāji atzina, ka LLKC regulāri organizē apmācības lauksaimniekiem par kooperāciju. Piemēram, Daiga Siliņa, Valmieras LLKC vadītāja skaidroja, ka LLKC gadiem plaši veic lauksaimnieku apmācības, ietverot gan teorētiskas apmācības, gan arī praktiskas pieredzes izplatīšanu. Praktiskajā daļā apmeklētas arī ārvalstis, piemēram, "E-piim" Igaunijā. Apmācībās tiek rādīta ar pozitīvā pieredze, kā var sadarboties arī starptautiski. Šīs mācības tiek organizētas projekta ietvaros un dalībniekiem tās ir bez maksas. Vienlaikus gan Cēsu LLKC biroja vadītāja Dace Kalniņa, gan Valmieras LLKC biroja vadītājs Aigars Legzdiņš atzina, ka, lai gan notiek regulāras apmācības par kooperāciju un interese par tām ir, trūkst rezultāta, kas pārtaptu praktiskā darbībā – jaunu kooperatīvu veidošanā. Dace Kalniņa to skaidroja ar faktu, ka trūkst līderu, trūkst vēlmes vienoties un ieguldīt, lai veidotu kooperatīvu. Tādējādi izpētes teritorijā būtu jādomā ne tikai par pieredzes apmaiņas pasākumiem kooperācijas jomā, bet arī atbalstu, veidojot jaunus kooperatīvus.

Secinājumi un ieteikumi

Šajā nodaļā apkopoti galvenie secinājumi, ieteikumi un rekomendācijas, lai palīdzētu sekmēt vietējo lauku saimniecību un pārtikas pārstrādes uzņēmumu kooperāciju, kā arī vietēji ražotas pārtikas nodrošinājumu un pieejamību izpētes teritorijā, un tādējādi – veicinātu turpmāku pārtikas nozares attīstību reģionā.

Secinājumi

Par vietējiem pārtikas ražotājiem un pārstrādātājiem

Izpētes teritorijas priekšrocība ir gan lieli, gan nelieli pārtikas ražošanas uzņēmumi, jo lielāki ražotāji var nodrošināt lielākus nepieciešamā produkta apjomus (piemēram ZPI vajadzībām), un mazāki ražotāji var nodrošināt nišas produktus un plašu pārtikas grozu vietējās kopienas patērētājiem ikdienas vajadzībām, kā arī sekmēt gastronomiskā tūrisma attīstību (piemēram, vietējo ražotāju tirdziņi, saimniecību apskate ar produkcijas degustāciju, vietējās produkcijas restorāni u.c.) teritorijā.

Primārās pārtikas produkcijas ražotāji visbiežāk ir fiziskas personas (73%), bet no juridiskām uzņēmējdarbības formām visizplatītākais ir zemnieku saimniecība (20%) un sabiedrība ar ierobežotu atbildību (6%).

Vērtējot augu un dzīvnieku izcelsmes pārtikas produktu ražotāju sadalījumu pa katras izpētes teritorijas partnerības pilsētām un pagastiem, secināms, ka uzņēmumu izvietojums dalījumā pa pagastiem ir nevienmērīgs, sasniedzot līdz pat 37 uzņēmumiem ar pārtikas ražotājiem bagātākajos pagastos un vienlaikus esot tikai vienam pārtikas ražotājam citos pagastos.

Izpētes teritorijā ir attīstīta augu izcelsmes pārtikas produktu pārstrādes un maizes un miltu izstrādājumu produktu mājražošana, kam ir liels potenciāls gan no unikālu nišas produktu piedāvājuma, gan no produkcijas apjoma kāpināšanas skatupunkta.

To, vai izpētes teritorijā saražotie pārtikas produkti paliek teritorijas iedzīvotāju pašpatēriņam vai tiek pārdoti ārpus teritorijas robežām, ietekmē uzņēmēju izvēlētais noieta tirgus, bet to var ietekmēt pašvaldības atbalsta pasākumi un konkurētspējīgs pārtikas produktu iepirkuma piedāvājums (piemēram, ZPI).

Ievērojami lielāks bioloģisko ražotāju skaits teritorijās nenozīmē arī lielākas ar bioloģiskās lauksaimniecības metodi apsaimniekotās kultūraugu platības un saražotos apjomus.

Par lauksaimniecībā izmantotajām platībām un saražoto produkciju

Izpētes teritorijā tiek apsaimniekoti 12% no kopējām Latvijas bioloģiskās lauksaimniecības metodes apsaimniekotajām platībām.

Izpētes teritorijā tiek apsaimniekoti 9% no kopējām Latvijas integrētās lauksaimniecības metodes apsaimniekotajām platībām un šāds īpatsvars ir saglabājies nemainīgs kopš 2019. gada.

Visās izpētes teritorijās 2019.-2023. gadā gan pēc integrētās lauksaimniecības prakses, gan pēc bioloģiskās lauksaimniecības prakses apsaimniekotās LIZ platības ir palielinājušās, kas ir palielinājis arī lauksaimniecības sektora potenciālu gan primārās lauksaimniecības produkcijas klāsta un apjoma ziņā, gan primārās lauksaimniecības produkcijas pārstrādē.

Bioloģiski apsaimniekoto platību īpatsvars izpētes reģionā 2023. gadā bija 17,6%, kas ir mazliet vairāk nekā Latvijas vidējais rādītājs 16%.

Pretstatā KLP SP 2023-2027, Bioloģiskās lauksaimniecības attīstības rīcības plānā 2023.-2030.gadam un Vidzemē topošā bioreģiona noteiktajiem mērķiem, bioloģiski apsaimniekoto platību apjoms 2023. gadā ir samazinājies, kaut līdz 2022. gadam bija vērojama izaugsme.

Pēdējo piecu gadu laikā kopš 2019. gada Vidzemes VRG teritorijā bioloģiski apsaimniekotās LIZ platības ir palielinājušās par 7%, kur vislielākais palielinājums ir VRG "Brasla" teritorijā (36%), nedaudz Cēsu rajona lauku partnerībā (2%), bet partnerības "No Salacas līdz Rūjai" teritorijā samazinājušās par 9%.

Bioloģiskās lauksaimniecības jomā reģionā ir pietiekami daudz saimniecības ar dažādu ražoto pārtikas produktu klāstu, lai nodrošinātu vietējās augu izcelsmes bioloģiskas pārtikas - dārzeņu, augļu, ogu, medus, tēju iekļaušanu ZPI. Reģionālā līmenī jādomā par šī procesa koordināciju, lai zemnieki savlaicīgi, iepriekšējā sezonā, saņemtu pasūtījumus ar nepieciešamo produkcijas apjomu audzēšanai.

Izpētes teritorijā kāposti, gurķi, burkāni, mārrutki un dārza pupiņas tiek audzētas tikai ar integrētās lauksaimniecības metodi, tāpat arī ērkšķogas, jāņogas, krūmcidonijas un upenes. Ja būs nepieciešama bioloģiski sertificēta šo kultūraugu produkcija, būtu jāiegādājas tā no citām teritorijām.

Izpētes teritorijā audzētie kultūraugi ir daudzveidīgi, bet to platības ir ļoti atšķirīgas gan starp kultūraugu grupām, gan izpētes teritorijas partnerību starpā, jo uzņēmēju izvēli par labu kādam no kultūraugiem ietekmē dažādi apsvērumi - augsnes auglība, kultūrauga apsaimniekošanas specifika, saimnieka individuālās iespējas un intereses un ekonomiskie apsvērumi.

Izpētes teritorijā ir plaša biškopju kopiena, kas var kļūt par sadarbības partneriem biškopības produktu nodrošināšanai vietējai kopienai.

Par vietējo pārtikas ražotāju un pārstrādātāju sadarbības aspektiem

Izpētes teritorijā atrodas astoņi ar pārtikas ražošanu un pārstrādi saistīti atzīti kooperatīvi, no kuriem trīs atrodas Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā, trīs "No Salas līdz Rūjai" teritorijā un divi "Braslas" teritorijā. No šiem kooperatīviem viens nodarbojas ar dārzeņkopību, viens ar augļkopību, viens ar dārzkopību, bet pieci – ar piena lopkopību / pārstrādi.

Izpētes un tai tuvumā esošajā teritorijā darbojas deviņi kooperatīvi, kuru darbība saistīta ar augu izcelsmes produktu audzēšanu un pārstrādi. Seši no šiem kooperatīviem neatrodas izpētes teritorijā, taču tajos vai nu jau šobrīd ir iesaistītas vai arī varētu tikt iesaistītas saimniecības no izpētes teritorijas, līdz ar to šo kooperatīvu darbība tiešā veidā saistīta ar izpētes teritoriju.

Esošajos pārtikas ražošana un pārstrādes kooperatīvos sadarbība visbiežāk notiek tieši produkcijas pārdošanas jautājumos – pārdošanas kanālu atrašanā, produkcijas apjomu

nodrošināšanā. Būtiski ir arī tādi jautājumi kā kopīga izejvielu un materiālu iepirkšana, kā arī loģistika.

Kooperatīvu darbības pozitīvie aspekti saistīti ar lielāku paredzamību (gan saražotās produkcijas noieta kanālu, t.sk., ZPI un eksport nodrošināšanā, gan kopīgā izejvielu un materiālu iepirkšanā), atbildības sadalīšanu (gan nodrošinot ikdienas darbu, piemēram, kopīgi risinot grāmatvediskos un juridiskos jautājumus, gan kopīgi piesaistot investīcijas), kā arī zināšanu pārnesē starp kooperatīva biedriem vai piesaistot zināšanu sniedzējus no ārpuses.

Izaicinājumi, kas saistīti ar kooperatīvu darbību galvenokārt atspoguļojas tādos jautājumos, kā izpratnē par kooperatīva darbību un nepieciešamo ieguldījumu no visiem kooperatīva dalībniekiem, spējā (vai nespējā) vienoties par kooperatīva darbības un attīstības virzieniem, spējā vienoties par līdzvērtīgu produkcijas kvalitātes līmeņa nodrošināšanu no visiem kooperatīva dalībniekiem, kapacitātes un resursu trūkumā tieši administratīvo jautājumu risināšanai.

Domājot par potenciālu dalību kooperatīvā, aptaujas respondentu vidū uzticība neparādās kā būtisks riska faktors, taču darbojoties reālajā dzīvē, atklājas, ka uzticība ir ļoti būtisks aspekts veiksmīgai kooperatīva darbībai.

Sadarbības starp saimniecībām izpētes teritorijā nenotiek tikai formāli kooperatīvu formā. Lai gan 22% no aptaujas respondentiem ir pieredze kooperācijā tieši kooperatīvos (14% no respondentiem šobrīd ir kooperatīvu biedri), pusei no aptaujas respondentiem ir pieredze kooperācijā ārpus kooperatīviem, piemēram, ražotāju grupās vai neformālā kooperācijā (kopīgā tehnikas izmantošanā, produkcijas uzglabāšanā u.c.).

Interese par iesaisti kooperatīvos izpētes teritorijā ir šķietami augsta. Tikai 20% no aptaujas respondentiem atbildēja, ka nevēlas iesaistīties kooperatīvos vai citās sadarbības formās, vienlaikus 79% no respondentiem atbildēja, ka vēlētos piedalīties kooperatīvu pieredzes apmaiņas pasākumos Vidzemes reģionā. Tajā pašā laikā jāņem vērā, ka šī salīdzinoši augstā vēlme kooperēties un piedalīties zināšanu pārneses pasākumos, varētu būt daļēji saistīta arī ar respondentu interesi par kooperācijas jautājumiem – visdrīzāk šo aptaujas anketu izvēlējās aizpildīt vairāk tādu respondentu, kam pašiem jau bija interese par kooperācijas jautājumiem lauksaimniecībā un pārtikas pārstrādē.

Ieteikumi

Par vietējiem pārtikas ražotājiem un pārstrādātājiem

Vērtēt, kāpēc kādos pagastos pārtikas ražotāju ir mazāk un vai un kā motivēt vietējos iedzīvotājus iesaistīties pārtikas ražošanas nozarē.

Regulāri aptaujāt teritorijas uzņēmējus un rast administratīvus un finansiālus resursus uzņēmumu attīstības atbalstīšanai, sekmējot gan pārtikas produktu dažādības, gan apjoma palielināšanos, atbilstoši uzņēmēju iespējām un ambīcijām.

Attīstīt ceļu infrastruktūru un efektīvu loģistikas sistēmu pārtikas produktu izplatīšanai/nodrošināšanai no katra partnerības pagasta līdz patērētājam.

Organizēt ZPI tā, lai iespējami vairāk vietējiem ražotājiem būtu interese un iespēja izstrādāt savus iepirkuma piedāvājumus un pretendēt uz ZPI nodrošinājumu izpētes teritorijā. Nozīmīgs būtu konsultatīvs atbalsts iepirkumu dokumentācijas pareizai sagatavošanai vietējā ražotāja piedāvājuma iesniegšanai ZPI.

Par lauksaimniecībā izmantotajām platībām un saražoto produkciju

Plānojot turpmāko bioreģiona attīstību, būtu lietderīgi analizēt, kāpēc partnerības "No Salacas līdz Rūjai" teritorijā lauksaimnieki pārtrauc saimniekot ar bioloģiskām metodēm un kāpēc Cēsu rajona lauku partnerības teritorijā bioloģisko platību pieaugums ir neliels, kamēr Vidzemes lauku partnerības "Brasla" teritorijā, neskatoties uz KLP SP 2023-2027 nestajām atbalsta izmaiņām, ir būtisks bioloģisko platību pieaugums.

Vērtēt, kā KLP SP 2023-2027 ietekmēs bioloģiskās lauksaimniecības attīstību bioreģionā un kā novērst bioloģiski apsaimniekoto platību samazināšanos.

Attīstot bioreģionu, vērst uzmanību uz bioloģiskās lauksaimniecības straujāku attīstību (Latvijas mērķis ir 25% bioloģiski apsaimniekoto platību 2030. gadā), izvērtējot iespēju sniegt reģionālus atbalsta pasākumus lauksaimniekiem papildus esošajiem KLP SP 2023-2027 atbalsta pasākumiem.

Caurlūkot izglītības iestāžu ēdienkartes, aizstājot Latvijai neraksturīgos produktus ar līdzīgas uzturvērtības reģionāliem produktiem.

Precīzu iemeslu atšķirīgu lauksaimniecības metožu pielietošanai un audzēto kultūraugu platībām būtu jāskaidro individuālās sarunās ar atbilstošā teritorijā saimniekojošajiem lauksaimniekiem, veicot kvalitatīvus pētījumus.

Par vietējo pārtikas ražotāju un pārstrādātāju sadarbības aspektiem

Veicināt informācijas pieejamību par kooperatīvu darbības principiem, ieguvumiem un sagaidāmo ieguldījumu. Veicināt zināšanu pārnesi starp esošiem kooperatīviem un saimniecībām vai pārtikas pārstrādes uzņēmumiem, kuri potenciāli būtu ieinteresēti veidot vai iesaistīties jau esošos kooperatīvos.

Veicināt līderības uzņemšanos jaunu kooperatīvu veidošanā, veicināt atbalsta saņemšanu jaunu kooperatīvu veidošanas procesā.

Iespējams veidot ne tikai pārtikas ražotāju un pārstrādātāju kooperatīvus, bet arī kooperatīvus, kuros ir iesaistītas vairākas ieinteresētās puses (piemēram, pārtikas ražotāji un patērētāji), kuros notiek vienošanās par konkrētas produkcijas audzēšanu no lauksaimnieku puses un šīs produkcijas iepirkšanu no patērētāju puses. Šāda veida kooperatīvi varētu darboties mazliet līdzīgi kā jau esošie tiešās pirkšanas pulciņi tikai ar lielāku paredzamību abām iesaistītajām pusēm.

Izmantotie informācijas avoti

1) AREI, 2019. Ziņojums. LAP 2014-2020 atbalsta ietekme uz bioloģiskās lauksaimniecības attīstību. // Rīga: Agroresursu un ekonomikas institūts, 2019, 142 lpp., pieejams: https://www.arei.lv/sites/arei/files/files/lapas/Atskaite_LAP%202014-2020%20ietekme%20uz%20BLS_att%C4%ABst%C4%ABbu.pdf
2) AREI, 2022. Paaugstinātas kvalitātes pārtikas produktu potenciāls ZPI. // Rīga: Agroresursu un ekonomikas institūts, 2022, 66 lpp. Pieejams: https://www.arei.lv/sites/arei/files/files/lapas/Paaugstin_kvalit_prod_ZPI_2022.%20%281%29.pdf
3) AREI, 2023. Projekts "Bioloģiskā lauksaimniecība un jauni pārtikas iegādes paradumi - ilgtspējīgas un elastīgas pārtikas sistēmas virzītājspēks", Nr.1.1.1.2/VIAA/4/20/682 https://www.arei.lv/lv/projekti/2021/biologiska-lauksaimnieciba-un-jauni-partikas-iegades-paradumi-ilgtspejigas-un
4) ES kopējā datu bāzē TRACES. Bioloģiskās lauksaimniecības sertifikāti, kas izdoti atbilstīgi Regulas (ES) 2018/848 par bioloģisko ražošanu un bioloģisko produktu marķēšanu 35. panta 1. punktam, Pieejams: https://webgate.ec.europa.eu/tracesnt/directory/publication/organic-operator/index#!#!%3Fsort=-issuedOn
5) Labas gribas memorands par bioreģiona izveidi Gaujas nacionālajā parkā (2023) // Pieejams: https://www.cesis.lv/images/userfiles/Labas_gribas_memorands_bez_parakstiem \%281%29.pdf
6) LAD, 2023. Vietējo rīcības grupu darbības teritorijas. // Lauku atbalsta dienests. Pieejams: https://www.lad.gov.lv/lv/vrg-darbibas-teritorijas-un-kontaktinformacija-2023-2027?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F
7) LAD, 2024. Integrēti un bioloģiski apsaimniekoto lauksaimniecībā izmantojamo zemju platības 2019.–2023. gadā Latvijā dalījumā pēc kultūraugu veidiem. // Lauku atbalsta dienesta dati saņemti pēc pieprasījuma 2024. gada februārī.
8) LDC, 2023. Bioloģiskās lauksaimniecības prakses kultūraugu platības un saražotie apjomi // Lauksaimniecības datu centra dati.
9) LLF, 2023. Vietējās rīcības grupas. // Latvijas Lauku forums. Pieejams: https://laukuforums.lv/lv/vrg-karte-2
10) LLKA, 2024. Atbilstīgas LPKS / MPKS. // Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija: https://www.llka.lv/atbilstibas-lpks/2023/
11) PVD, 2024. Pārtikas kvalitātes shēmu reģistri / Kontroles institūcijās reģistrētie bioloģiskās lauksaimniecības uzņēmumi// Pārtikas un veterinārais dienests. Pieejams: https://registri.pvd.gov.lv/cr/e5c5314c
12) ZM, 2023. Bioloģiskās lauksaimniecības attīstības rīcības plāns 2023.–2030. gadam. // Rīga: Zemkopības ministrija, Rīkojums Nr.162, 2023, Pieejams: https://www.zm.gov.lv/lv/media/12897/download?attachment
13) VPR, 2024. Vidzemes plānošanas reģionā īstenotie projekti. Pieejams: http://www.vidzeme.lv/lv/projekti/ilgtspejigas_partikas_sistemu_atbalstosa_vide_kismet

Pielikumi

Pielikums nr.1	Kontroles institūcijās reģistrētie bioloģiskās lauksaimniecības uzņēmumi Vidzemes lauku partnerībā “Brasla”;
Pielikums nr.2	Kontroles institūcijās reģistrētie bioloģiskās lauksaimniecības uzņēmumi partnerībā “No Salacas līdz Rūjai”;
Pielikums nr.3	Kontroles institūcijās reģistrētie bioloģiskās lauksaimniecības uzņēmumi partnerībā “Cēsu rajona lauku partnerība”;
Pielikums nr.4	Interviju apraksti ar kooperatīviem un SIA “Cietais rieksts”.